

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Kulttuuriperinteestä käsityöperinnöksi

Käsityöperintötoiminnan mallin luominen Taitojärjestölle

Anna-Mari Raunio

Kulttuurituotannon koulutusohjelma
(240 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(11/2019)

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kulttuurituotannon koulutusohjelma 240 op

Tekijät: Anna-Mari Raunio

Opinnäytetyön nimi: Kulttuuriperinteestä käsityöperinnöksi. Käsityöperintötoiminnan mallin luominen Taitojärjestölle.

Sivumäärä: 78 ja 1 liitesivu

Työn ohjaaja(t): Minna Hautio

Työn tilaaja(t): Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito

Käsityöperintö on elävää, kun se jatkuvasti uudistuu. Käsityöperinnön ylläpitäminen ja uudistaminen ajan hengessä on haaste käsityöalan toimijoille. Tässä opinnäytetyössä luotiin Taitojärjestölle käsityöperintötoiminnan malli, jonka avulla järjestössä voidaan uudistaa sekä ylläpitää ja vaalia käsityöperintöä. Käsityöperintötoiminnan malli perustuu Taitoliiton käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeesta saatuun aineistoon. Opinnäytetyö kehittää Taitojärjestön toimintaa käsityöperinnön edistämiseksi.

Tutkielman tilaaja on Taitoliitto, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito. Taitoliitto ja sen paikalliset Taitoyhdistykset muodostavat yhdessä Taitojärjestön. Taitoliitto on Taitojärjestön keskusorganisaatio, jonka tehtävä on ylläpitää, edistää ja kehittää käsityön toimialaa Suomessa. Käsityöperintö, sen ylläpitäminen ja uusintaminen on olennainen osa järjestön toimintaa, ja Taitoliitto on keskeinen käsityön aineettoman, elävän perinnön toimija.

Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeen tavoite oli luoda toimintamalli, jolla Taitoyhdistykset voivat toteuttaa käsityöperintötoimintaa. Järjestöllä oli tarve saada käsityöperintötoimintaan aiheesta kiinnostuneita osallistavia toimintapoja. Hankkeessa kokeiltiin yhteisöllistä ideointia käsityöperintötoiminnan sisällön suunnittelemisessa. Viidessä Taitoyhdistyksessä järjestettiin käsityöperintöiltamat, joissa yhteisöllinen ideointi käynnisti käsityöperintötoiminnan suunnittelun. Käsityöperintöiltamien yhteydessä yhdistykset rekrytoivat vapaaehtoisia käsityökummeiksi suunnittelemaan ja toteuttamaan käsityöperintötoimintaa.

Opinnäytetyön tietoperustassa kuvataan kulttuuriperintöä ja kulttuuriperintötyötä käsityön näkökulmasta. Tietoperustassa luodaan raami ymmärtää miten kulttuuriperinteestä tulee käsityöperintöä. Tätä näkemystä sovelletaan käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeen mallintamisessa. Hanke on ankkuroitu Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sopimukseen, jonka perusteita ja toteuttamista Suomessa kuvataan hankkeen perustaksi. Koska hankkeen tavoite on käsityöperinnöstä kiinnostuneiden mukaanottaminen käsityöperintötoiminnan toteuttamiseen, tietoperustassa kuvataan osallistumisen, osallistamisen ja vapaaehtoisuuden merkitystä kulttuuriperintötyössä.

Opinnäytetyössä luotiin malli, jonka avulla tavoitellaan Taitojärjestölle uutta toimintatapaa. Tällaiseen uuden rakenteen kehittämiseen tutkimukselliseksi metodologiseksi raamiksi sopii konstruktiiivinen tutkimus. Konstruktiiivisessa tutkimuksessa luodaan aihetta käsittelevän tiedon ja käytännön kokemusten perusteella konstruktio, jolla toimintaa kehitetään. Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeen tuloksena Taitojärjestölle luotiin malli, käsityöperintöratas, käsityöperintötoiminnan toteuttamiseen. Käsityöperintöratas sisältää käsityöperintöprosessin vaiheet: tunnista, tutki, suunnittele, valitse ja toteuta. Kaikki viisi vaihetta ovat yksi kokonainen käsityöperintöprosessi, jossa käsityöperinteestä tulee paikallista elävää käsityöperintöä. Käsityöperintötoiminta voidaan aloittaa mistä vaiheesta tahansa ja myös toteuttaa vain yksi vaihe, paikallisen tilanteen ja resurssien mukaan. Käsityöperintöiltamat ovat työkalu, jolla toiminta käynnistetään yhteisöllisellä ideoinnilla.

Käsityöperintöratas on mallinnus, jonka toimivuus ja vaikuttavuus koetellaan jatkossa Taitojärjestön yhdistyksissä. Järjestössä selvitetään mitä muita tukitoimia tarvitaan käsityöperintötoiminnan juurruttamiseksi järjestön työhön. Käsityöperintörattaasta laaditaan versio, jota voi soveltaa ja kokeilla myös muilla elävän perinnön aloilla.

Asiasanat: käsityökulttuuri, käsityöperinne, kulttuuriperintö, aineeton kulttuuriperintö, konstruktiiivinen tutkimus, mallintaminen, osallistaminen

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Cultural Management 240 ECTS

Author: Anna-Mari Raunio

Title: From cultural tradition to crafts heritage. Creating a model for crafts heritage activities for the Finnish Crafts Organization Taito.

Number of Pages: 78 and 1 attachment pages

Supervisor(s): Minna Hautio

Subscriber(s): The Finnish Crafts Organization Taito

Crafts heritage is alive when it is constantly renewed. Maintaining and renewing crafts heritage in the spirit of the times is a challenge for the crafts sector. A crafts heritage model, which enables renewing, maintaining and cherishing crafts heritage, was created in this thesis for the Finnish Crafts Society. The created crafts heritage model is based on the material obtained from the Adopting crafts heritage -project.

The study is commissioned by the Finnish Crafts Organization Taito. The Crafts Organization and its local Crafts Associations together form the Crafts Society. The Crafts Organization Taito is the central organization of the Crafts Society whose mission is to maintain, promote and develop the crafts section in Finland. The craft heritage, its maintenance and renewal are an integral part of the organization, and the Crafts Organization is an essential actor in actions in favor of intangible living heritage of crafts. This thesis develops the Crafts Organization activities in order to promoting crafts heritage.

The aim of the Adopting crafts heritage -project was to create an operating model whereby the Crafts Associations can carry out the crafts heritage activities. There was a need to obtain participatory approaches for those interested in craft heritage. Collaboration was tested in the project as a method for creating ideas for the content of crafts heritage activities. Five Crafts Associations organized crafts heritage soirees, where cocreating ideas triggered the planning of craft heritage activities. In connection with crafts heritage soirees, the Crafts Associations recruit volunteers as craft adopters to plan and execute craft heritage activities.

The knowledge base of the thesis describes cultural heritage and cultural heritage work from the crafts point of view. The knowledge base provides a framework for understanding how cultural tradition becomes crafts heritage. The framework was applied when creating the crafts heritage action model. The Adopting crafts heritage -project is anchored in the UNESCO convention of Intangible Cultural Heritage, the principles and implementation of which are described in order to apprehend the basis of the project. As the aim of the project was to involve people with crafts heritage orientation in the implementation of craft heritage activities, the knowledge base describes the importance of participation, involvement and volunteering in cultural heritage work.

The model created in this thesis aims at a new way of working for the Crafts Society. For developing a new structure, constructive research is suitable as a methodological framework. Constructive research is based on knowledge and practical experience of the subject, in order to create a construct by which the activity is developed. As a result of the Adopting Craft Heritage -project, a model, the Crafts Heritage Wheel, was created for the Crafts Organization to carry out crafts heritage actions. The Crafts Heritage Wheel contains steps of crafts heritage process: identify, explore, design, select, and execute. All five steps together make one complete crafts heritage process, where crafts tradition becomes local living crafts heritage. Crafts heritage work can be started at any stage and can also be carried out in just one step, depending on the local situation and resources. Crafts heritage soiree is a tool for collaboratively innovating crafts heritage activities.

In the future, The Crafts Heritage Wheels functionality will be further tested in Crafts Associations. The Crafts Organization will investigate what other support measures are needed to introduce the craft heritage into the society's work. the Crafts Heritage Wheel will be developed to a form applicable to other areas of living heritage.

Keywords: crafts culture, crafts tradition, cultural heritage, intangible cultural heritage, constructive research, modeling, participation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TAITOJÄRJESTÖ JA KÄSITYÖN KULTTUURIPERINTÖ	8
	2.1 Taitojärjestön organisaatio	8
	2.2 Käsityön elävä perintö Taitojärjestössä	10
	2.3 Käsityöperinnön kummitoiminnan kehittämishanke	11
3	KULTTUURIPERINTÖ JA KULTTUURIPERINTÖPROSESSI KÄSITYÖN ELÄVÄN PERINNÖN NÄKÖKULMASTA.....	13
	3.1 Kulttuuriperintö ja kulttuuriperintöprosessi	13
	3.2 Käsityökulttuuri, käsityöperinteet ja käsityöperintö	15
	3.3 Kulttuuriperintötyö.....	17
	3.4 Käsityön elävä perintö	19
4	AINEETTOMAN KULTTUURIPERINNÖN SUOJELEMINEN JA OSALLISTUMINEN KULTTUURIPERINTÖTOIMINTAAN	21
	4.1 Unescon sopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta	21
	4.2 Aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen toteuttaminen Suomessa... ..	22
	4.3 Osallistuminen, osallistaminen, vapaaehtoisuus ja niiden merkitys kulttuuriperintötyössä.....	26
5	METODOLOGINEN RAAMI: KONSTRUKTIIVINEN TUTKIMUS	30
	5.1 Konstruktiivinen tutkimus metodologiana	30
	5.2 Käsityöperintöiltamista käsityöperintötoiminnan konstruktion	32
6	KÄSITYÖPERINNÖN KUMMITOIMINTA -HANKKEEN TOTEUTUS: HANKKEEN KÄYNNISTÄMINEN JA KÄSITYÖPERINTÖILTAMAT	34
	6.1 Hankkeen käynnistäminen.....	34
	6.2 Käsityöperintöiltamat: käsityöperintötoiminnan yhteisöllinen ideointi... ..	36
	6.2.1 Kokkolan käsityöperintöiltamat	38
	6.2.2 Seinäjoen käsityöperintöiltamat.....	40
	6.2.3 Lappeenrannan käsityöperintöiltamat.....	43
	6.2.4 Saarijärven käsityöperintöiltamat	45
	6.2.5 Sastamalan käsityöperintöiltamat	47

7	KÄSITYÖPERINTÖTOIMINNAN KONSTRUKTIOT: KÄSITYÖPERINTÖILTAMAT JA KÄSITYÖPERINTÖRATAS	49
7.1	Käsityöperintöiltamat	49
7.2	Käsityöperintöratas ja sen vaiheet.....	52
7.2.1	Käsityöperintöratas.....	52
7.2.2	Tunnista	56
7.2.3	Tutki	57
7.2.4	Suunnittele	59
7.2.5	Valitse.....	60
7.2.6	Toteuta	61
8	POHDINTA.....	62
8.1	Käsityöperintötoiminnan konstruktoiden arviointi	62
8.2	Taitoliiton ja elävän perinnön toimijoiden arviot käsityöperintörattaasta	66
8.3	Ajatuksia käsityöperinnön rajoista, yhteisöistä ja omistajuudesta	69
	LÄHTEET	72
	LIITTEET	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1 JOHDANTO

”Käsityöperinteet säilyvät käsitöitä tekemällä”. Tähän ajatukseen tiivistyy paljon siitä, mikä on keskeistä käsityön elävässä kulttuuriperinnössä. Käsien tekeminen ja käsien tekemisen tulokset ovat mukana kaikessa inhimillisessä kulttuurissa. Opinnäytetyössäni tarkastelen käsityötä, elävää perintöä ja kulttuuriperintöprosessia Taitojärjestön toiminnassa. Käsityöhön liittyy lähes itsestään selvästi ajatus käsityöperinnöstä, sukupolvelta toiselle siirtyvistä taidoista ja hiljainen tieto ja taju materiaaleista, kuvioista ja malleista. Sukupolvelta toiselle siirtyvä tietotaito ja sen uudistaminen ovat käsityön aineettoman kulttuuriperinnön ytimessä. (Taito 2018a.)

Tämän opinnäytetyön tilaaja, Taitoliitto, on käsityöalan keskusjärjestö, joka on yli sadan vuoden ajan tehnyt työtä suomalaisen käsityökulttuurin, käsien tekemisen ja käsityöläisyyden hyväksi. Taitoliitto muodostaa yhdessä 17 alueellisen Taitoyhdistyksen kanssa koko maan kattavan Taitojärjestön. Opinnäytetyön aihe on kohdennettu järjestön toiminnan kehittämiseen käsityöperinteen ja käsityökulttuurin alueella. Käsityökulttuurin ja elävän käsityöperinnön vaaliminen, ylläpitäminen ja uusintaminen on Taitoliiton, ja koko järjestön, toiminnan perustaa (Taitoliitto 2019b).

Taitoliitto on järjestänyt vuodesta 2016 alkaen eri puolilla Suomea Käsityön äärellä -keskustelutilaisuuksia, jotka ovat osa käsityön elävän perinnön työtä. Keskustelutilaisuuksiin on kutsuttu mukaan käsityöstä, käsityökulttuurista ja käsityöperinnöstä kiinnostuneita harrastajia ja ammattilaisia jakamaan kokemuksia, ajatuksia ja näkemyksiä käsityön merkityksestä. (Taito 2018a.) Kokemus näistä tilaisuuksista on ollut se, että ihmisillä on tarve ja halu kertoa, sanoittaa, käsityön merkityksiä sekä itselleen että jakaa ajatuksia yhteisössä. Käsien tekeminen ei enää tarkoita ihmiselle ensisijaisesti uusia tuotteita, vaan tärkeää on tekemisen prosessi, yhteisöön kuulumisen tunne ja identiteetin rakentaminen. Käsityössä aineeton tekemisen sisältö on yhä useammin merkityksellisempää kuin materiaallinen tulos.

Taitojärjestöllä on vankka traditio käsityön neuvontatyössä, koulutuksessa, käsityön taiteen perusopetuksen järjestämisessä, kurseissa ja käsityön tuotteistamisessa; Taitojärjestö tarjoaa monenlaisia tilaisuuksia käsien tekemiseen. Järjestön toimintaan, kurseille, koulutuksiin ja messuille, osallistuu kymmeniä tuhansia ihmisiä vuosittain. (Taito 2018c.)

Taitoliiton tehtävä on tuottaa järjestölle uusia toimintamalleja, jotka vastaavat tämän ajan käsityöntekijöiden tarpeita ja toiveita. Järjestössä kehittämiskohteena on tarjota sellaisia toimintamalleja, joilla voidaan osallistaa käsityöstä ja käsityön kulttuuriperinnöstä kiinnostuneita aktiivisesti tuottamaan uutta käsityökulttuuria ja joissa aineeton, elävä käsityöperintö tulisi näkyväksi. Tässä opinnäytetyössä kehitetään Taitojärjestön organisaatioon sopiva käsityöperintoiminnan malli, jossa on mukana osallistumisen ja osallistamisen mahdollisuus. Oikeus ja mahdollisuus osallistua taiteisiin ja kulttuuriin, kehittää itseään ja yhteisöään niiden avulla ovat perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten turvaamia kansalaisten kulttuurisia perusoikeuksia, joiden toteuttaminen on yhteiskunnassa yhteinen velvollisuus (Lehikoinen & Vanhanen 2017, 18-20).

Toimintamallin luomiseksi viidessä Taitoyhdistyksessä kokeillaan käsityöperintötoiminnan yhteisöllistä ideointia ja suunnittelua. Tätä varten yhdistyksissä järjestetään käsityöperintöiltamat, johon he kutsuvat mukaan paikallisia käsityöperinnöstä kiinnostuneita toimijoita. Iltamien kokemusten pohjalta luodaan malli, joka on työkalu käsityöperintötoiminnan käynnistämiseen ja toteuttamiseen sekä uuden käsityökulttuurin luomiseen osallistamisen periaatteella. Mallin rakentamisessa haetaan mutkatonta, helposti erilaisiin tilanteisiin soveltuvaa, osallistumisen ja osallistamisen mahdolliseksi tekevää käsityöperintötoiminnan raamia. Onnistuessaan mallia voi soveltaa myös muille kulttuuriperintöaloille. Käsityöperinnön kummitoiminta -hanke on askel osallistumisen ja osallistamisen vahvistamiseksi Taitojärjestön työssä. Pitkän ajan tavoite on kehittää Taitojärjestölle vapaaehtoistoiminnan malli tai ohjelma, jolla voidaan laajentaa käsityöstä ja sen kehittämisestä kiinnostuneiden osallistumista järjestön toimintaan.

2 TAITOJÄRJESTÖ JA KÄSITYÖN KULTTUURIPERINTÖ

Taitojärjestö on käsityöalan vaikuttajajärjestö, joka edistää ja tukee käsityöperintötyötä Suomessa monin tavoin. Taitojärjestön keskusjärjestö Taitoliitto on aktiivinen toimija käsityön elävän perinnön toteuttamisessa. Taitoliitto kehittää järjestön käsityöperintötoimintaan uusia muotoja, joista tämän opinnäytetyön kohde, käsityöperinnön kummitoiminta -hanke, on esimerkki. Tässä luvussa kuvataan Taitojärjestön organisaatio ja käsityöperintötoimintaa siinä sekä käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeen tausta.

2.1 Taitojärjestön organisaatio

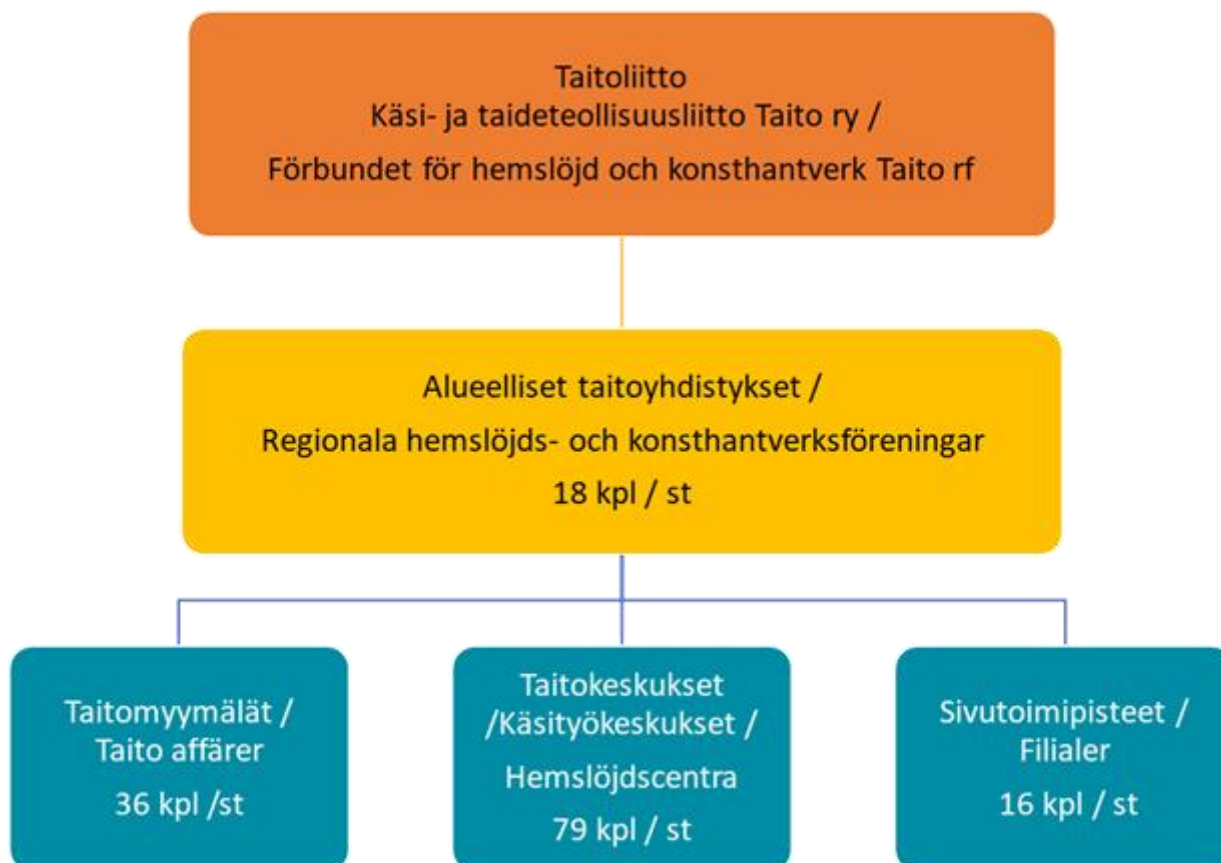
Taitojärjestö on valtakunnallinen käsityöalan asiantuntijajärjestö, joka muodostuu Taitoliitosta ja sen alueellisista taitoyhdistyksistä. Taitojärjestö ylläpitää käsityön aineetonta kulttuuripääomaa ja monipuolisia käsityötaitoja sekä vahvistaa itsetekemisen kulttuuria. Järjestö tuottaa palveluja, joiden tavoitteena on tukea, kehittää ja edistää käsityön kulttuuria suomalaisessa yhteiskunnassa. Taitojärjestön toiminnan keskiössä on pitää esillä käsityön merkitystä ihmisen arjessa, edistää käsityötaitoja yhteiskunnassa ja tehdä näkyväksi käsityönä valmistettujen tuotteiden erityisyyttä. (Taito 2018b; Taito 2018c.)

Taitojärjestön organisaatio muodostuu kahden tason toimijoista: Taitoliitto on keskusjärjestö ja valtakunnallinen toimija, taitoyhdistykset sekä niiden taitokeskukset ja myymälät, Taitoshopit, ovat alueellisia ja toiminta paikallista. Taitojärjestön organisaatio toimii niin, että Taitoliitto on keskusjärjestö koordinoi toimintaa, rakentaa verkostoja ja vastaa viestinnästä, mutta toiminta tapahtuu ensisijaisesti Taitoyhdistyksissä. (Taito 2018b; Taito 2018c.)

Taitoliiton ja Taitoyhdistysten työ painottuu eri tavoin, koska toimintakenttäkin on erilainen. Taitoliiton toiminnan painopistealueet ovat olleet 2000-luvun alusta erityisesti elinkeinotoiminta, käsityötaidot sekä suomalainen käsityökulttuuri (Ylönen 2003, 9). Alueellisia Taitoyhdistyksiä on 17 (vuonna 2018 18 kpl) ja niillä yhteensä yli 100 toimipaikkaa (kuvio 1). Alueellisten taitoyhdistysten työssä painottuu paikallisen käsityökulttuurin, -taidon ja elinkeinon edistäminen. Taitoyhdistykset tarjoavat matalan kynnyksen kohtaamisia, joissa käsityöstä kiinnostuneet ihmiset ja yhteisöt voivat kohdata käsityön äärellä. Taitoyhdistysten toiminnan ”perusyksikkö” ovat neuvonta-

asemat, Taitokeskukset, joissa voi käydä tekemässä ohjatusti käsitöitä ja ostaa materiaaleja. Myös käsityön taiteen perusopetusta kaikille ikäryhmille järjestetään usein Taitokeskusten tiloissa. (Taito 2018c.)

Kuvio 1. Taitojärjestön organisaatiokaavio 2018 (Taitojärjestö 2018).

Taitojärjestön organisaatorakenne tarkoittaa käytännössä sitä, että alueelliset Taitoyhdistykset ovat itsenäisiä toimijoita, ja toteuttavat esimerkiksi elävän käsityöperinnön sisältöjä sellaisilla tavoilla, jotka he arvioivat sopivan omaan toimintaansa. Taitoliitto käynnistää koko järjestöä koskevia hankkeita, joihin yhdistykset voivat tulla mukaan, ja yhdistyksillä voi olla omia hankkeita ja projekteja, jotka puolestaan eivät ole valtakunnallisia. Taitoliitto tuottaa aineistoja ja materiaaleja yhdistysten työn tueksi sekä järjestää esimerkiksi valtakunnallisia seminaareja ja tapahtumia sekä kouluttaa taitoyhdistysten toimijoita.

Taitoliiton toiminta katetaan valtion tuella, jäsenmaksuilla sekä oman toiminnan tuotoilla. Taitoliitto saa valtionavustusta järjestöille myönnettävästä kiinteästä määrärahasta (Valtion talousarvio 2019), joka tarkoittaa sitä, että liitolle maksetaan valtionavustusta, mikäli budjettivarat antavat mahdollisuuden. Valtionavustuksen myöntäminen perustuu lakiin valtionavustuksesta (Laki 688/2001). Valtionavustus maksetaan Taitoliitolle, joka jakaa avustuksen edelleen jäsenjärjestöilleen (Valtion talousarvio 2019). Valtionavustus voi olla enintään 80% Taitoliiton toimintakuluista, alueellisilla yhdistyksillä valtionavun osuus on toimintamenoista merkittävästi vähemmän.

Taitojärjestön työllä suomalaisen käsityön hyväksi on pitkät perinteet. Taitoliitto on perustettu vuonna 1913, alueellisista taitoyhdistyksistä vanhimmat jo vuonna 1907 (Taito 2018b). Organisaatiossa on tapahtunut vuosien varrella muutoksia, taitoyhdistyksiä on perustettu, yhdistetty toisiinsa ja lakkautettukin. Kun järjestöllä on pitkät perinteet, on sille aivan erityinen haaste kehittää toimintaansa niin, että se vastaa kunkin ajan toimintaympäristöä.

2.2 Käsityön elävä perintö Taitojärjestössä

Käsityökulttuuri, -perinteet ja -perintö ovat luonteva ja luonnollinen osa taitojärjestön työtä. Taitojärjestön työssä käsityöperintö ja -kulttuuri on niin elimellinen osa, että se ei välttämättä tule ilmaistuksi, vaikka toiminnan ydin on vahvasti kiinni suomalaisessa käsityöperinteessä. Aineettoman elävän kulttuuriperinnön käsite on vahvistanut kulttuuriperinnön näkyvyyttä myös Taitojärjestössä. Taitoliitto on näkyvästi mukana elävän perinnön työssä. Taitoliitto koordinoi elävän perinnön käsityörinkiä, joten sillä on tärkeä kontribuutio siihen, miten käsityöalalla toteutetaan Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sopimusta. (Taito 2018a.)

Taitojärjestön strategiassa järjestöä kuvataan ”suomalaisen käsityön rohkeaksi ylläpitäjäksi ja uusien ilmiöiden tuojaksi”. Järjestön tavoite on vahvistaa rooliaan elävän käsityökulttuurin ja perinteen edistäjänä, joka tarkoittaa uusien toimintatapojen kehittämistä, tunnistaen innovaatioiden juuret perinteisissä tekniikoissa, materiaaleissa ja työtavoissa. (Taitoliitto 2019b.) Tämä opinnäytetyön kohteena oleva hanke vastaa Taitojärjestön strategian tavoitteita käsityöperintötyöstä ja tuottaa kokemuksia käsityöperinnön toimintatavoista järjestössä. Kokemusten perusteella voidaan arvioida myös käsityöperinteiden osuutta järjestön strategiassa.

Taitoliiton budjetissa on varattu perusmääräraha aineettoman kulttuuriperinnön työhön. Hankkeisiin ja kokeiluihin haetaan ulkopuolista rahoitusta. Taitoyhdistykset haavevat itse tarvittaessa rahoitusta omiin käsityöperinnön hankkeisiinsa tai käyttävät, niin halutessaan, perusrahoitustaan aineettoman kulttuuriperinnön työhön.

Taitoliitto on lanseerannut Käsityön äärellä -konseptin yhdistämään erilaisia tekemisen ja kokoontumisen muotoja, ja erityisesti teemaan on kytketty käsityön elävän aineettoman kulttuuriperinnön työ. Käsityön äärellä -konsepti antaa mahdollisuuden nähdä käsityö laajasti: asiana, jonka äärellä voi olla monella tavalla ja jonka äärellä on monenlaisia ilmiöitä ja vaikutteita, tuotteita ja prosesseja. Teemaan on mahdollista yhdistää käsin tekemisen sosiaaliset käytännöt, yksilölliset merkitykset, yhteiskunnalliset vaikutukset ja historialliset rakenteet. Tähän konseptiin liittyvät Käsityön äärellä -keskustelutilaisuudet sekä keskustelukortit, jotka ovat työkalu käsityön merkitysten pohtimisen tueksi keskusteluiltoihin. Opinnäytetyön kohde, käsityöperinnön kummitoiminta -hanke on jatkaa Käsityön äärellä -konseptin kehittämistä.

2.3 Käsityöperinnön kummitoiminnan kehittämishanke

Käsityöperinnön kummitoiminta -hanke oli Taitoliiton hanke, jossa vahvistettiin elävän käsityöperinnön näkyvyyttä järjestön toiminnassa. Kehittämishankkeen yksi sisältö on uuden toimintatavan käynnistäminen Taitoyhdistyksissä, ja luoda työkalu, joka kannustaa innovatiiviseen käsityöperintötoimintaan järjestössä. Tässä opinnäytetyössä luodaan hankkeen kokemusten perusteella Taitojärjestölle malli käsityöperintötoiminnan toteuttamiseen.

Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeessa jalkautetaan käsityöperinteestä huolehtiminen sinne, missä käsityöperintö on elävää. Hankkeen ideana on tunnistaa ja nimetä paikallisesti merkityksellisen käsityö kummikäsityöksi, joka saa kummeiltaan erityistä huomiota ja huolenpitoa. Kummikäsityölle luodaan paikalliseen kulttuurin sopivia tapoja arvostaa, huolehtia ja uudistaa perinnettä. Taitoyhdistykset kutsuvat vapaaehtoisia mukaan käsityökummeiksi ja suunnittelevat yhdessä kummien kanssa, miten he ovat mukana käsityöperinnön vaalimisessa. Käsityön harrastajat, käsityön tekijät ja paikallisesta historiasta kiinnostuneet saavat kummeina mahdollisuuden osallistua oman lähiympäristönsä vaalimiseen ja arvostamiseen. (Taitoliitto 2019a.)

Kulttuurialalla on erilaisia versioita kummiudesta ja vapaaehtoisohjelmista. Museossa kummius tarkoittaa yleensä jonkin kulttuurihistoriallisen esineen tai kohteen restauroinnin tai konservoinnin taloudellista tukemista (esim. Kansallismuseo 2019b). Suomen Käsityön Museolla vapaaehtoiset on otettu mukaan kokoelmatyöhön sekä kehitetty uusia toimintatapoja kokoelmien avaamiseksi ja paremmin saavutettaviksi (Suomen Käsityön Museo 2019b). Käsityöperinnön kummitoiminnassa ajatus on, että ihmisiä voitaisi rekrytoida mukaan toimintaan, jossa he voivat osallistua aktiivisesti uuden käsityökulttuurin ideoimiseen ja luomiseen.

Hankkeen tavoite on innovoida uusia tuotteita, toimintamalleja tai tapahtumia, joissa paikallinen käsityöperinne on keskiössä. Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeelle virikkeitä antoi Adoptoi monumentti -toiminta, jossa vapaaehtoiset ottavat huolenpidon kohteeksi jonkun oman alueensa historiallisen kohteen, monumentin tai rakennuksen. Kohteelle tehdään hoitosuunnitelman, jota vapaaehtoiset toteuttavat ammattilaisten tuella. (Adoptoi monumentti 2019.) Adoptoi monumentti on alun perin kehitetty Irlannissa, josta toimintamalli on levinnyt eri puolille (Adopt a Monument 2019). Käsityöperinnön kummitoiminnassa vapaaehtoiset nimeävät ja ottavat haltuun paikallista käsityöperintöä, samaan tapaan kuin monumentteja adoptoidaan.

Taitoliitto sai Museovirastolta eurooppalaisen kulttuuriperintövuoden avustuksen käsityöperinnön kummitoiminnan kokeiluhankkeelle (Museovirasto 2019). Hankkeeseen lähti mukaan viisi Taitoyhdistystä: Taito Etelä-Suomi/Lappeenranta, Taito Keski-Suomi/Saarijärvi, Taito Varsinais-Suomi/Sastamala, Taito Etelä-Pohjanmaa/Seinäjoki ja Taito Keski-Pohjanmaa/Kokkola (Taitoliitto 2019). Hankkeessa Taitoliiton kumppanina on Suomen Käsityön Museo, joka on valtakunnallinen vastuumuseo käsityön alalla (Suomen Käsityön Museo 2019a). Itse olin mukana toteuttamassa hanketta hanketyöntekijänä.

Kunkin mukanaolevan yhdistyksen toiminta-alueella on omaleimainen käsityökulttuuri ja kunkin yhdistyksen tarve ja mahdollisuudet kehittää käsityöperintötyötä on erilainen. Hankkeessa kullakin paikkakunnalla järjestettiin käsityöperintöiltamat, jossa ideoitiin alueelle sopivaa käsityöperintötoimintaa. Työkaluna yhteiskehittämiselle olivat käsityöiltamat, joka myös mallinnetaan hankkeessa. Käsityöperintöiltamien yhteydessä yhdistykset voivat kutsua käsityöperinnöstä kiinnostuneita käsityö-

kummeiksi, valitsemaan kummikäsitteitä, toteuttamaan ja edelleen kehittämään käsityöperintötoimintaa. Hankkeen kokemukset käsitteellistetään käsityöperintötoiminnan malliksi. Mallin tärkeä osa luoda sellaisia osallistumisen mahdollisuuksia käsityökulttuurista ja -perinteistä kiinnostuneille, joita Taitojärjestöissä ei vielä ole ollut.

3 KULTTUURIPERINTÖ JA KULTTUURIPERINTÖPROSESSI KÄSITYÖN ELÄVÄN PERINNÖN NÄKÖKULMASTA

Elävä käsityöperintö on osa suomalaista kulttuuriperintöä. Tässä luvussa rakennetaan kuva käsityöperintön osana inhimillistä kulttuuriperintöä ja siitä, miten käsityöperinteestä syntyy elävää käsityöperintöä. Käsityöperintö muotoutuu kulttuuriperintöprosessissa, joka rakentuu sekä aineellisesta että aineettomasta perinnöstä.

3.1 Kulttuuriperintö ja kulttuuriperintöprosessi

Kulttuuriperintö ja ymmärrys siitä, mikä on kulttuuriperintöä, muuttuu jatkuvasti. Lähdesmäki (2015) toteaa, että kulttuuriperinnön käsite on monitulkintainen, venyvä ja häilyvä. Suurin muutos kulttuuriperinnön käsitteen ymmärtämisessä on se, että esisiltä perittyjen esineiden lisäksi, tai jopa sijaan, kulttuuriperintö ymmärretään abstraktiksi tunteeksi kulttuurisista juurista, identiteetistä ja kuulumisesta yhteisöihin tai paikkoihin. Kulttuuriperinnön ymmärtämisessä on tapahtunut käänne niin, että se voidaan käsittää sekä aineelliseksi että aineettomaksi perinnöksi. (Mt. 2015.)

Tällä tavalla ymmärrettynä kulttuuriperintöä ovat asiat, joita pidämme itsellemme ja muille tärkeinä, ja sen vuoksi ne ovat säilyttämisen ja eteenpäin välittämisen arvoisia. Kulttuuriperintö ei ole kuitenkaan kaikki tai mikä tahansa yksittäinen tärkeä ilmiö, vaan sillä on voimakkaampi arvolataus ja suurempi symbolinen merkitys. (Karhunen 2014, 29–30.) Vaikka kulttuuriperinnön sisällön kuvaaminen on häilyvää, on määrittäminen tai sen yrittäminen tarpeellista. Se, minkälaista kulttuuriperinnön käsitettä sovelletaan, ohjaa sitä, minkälaista toimintaa ja uutta kulttuuria arvostetaan ja pidetään tavoittelemisen arvoisena (Häyrynen 2015, 16).

Kulttuuriperinnön syntyminen yhteisöllisesti tarkoittaa sitä, että jokin kohde on, tai valikoituu sellaiseksi, että sen arvo ja symbolinen merkitys yhteisölle erottaa sen

muista, ehkä lähes samankaltaisista kohteista. Perinteen muotoutuminen yhteiseksi kulttuuriperinnöksi on kulttuuriperintöprosessi. Sillä tarkoitetaan tapahtumien ketjua, jossa yksilöt, yhteisöt tai instituutiot valitsevat jonkin heille merkitykselliseksi koetun menneisyyden jättämän jäljen, vaalivat ja säilyttävät sitä ja tuottavat sen tietoisesti kulttuuriperinnökseen. Kulttuuriperintöprosessiin osallistuvien arvostukset ja elämäkatsomus vaikuttavat siihen, mitä perinteestä nostetaan ja arvotetaan muita merkityksellisemmiksi. (Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 13; Karhunen 2014, 29-30.) Kulttuuriperintöprosessissa on kyse tietoisesta perinteen arvottamisesta ja nimeämisestä sellaiseksi, jolla on erityistä merkitystä kulttuurisen juurtumisen, identiteetin ja kuulumisen tunteen kannalta.

Kulttuuriperintöprosessissa on kyse yhtä lailla sekä aineellisen että aineettoman perinteen tunnistamisesta; erityisesti käsityöperinteessä aineellisen ja aineettoman erottaminen toisistaan on vaikeaa, ja usein tarpeetonkin (Sormunen 2019). Lähdesmäki (2015) huomauttaa, että aineellinen perinne muuttuu kulttuuriperinnöksi vasta kun siihen liittyy aineettomia sosiaalisesti jaettuina merkityksiä ja arvoja. Aineettoman kulttuuriperinnön vaaliminen ja välittäminen on puolestaan aineellista kulttuuriperintöä. Aineettomassa kulttuuriperinnössä korostuu sen eläminen yhteisöissä. Siivonen (2017) sanoo, että aineeton kulttuuriperintö on tekemistä, taitamista ja ajattelemista, joka elää ihmisyyksilöissä ja ihmisten välisessä kommunikaatiossa. Sitä ei voi irrottaa ihmisistä ja vuorovaikutusverkostoista, ja tämän vuoksi aineettoman kulttuuriperinnön parasta suojelemista on perinteen harjoittaminen ja ylläpitäminen yhteisöissä.

Kulttuuriperintöä ei ole missään valmiina olemassa tai poimittavissa. Alun perin aineellisen tai aineettoman kulttuurin tuotteita ei ole tehty kulttuuriperinnöksi, vaan ne on luotu arkisen elämän tai juhlan tarpeiksi. Kun menneisyyden jälki päätetään valita säilyttämisen ja vaalimisen arvoiseksi, syntyy kulttuuriperintöä. Kulttuuriperintö syntyy määrittelemällä tärkeää, arvokasta ja merkityksellistä aiemmilta sukupolvilta perittyä. Kunkin ajan ja tilanteen tarpeet määrittelevät sitä, mikä valikoituu kulttuuriperinnöksi. Kulttuuriperintö muuttuu ja elää ajassa, se ei ole mitään pysyvää ja muuttamatonta. Erityisesti ihmisen arkiset asiat ja esineet voivat muuttua elinkaarensa aikana paljonkin. (Karhunen 2014, 31.) Kun kulttuurin tuotteet muuttuvat, niitä muokataan ja luodaan uusia, kulttuuriperinnön näkökulmasta pohditaan mitä kulttuurin tuotteessa voi muuttua ja muuttaa, jotta sen edelleen voi tunnistaa kuuluvaksi perinteen jatkumoon (Nugraha 2012, 85).

Tämän opinnäytetyön kohteena olevassa käsityöperinteen kummitoiminta -hankkeessa haetaan tapaa, jolla voidaan yhteisöllisesti keskustella siitä, mikä paikallinen käsityöperinne on merkityksellistä niin, että se voimistetaan käsityöperinnöksi. Hankkeen tutkimuksellinen tavoite on luoda työkalu perinteen arvottamiseen niin, että siitä tulee osa paikallista käsityöperintää.

3.2 Käsityökulttuuri, käsityöperinteet ja käsityöperintö

Käsityökulttuuri tarkoittaa monimuotoisesti käsityöhön liittyvää suunnittelua, ideointia, tekemistä, toteuttamista ja elämäntapaa, jossa käsin tekeminen on mukana. Käsityökulttuuri kasvaa käsityöperinnöstä – aikaisempien sukupolvien elämäntavasta. Käsityökulttuuriin kuuluvat kaikki ne asiat, joita ihmiset ovat historiansa aikana oppineet käsin tekemään ja arvostamaan ja joita he ovat oppineet pitämään hyvinä. Käsityökulttuurin käsite sisältää kulttuurin laajan määrittelytavan, jossa kulttuurilla tarkoitetaan yhteisön omaksumaa elämäntapaa sekä maailman hahmottamisen ja mielekkääksi kokemisen tapaa (Häyrynen 2017, 14).

Käsityöhön liitettynä kulttuurilla toisin sanoen ymmärretään suunnilleen samaa kuin elämäntavalla: siinä yhdistyvät ideat, odotukset, uskomukset ja toimintatavat. Tällainen kulttuuri opitaan elämällä, tekemällä ja toimimalla yhdessä. Kun käsityökulttuuri nähdään laajan määrittelyn kautta elämäntapasidonnaisena, käsityökulttuurin kehittämisen tavoitteena on silloin aktiivikansalaisuuden mahdollistaminen käsityön kentällä. (Mt., 16–17.)

Kulttuuriperintö on kerroksellista: se ei muutu hetkessä, vaan kehitys ja muutos näkyy ajassa. Luutonen (2017) sanoo, että ainakin jokin elementti ihmisen luomassa kulttuurin tuotteessa pohjautuu johonkin aikaisempaan ja kertoo jotakin varhaisemmasta ajasta. Käsityössä tämä näkyy selkeästi: esimerkiksi tekstiileissä on ollut tyypillistä siirtää aikaisemmin tunnetun tekniikan piirteitä uudempaan. Neuletta on saatettu käsitellä kuin kangasta, ja kuvioaiheita on siirretty tekniikasta toiseen. Näin aikaisempi taito ja kulttuuri elävät uudemman sisällä. (Mt. 2017.) Käsityöperinnössä on useita taidon, tekemisen ja muotoilun kerroksia.

Perinteisesti on ajateltu, että käsityön rooli on kulttuurisisältöjä säilyttävä, toistava ja traditioiden jatkaminen eikä niinkään perinteen ja kulttuurin uudistaminen. Käsityö kantaa sisällään välttämättömyyttä ja tarpeellisuutta, jotka olivat käsityön funktioita

ennen teollista aikaa. (Haveri 2016, 22; Luutonen 2017, 7.) Käsitöiden tekeminen ei ole kuitenkaan loppunut, vaikka välttämättömyyttä ei ole, vaan tekeminen on saanut uusia sisältöjä identiteettityöstä, hyvinvoinnista ja kehollisuuden kokemisesta (Starr Johnson & Wilson 2005; Pöllänen 2015, 2019). Haveri (2016) kuvaa käsityötä tekemisen muodoksi, jonka ihmiset ovat muokanneet sellaiseksi, että tekeminen ja tekemisen tulokset ovat puhuttelevia ja merkityksellisiä, vaikka käsityö onkin irtaantunut aiemmasta välttämättömyyden funktiostaan.

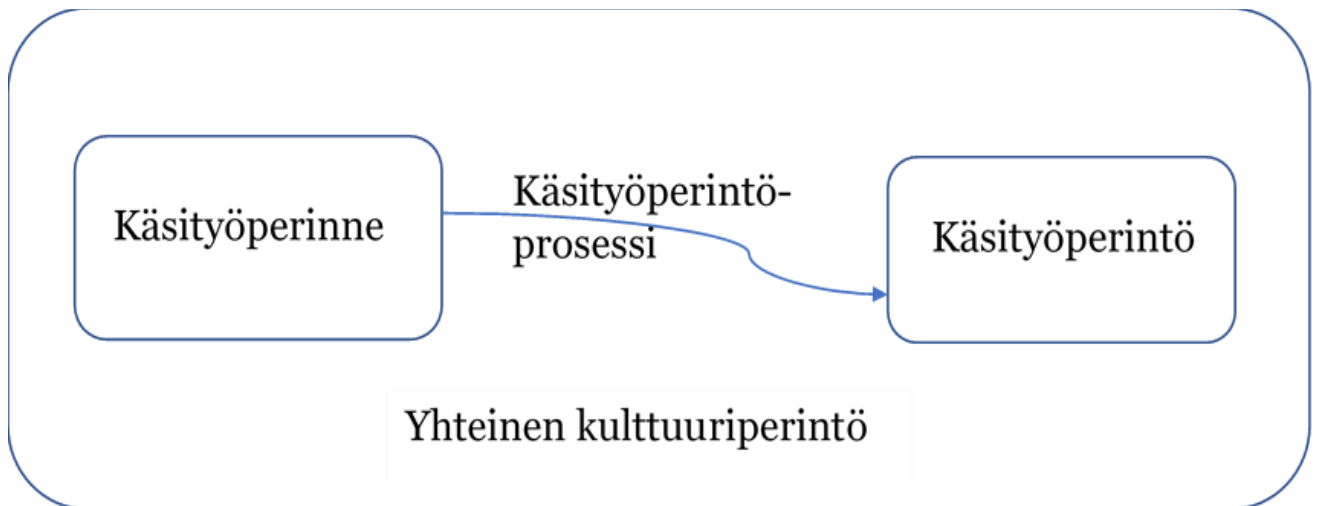
Käsityökulttuuri elää kahdessa maailmassa: käsityössä on yhtäaikaisesti läsnä perinne ja tämän ajan virtaukset. Tätä käsityön ominaisuutta Ihatsu (2005, 20) kuvaa käsityön kyvyksi luoda nahkansa, eli osoittaa joustavuutta ja sopeutumiskykyä erilaisissa uusissa olosuhteissa. Tässä ajassa käsityöstä on muotoutunut hyödyllisyyden rinnalle ihmiselle tapa ja keino kokea mielekkyyttä, ilmaista itseään ja rakentaa identiteettiä silloinkin, kun tulos on perinteinen käsityötuote (Ihatsu 2005, 21; Haveri 2016, 10; Kouhia 2016, 4). Käsityö sitoo ihmistä aikaan, paikkaan, perinteisiin ihmissuhteisiin ja kulttuuriin. Se välittää traditioita, ja samalla kytkee tekemisen ja tuotteet aikansa ilmiöihin ja globaaleihin haasteisiin. Käsityön tekeminen ja tuotteet kuvastavat ja ylläpitävät yksilön ja ryhmän kulttuurista taustaa. (Pöllänen 2017, 79; 2019.)

Käsityökulttuuri on paikallista ja globaalia yhtäaikaisesti. Paikallisuuden ovat osittain korvanneet samasta asiasta kiinnostuneiden maailmanlaajuiset yhteisöt. (Luutonen 2017, 8.) Lisääntyvässä kansainvälisessä vuorovaikutuksessa käy helposti niin, että omia kansallisia piirteitä on vaikea nähdä ja selkeät oman kulttuurin piirteet haalistuvat ja häviävät (Ihatsu 2005, 23). Toisaalta käsityön perinteiset tekniikat ja materiaalit tarjoavat näkökulman, jonka kautta esimerkiksi maahanmuuttajat voivat ymmärtää uutta kulttuuria, ihmisiä ja elinolosuhteita samalla säilyttäen oman kulttuuri-identiteettinsä (Pöllänen 2017, 81). Aineettoman elävän kulttuuriperinnön kohteiden tunnistamisen yksi tarkoitus on olla vastavoima ylikansalliselle yhtenäistävälle kulttuurille. Käsityön elävä kulttuuriperintö tekee näkyväksi paikallisia käsityökulttuurin erityispiirteitä.

Käsityön kulttuuriperintö on aineellista ja aineetonta, ja se elää sekä käsityön prosesseissa että tuotteissa; tekemisessä ja tuotteissa. Käsityön kulttuuriperintö on hienoa osaamista, tekijän tiedon eteenpäin viemistä. (Luutonen 2017.) Karppinen (2005, 131)

toteaa, että jos ihmisen olemassaolon tahdotaan juurtuvan aidosti johonkin perinteesseen, on katsottava eteenpäin eikä taaksepäin. Perinne on otettava haltuun ja avattava uudelleen kohti tulevaisuutta. Käsityön kulttuuriperintöprosessissa, jossa perinteestä tulee käsityöperintöä, kurkotetaan tulevaisuuteen ja vaalitaan perinnettä eläväksi perinnöksi.

Kuvio 2. Käsityöperinteestä käsityöperinnöksi.

Käsityöperintöprosessissa on kyse valintojen merkityksellisyydestä: mikä käsityöperinne on sellainen, joka kantaa yli ajan ja jonka yhteisö tunnistaa itselleen tärkeäksi. Yhteisön tunnistama kulttuuriperintö ei välttämättä ole taidokkain tai tyylikkään, vaan se, jonka tarina ja sisältö resonoi eniten yhteisiin arvoihin. Käsityöperinnöksi valikoituvat kohteet, jotka yhteisö kokee merkityksellisiksi. (ks. Karppinen 2005, 13.) Käsityöperintöprosessi mallinnetaan tässä opinnäytetyössä sellaisena kuin se toteutuu Taitoyhdistysten käsityöperintöiltamissa Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeessa.

3.3 Kulttuuriperintötyö

Kulttuuriperinnön vaalimiseen ja suojelemiseen liittyvä työ on perinteisesti liittynyt aineelliseen, materiaaliseen kulttuuriin. 2000-luvulla puhe kulttuuriperinnöstä ja sen tärkeydestä on oleellisesti lisääntynyt, ja keskustelun myötä käsitys siitä mikä on kulttuuriperintöä, on liikkeessä. (Immonen 2017.) Siivonen (2017) on kuvannut kulttuuriperintötyön muutosta niin, että tässä ajassa huomio kääntyy aineellisen perinnön tallentamisesta aineettoman kulttuuriperinnön yhteisluomiseen. Aineettoman kulttuuri-

perinnön keskiössä, jo Unescon määritelmästä lähtien, ovat yhteisöt, yhteisöjen osallisuus ja ihmisten välinen kommunikaatio. Tämä lähtökohta kiinnittää kulttuuriperintötyön kansalaisten osallistumiseen, osallistamiseen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin. Kulttuuriperintötyössä ja museoalalla etsitään tällä hetkellä toimialalle sopivia malleja osallistamisen ja osallistumiseen (Mt.) Tässä opinnäytetyössä luodaan Taitojärjestölle sopivaa mallia käsityöperinnöstä kiinnostuneiden toimijoiden osallistamiseksi käsityöperintötoimintaan.

Kulttuuriperinnön suojeleminen ja ylläpitäminen pitää paikalliset perinteet elävinä ja kestävinä. Kun perinteisiä, arjesta katoamassa olevia tekemisen tapoja suojellaan, silloin tehdään työtä sen elävänä säilymisen puolesta ja tuetaan tekemisen kehittymistä. Samalla kun perinteiden suojeleminen tukee paikallisuutta, se ylläpitää ihmiskunnan kulttuurin moninaisuutta. Perinteisiin liittyvä tieto ja taito on yleensä paikallista, niissä käytetään paikallisia materiaaleja, tekniikoita ja asiantuntemusta. Perinteiden ylläpitäminen tukee paikallisten yhteisöjen elinvoimaa. (Nugraha 2012, 56.)

Immonen (2017) toteaa myös, että keskusteluun sisältyy usein ajatus yhteisöllisyyden ja yhteisön tärkeästä roolista kulttuuriperinnön suojelussa, mutta ”yhteisö” kuitenkin jätetään useimmiten abstraktiksi termiksi. Elävän perinnön työssä yhteisöt ovat keskiössä, ja yhteisö tarkoittaa käytännössä yleensä kansalaisjärjestöjä ja muita kolmannen sektorin toimijoita. Kun elävän perinnön näkökulma edelleen vahvistuu ja tulee yhä laajemmin kulttuuriperintötyötä ohjaavaksi näkökulmaksi, on käytävä keskustelua myös siitä, keitä ja mitä ovat elävän perinnön yhteisöt ja onko esimerkiksi jotkut yhteisöt aliedustettuja tai näkymättömiä.

Elävän perinnön työssä kohteiden tunnistaminen, ylläpitäminen ja vaaliminen on yhteisöjen varassa. Immonen (2017) näkemys on, että yhteisöllisyyden korostaminen muuttaa kulttuuriperintötyön hallinnon ja kansalaisyhteisöjen suhdetta. Hänen näkemyksenä on, että viraston rooli todennäköisesti painottuu hallinnolliseen suunnitteluun samalla, kun päätöksentekoa hajautetaan ja viedään lähemmäs paikallisyhteisöjä. Elävän perinnön työn organisoinnissa on toimittu tähän suuntaan alusta alkaen, ja yhteisöjen roolia on vahvistettu esimerkiksi asiantuntijaryhmän kokoonpanossa ja osittain elävän perinnön rinkien työskentelyssä. Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeessa haetaan mallia, jolla elävän perinnön toiminta juurrutetaan paikallisten käsityöyhteisöjen toimintaan.

Tämä kuvaa hyvin sitä, että näkemys kulttuuriperinnöstä ja kulttuuriperintötyöstä on muuttunut selvästi aktiiviseksi, osallistavaksi ja sekä museoiden että virastojen seinien rajoja venyttäväksi. Elävän kulttuuriperintö muuttaa kolmannen sektorin toimijoiden asemaa ja tehtävää kulttuuriperintötyössä. Järjestöt ja yhdistykset ovat aktiivisia elävän kulttuuriperinnön tunnustajia, määrittelijöitä ja toteuttajia. Kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen myös odotetaan aktiivisesti itse luovan toimintamalleja, jotka sopivat heidän toimintaansa. Tämän vuoksi käytän kulttuuriperinnön hyväksi tehtävistä teoista ilmaisua kulttuuriperintötoiminta, joka on kulttuuriperintötyötä väljempi käsite. Kulttuuriperintötoiminnassa keskeinen kysymys on miten toisen ja kolmannen sektorin toimijat kohtaavat toisensa ja miten niiden suhde esimerkiksi rahoituksen osalta ratkaistaan, kun sisältöjen määrittämisen suunta on järjestöiltä ja yhdistyksiltä kunnille ja valtiolle.

3.4 Käsityön elävä perintö

Museoviraston kulttuuriperintöbarometrissä (2017) suomalaisilta kysyttiin mitä kulttuuriperintö heidän mielestään on. Eniten, 64% vastaajista, oli sitä mieltä, että tavat, perinteet ja kädentaidot ovat kulttuuriperintöä ja nämä nimettiin myös tärkeimmiksi vaalittaviksi asioiksi. Barometrissä on mielenkiintoista se, että kuitenkin vain 13% piti arjen tavaroita ja esineitä tärkeinä vaalittavina asioina. (Kulttuuriperintöbarometri 2017.) Tämäkin tulos viittaa siihen, että käsityön tekemisessä prosessiin liittyvät merkitykset alkavat olla tärkeämpiä kuin käsityön tuotteet, jotka ovat usein juuri arjen tavaroita ja tuotteita. On myös mahdollista, että käsin tehtyjä tavaroita ja esineitä ei enää mielletä arkisiksi, vaan enemmän luksukseksi, erityisesineiden ja -tavaroiden tekemisen tavaksi. Ihmisiin vetoavat tuotteet, joihin liittyy vahva tarina, ja juuri tätä luksusta käsityö pystyy tarjoamaan (Erkko 2017).

Käsityön kulttuuriperinnössä korostuvat tekemisen taito ja merkitykset. Käsityöperintö on jotakin, jota olemme saaneet edellisiltä polvilta ja johon sisältyy ajatus siitä, että sitä siirretään ja se siirtyy edelleen eteenpäin. Käsityöperintöön liittyy olennaisena osana se, että taidoilla ja tekemisellä on pitkät juuret, ne ovat hioutuneet satojen vuosien aikana. Samaan aikaan taidot muuttuvat, ja uusia käsin tekemisen taitoja syntyy ja tarvitaan kussakin ajassa. Käsityöperinnössä on mukana paljon tekijän hiljaista tietoa, joka siirtyy vain tekemisen kautta. (Nugraha 2012, 61; Luutonen 2017.) Käsityöperinnön siirtämisessä on haaste esimerkiksi sanallisesti kuvailla luetteloihin taitoja,

jotka eivät ole selittävässä sanallisesti. Käsityöperinnön elävänä säilymisen kannalta taidon ja tekemisen dokumentoinnin muodot ovat avainasemassa. (ks. Koskennurmi-Sivonen 2002.)

Suomessa käsityöperinnön siirtämisessä koulukäsityöllä on tärkeä tehtävä. Perusasteen koulun kautta kaikilla suomalaisilla on toistaiseksi elävä yhteys käsityöhön. Käsityön taiteenperusopetuksen käsityökoulut tavoittavat yhä suuremman osan ikäluokasta, ja yhä enemmän myös aikuisväestöä vapaaehtoiseen käsityön opetukseen. Institutionaalinen käsityöopetus on tässä mielessä suomalaisessa käsityökulttuurissa elävää käsityöperintöä, ja myös sellaista perintöä, joka on erityistä ja tyypillistä suomalaiselle käsityökulttuurille. (Luutonen 2017, 7.)

Taitoliiton selvityksen mukaan vuonna 2016 neljännes 36–65-vuotiaista suomalaisista teki käsitöitä, nikkaroi tai rakenteli viikoittain (Taito 2018d). Kansalaisopistoissa kädentaitojen aineryhmällä on eniten opetustunteja (Pastuhov & Salo 2019, 181) ja erityisesti nuoret aikuiset ovat ottaneet käsityön uudelleen osaksi omaa arkeaan (Kouhia 2016; Pöllänen 2017). Käsityö on vankasti elävää perintöä suomalaisessa yhteiskunnassa ja erityisesti omaehtoinen käsitöiden harrastaminen voi hyvin. Haveri (2016, 10) näkee, että käsitöiden tekeminen ei ole kuitenkaan pelkkä trendi, sillä trendeihin liittyy ajatus ohimenevyydestä. Käsityö on tapa sekä tallentaa että luoda uutta kulttuuria, ja käsityö saa uusia merkityksiä sitä tekevien ihmisten mielessä ja yhteisöissä (Luutonen 2017, 7). Käsityön tuotteilla on aivan erityinen kyky ylläpitää yhteisöjen kulttuurista identiteettiä (Nugraha 2012, 64).

Käsityöperinne tarjoaa virikkeitä ja suunnittelun lähtökohtia uusille nykyajan käsitöille. Tämän päivän käsityö on aiemman uudelleen tulkintaa, nykyisillä materiaaleilla, muodoilla, tekniikoilla ja välineillä. Käsityöperinnön uusintaminen voi tarkoittaa perinteisten työtapojen ja materiaalien soveltamista uusiin yhteyksiin ja käyttötarkoituksiin. Perinne-käsityöstä voidaan lainata esimerkiksi muotoja ja väriyhdistelmiä, joita sovelletaan tämän päivän vaatimuksia vastaaviin käsityön tuotoksiin. Uudet käsityöt ovat tavallaan kommentteja käsityön jatkumoon: aikaisempi taito ja tekniikka jatkavat elämäänsä uudessa ilmaisussa samalla tavalla kuin uuden asian oppiminen rakentuu entisen pohjalle. (Karppinen, Kouhia & Syrjäläinen 2016, 5; Luutonen 2017; Haveri 2016, 22; Suomen virtuaaliammattikorkeakoulu 2006.) Käsityöperinnön kummitoiminta-hankkeessa tavoitteena on luoda malli, joka ohjaa käyttämään käsityöperintöä

uusien tuotteiden ja toimien ideoinnin lähteenä, ja tällä tavalla tehdä näkyväksi paikallista omaleimaista kulttuuria.

4 AINEETTOMAN KULTTUURIPERINNÖN SUOJELEMINEN JA OSALLISTUMINEN KULTTUURIPERINTÖTOIMINTAAN

Aineettoman kulttuuriperinnön työ perustuu Unescon sopimukseen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta. Sopimus määrittää miten aineeton elävä kulttuuriperintö ymmärretään. Sen soveltamisessa on keskeistä yhteisöjen osallistaminen kulttuuriperinnön tunnistamiseen, määrittelemiseen, ylläpitämiseen ja vaalimiseen. Eri-laisten toimijoiden osallisuus ja osallistuminen kulttuuriperintöprosessiin on elävän perinnön luomista ja ylläpitämistä. Tässä luvussa kuvataan aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen sisältö ja sen soveltamisen periaatteet Suomessa sekä kulttuuriperintötyöhön osallistumisen periaatteet ja esimerkkejä käsityöalalla.

4.1 Unescon sopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta

Unescon sopimuksessa aineeton kulttuuriperintö tarkoittaa samanaikaisesti perinteistä ja nykyhetkessä olevaa, elävää kulttuuriperintöä. Aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksella vaalitaan ja ylläpidetään sellaisia perinteitä, joilla on juuret menneisyydessä, mutta joita edelleen harjoitetaan. (Marsio 2017, 13.)

Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta hyväksyttiin yleiskokouksessa vuonna 2003. Sopimuksen toimeenpano varten on laadittu toimintaohjeisto, jota päivitetään säännöllisesti. (Unesco 2018a.) Aineettoman kulttuuriperinnön sopimus on hyväksytty ympäri maailman: tähän mennessä 177 valtiota on liittynyt sopimukseen, Suomi hyväksyi yleissopimuksen vuonna 2013. Unescon sopimus on eri maiden hallitusten välinen, joten sen toteuttaminen kuuluu ministeriöiden hallinnon alaan, Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriölle. Museovirasto vastaa sopimuksen toimeenpanosta Suomessa. (Marsio 2017, 9.)

Aineetonta kulttuuriperintöä määrittää se, että on yhteisö ja ihmisiä, jotka harjoittavat ja vaalivat sitä; kulttuuriperintö elää yhteisössä. Tämän vuoksi yhä useammin puhu-

taan elävästä perinnöstä. Sopimuksessa ei korosteta jonkin tietyn perinteen ainutlaatuisuutta tai erityistä arvoa, vaan perinteen merkitystä yhteisöille. (Marsio 2017, 13.) Elävä perintö tarkoittaa siis perinteen ylläpitämistä ja uusintamista, ei jähmettämistä muuttumattomaksi monumentiksi tai säilömistä varastoon.

Elävä perintö voi liittyä mihin tahansa inhimillisen elämän muotoon: se voi olla esimerkiksi suullista perinnettä, esittävää taidetta, sosiaalisen elämän käytäntöjä, rituaaleja ja juhlamenoja tai luontoa ja maailmankaikkeutta koskevia tietoja, taitoja ja käytäntöjä. Näiden pohjalta voi syntyä esineitä, erilaisia esittäviä ilmaisun muotoja, tai ruokia ja leikkejä. (Aineeton kulttuuriperintö 2019.)

Sopimuksen henki edellyttää, että yhteisöillä on keskeinen rooli aineettoman kulttuuriperinnön tunnistamisessa ja määrittämisessä, ja että myös sopimuksen toimeenpano on yhteisölähtöistä. Keskeistä sopimuksen toteutuksessa on tukea yhteisöjen edellytyksiä harjoittaa ja siirtää elävää aineetonta kulttuuriperintöään sukupolvelta toiselle (Aineeton kulttuuriperintö 2019). Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen sopimus liittyy kulttuuriperinnön sisällön ymmärtämisen muutokseen. Aineettoman kulttuuriperinnön käsite on muokannut näkemystä kulttuuriperinnöstä niin, että yhteisöt ja ihmisten arkiset elämän käytännöt ovat mukana, kun määritellään, mikä on vaalittavaa kulttuuriperintöä. Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeessa luodaan tapoja, joilla käsityöyhteisöt voivat osallistua merkityksellisen käsityöperinnön tunnistamiseen ja nimeämiseen.

4.2 Aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen toteuttaminen Suomessa

Suomessa Museovirasto vastaa aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen toimeenpanosta. Koska sopimuksessa aineeton kulttuuriperintö määritellään kulttuuriperinnöksi, jonka yhteisöt tunnistavat ja nimeävät, on sopimuksen toteuttamisessa haettu yhteisölähtöistä, yhteisöjä aktivoivaa ja sitouttavaa mallia. Kansallinen toimeenpano on rakennettu verkostomaiseksi, jolla korostetaan yhteisöjen ja sidosryhmien osallisuutta. (Unesco 2018b; Aineeton kulttuuriperintö 2019.)

Suomessa sopimuksen toteuttamisessa keskeiset toimintamuodot ovat elävän perinnön luettelointi ja ringit (Aineeton kulttuuriperintö 2019). Sopimus velvoittaa jäsen-

maat laatimaan kansallisia luetteloita, joten elävän perinnön luettelointia tehdään kaikissa sopimuksen hyväksyneissä jäsenmaissa (Unesco 2018a). Luetteloinnin muodon ja tavan kukin jäsenmaa luo ja toteuttaa omaan toimintakulttuuriinsa sopivalla tavalla.

Suomessa aineettoman kulttuuriperinnön luettelointi on toteutettu wikimuodossa (Elävä perintö 2019). Museovirasto ylläpitää sivustoa, johon yhteisöt tuottavat sisältöä. Se on avoin tiedonkeruun tapa, jolla halutaan saada tallennetuksi perinteet, joiden takana on aktiivinen yhteisö, ja perinne on aidosti elävä. (Museovirasto 2017.) Elävää perintöä harjoittavat ryhmät ja yhdistykset kirjoittavat kuvaukset wikiluetteloon. Wikimuoto tekee mahdolliseksi avoimen, osallistavan ja eri alojen toimijoita aktivoivan elävän perinnön luetteloinnin. (Marsio 2017, 17.) Vaikka luettelo on avoin, ei se tarkoita sitä, että siihen mahdollista kirjata mitä tahansa kulttuuria tai perintöä. Aineettoman kulttuuriperinnön luettelointia ohjaavat eettiset periaatteet siitä, minkälaiset kohteet voivat olla luetteloissa. (Sormunen 2019.)

Tällä hetkellä wikiluettelossa on noin 150 eri kohdetta käsittelevää artikkelia, käsityöperintöä esitteleviä sivuja on 26 (Elävä perintö 2019). Wikiluettelon artikkeli on matalan kynnyksen tapa aktivoida toimijoita, saada näkyvyyttä ja lisätä kulttuuriperinnön tunnettua. Käsityöperintöhankkeemme yksi sivujuonne on innostaa käsityöalan toimijoita kirjoittamaan käsityöperinnöstään artikkeli wikiluetteloon.

Elävän perinnön kohteiden lisäksi wikiluetteloon kootaan aineettoman kulttuuriperinnön toteuttamisen hyviä käytäntöjä, projekteja tai menetelmiä. Hyvien käytäntöjen kirjaamisen ajatus on tukea yhteisöjen aineettoman kulttuuriperinnön työtä ja levittää eteenpäin hyviksi havaittuja toimintamalleja ja -tapoja. (Marsio 2017, 17; Aineeton kulttuuriperintö 2019.) Taitoliiton tuottamat Käsityön äärellä -keskustelukortit sekä käsityön taiteen perusopetus ovat esimerkiksi hyvien käytäntöjen luettelossa (Hyvät käytännöt 2019).

Aineettoman kulttuuriperinnön luettelossa olevia kohteita on mahdollista hakea elävän perinnön kansalliseen luetteloon. Opetus- ja kulttuuriministeriö nimeää kohteet kansalliseen luetteloon yhteisöjen hakemusten perusteella. (Marsio 2017, 17.) Kansalliseen luetteloon nimettyjä kohteita on mahdollista hakea edelleen Unescon ylläpitämiin aineettoman kulttuuriperinnön luetteluihin. Unescon luetteluihin pääsevistä kohteista päättää vuosittain kokoontuva aineettoman kulttuuriperinnön hallitustenvä-

linen suojelukomitea. Unescon listalle voidaan hakea yhtä kohdetta kustakin sopimusmaasta vuosittain, ja lisäksi mailla voi olla rajoittamaton määrä yhteishankkeita. Suomen esityksistä päättää opetus- ja kulttuuriministeriö yhteisöjen hakemusten perusteella. (Marsio 2017, 17-18.) Opetus- ja kulttuuriministeriö on esittänyt ensimmäisenä Unescon listalle suomalaista saunomista, jonka hakemus on lähetetty arvioitavaksi keväällä 2019, ja seuraavaksi kohteeksi on päätetty kaustislainen viulunsoittoperinne. (Aineeton kulttuuriperintö 2018.)

Kuvio 3. Elävän perinnön logo, jota kansalliseen luetteloon hyväksytyt saavat käyttää. Logo ©Museovirasto.

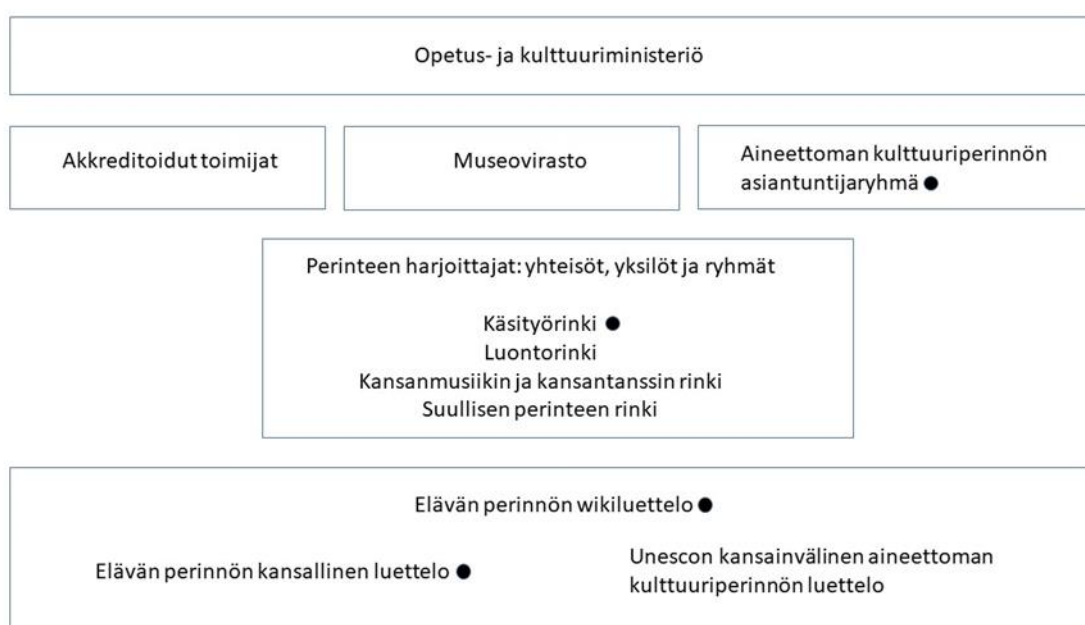
Luetteloiden merkitys on siinä, että tuovat näkyvyyttä ja tunnettuutta elävälle perinnölle kansallisesti ja kansainvälisesti sekä jakaa hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja elävän perinnön työn edistämiseksi eri aloilla. Kansallinen luettelo, ja vielä vahvemmin Unescon luettelo, tuo kohteille näkyvyyttä matkailukohteena. Luettelot kiinnittävät yksittäisen paikallisen kulttuuriperinnön laajaan ihmiskunnan kulttuuriperinnön verkostoon luetteloilla. (Sormunen 2019.)

Museoviraston organisoimana toimii neljä elävän perinnön rinkiä: käsityörinki, luontorinki, suullisen perinteen rinki sekä kansanmusiikin ja kansantanssin rinki. Rinkien toimialat perustuvat Unescon sopimuksessa määriteltyihin aineettoman kulttuuriperinnön alueisiin. Ringit ovat monialaisia yhteistyöverkostoja, joihin kootaan kunkin alan toimijoita mahdollisimman laajasti. (Marsio 2017, 18; Aineeton kulttuuriperintö 2018.) Ensimmäisenä elävän perinnön ringeistä on perustettu Taitoliiton koordinoima käsityörinki, joka vie sopimuksen täytäntöönpanoa eteenpäin käsityöalalla (Taito 2018a).

Sopimuksen toteuttamisen tueksi opetus- ja kulttuuriministeriö on nimennyt aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän. Asiantuntijaryhmän tehtävä on kehit-

tää keinoja aineettoman kulttuuriperinnön eri muotojen moninaisuuden tunnistamiseen ja niiden tallentamiseen, edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen hyviä käytäntöjä ja arvioida yleissopimuksen yhteiskunnallisia vaikutuksia. Asiantuntijaryhmää on vahvistettu kauden 2019 alusta kaikkien aineettoman kulttuuriperinnön rinkien edustajilla, joka vahvistaa Unescon sopimuksen hengessä kansalaisjärjestöjen ja ruohonjuuritason toimijoiden merkitystä aineettoman kulttuuriperinnön työssä. (Aineeton kulttuuriperintö 2019.) Käsiyöringin edustaja asiantuntijaryhmässä on vuoden 2019 alusta Taitoliiton kehittämispäällikkö (Aineeton kulttuuriperintö 2018).

Kuvio 4. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen toteuttamisen kaavio Suomessa. Taitoliitto mukana • -merkityissä elimissä. Kaavio ©Kikka Jelisejff 2019.

Taitoliitto on hakenut keväällä 2019 akkreditointia Unescolta aineettoman kulttuuriperinnön käsityökulttuurin neuvoo-antavaksi järjestöksi. Akkreditointi tarkoittaa, ja edellyttää järjestöltä suunnitelmallista aktiivista toimintaa käsityön elävän perinnön näkyväsitekemisessä ja ylläpitämisessä. (Unesco 2019.) Käsityöperinnön kummitoiminta -hanke osaltaan vahvistaa käsityön elävän perinnön ylläpitämistä ja vaalimista Taitojärjestön työssä.

Taitoliitto on ollut myös rakentamassa yhteispohjoismaista wikialustaa elävän perinnön vaalimiskäytäntöjen jakamista varten. Nordic Safeguarding Practices wikialusta

on avattu syksyllä 2017. Tämän alustan tarkoitus on luoda synergiaa jakamalla käytäntöjä ja toimintamalleja pohjoismaisille elävän perinnön toimijoille. Taitoliitto on vastannut erityisesti käsityön elävän perinnön osuudesta wikialustalla. (Nordic Safeguarding Practices 2019.) Pohjoismaista yhteistyötä rakennettiin myös ensimmäisessä elävän perinnön pohjoismaisessa seminaarissa lokakuussa 2019 (Hanasaari 2019). Taitoliitto tekee monella tavalla ja tasolla työtä käsityön elävän perinnön toiminnan kehittämiseksi. Pohjoismainen yhteistyö kulttuuriperintötyössä on tärkeää pohjoisen ulottuvuuden näkyvyyden varmistamiseksi myös Unescon tasolla.

4.3 Osallistuminen, osallistaminen, vapaaehtoisuus ja niiden merkitys kulttuuriperintötyössä

Elävän aineettoman kulttuuriperinnön työn lähtökohta on kansalaisten, järjestöjen ja yhteisöjen harjoittaman kulttuuriperinnön tunnistaminen ja näkyväksitekeminen. Osallistaminen, osallistuminen ja aktiivisen toimijuuden mahdollisuuksia luominen ovat myös tästä näkökulmasta kulttuuriperintötyötä organisoivien toiminnassa keskeistä. Osallistaminen on toimintatapa, joka perustuu eri toimijoiden ideoiden, osaamisen, valmiuksien ja taitojen käyttöönottamiseen yhteisten tavoitteiden toteuttamiseksi. (Auvinen & Liikka 2015, 5.)

Käsitteinä osallistaminen ja osallistuminen ovat sukulaisia, mutta tarkoittavat kuitenkin vähän eri asioita. Sekä osallistumisessa että osallistamisessa on kyse aktiivisen kansalaisuuden ja toimintamahdollisuuksien lisäämisestä. Osallistuminen on kansalaisen, yksilön toimintaa ja osallistamalla organisaatiot, kuten taidelaitokset ja järjestöt, tarjoavat ihmisille osallistumisen mahdollisuuksia. (Lindholm 2015, 15.) Osallistamisen järjestämisessä on kyse institutionaalisen kulttuurin suhteesta yhteisölliseen ja elämäntapaperustaiseen kulttuuriin (ks. Häyrynen 2017, 11). Osallistamisessa on kyse prosesseista, jotka tekevät osallisiksi ja aktivoivat ihmisiä toimintaan. Osallistaminen tekee toimijasta osallisen, joka tarkoittaa vastuuta ja sitoutumista tekemisen kohteeseen. (Auvinen & Liikka 2015, 5; Kokko 2019.) Osallistamisesta ei siis välttämättä seuraa osallistumista, vaikka se olisikin tavoitteena. Tässä yhteydessä osallistaminen tarkoittaa Taitojärjestön toimia, joilla luodaan järjestöön uudenlaisia mahdollisuuksia osallistua käsityöperintötoiminnan suunnittelemiseen ja toteuttamiseen.

Osallistamisen yksinkertainen perusidea on se, että yhdessä tiedetään ja osataan enemmän kuin yksin. Osallistaminen ja osallistumisen mahdollisuuksien luominen

perustuu ajatukseen erilaisten kompetenssien tasaveroisuudesta. Organisaation näkökulmasta kansalaisia osallistamalla voidaan saada monipuolisempia ja moniulotteisempia näkökulmia toiminnan kehittämiseen kuin yksinomaan asiantuntijätiedolla. (Auvinen & Liikka 2015, 5-7.) Pastuhov ja Salo (2019, 184) toteavat, että osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen perustuva kansalaisuus edellyttää vastavuoroista ja kansalaisten arkeen kiinnittyviä käytäntöjä ja toimintaa. Osallistavan toiminnan toteuttamisessa on kyse tällaisten toimimisen tilojen luomisesta.

Osallistumiseen verrattuna osallisuuden kokemus on jotain syvempää ja siihen liittyy myös oman toimijuuden kokemus (Virolainen 2015b, 56). Osallistumisessa ja osallisuudessa on ytimeltään kyse vaikutusmahdollisuuksista ja -halusta: millä tavalla kansalaiset voivat ja toisaalta haluavat osallistua ja vaikuttaa omaan elinympäristöönsä. Osallistamisesta tarpeista ja keinoista puhutaan tällä hetkellä oikeastaan kaikilla yhteiskunnan sektoreilla: aktiivinen kansalaisuus ja kansalaisten laaja osallistuminen on yhteiskuntapoliittinen tavoite. (Lindholm 2015, 16-18.). Puhe kulttuuriin osallistumisen ja osallisuuden edistämisestä kytketään kulttuuripolitiikassa myös osaksi kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia (Virolainen 2015a, 35). Osallisuus ja yhteisöllisyys perustuvat vuorovaikutukseen, yhdessä olemiseen ja toimimiseen. Toteutuessaan osallisuudella on voimakkaasti myönteisiä vaikutuksia ihmisen elämään: osallisuus parantaa elämänhallintaa ja ehkäisee syrjäytymistä, tukee ihmisten toimintakykyä ja antaa voimaantumisen kokemuksia (Pastuhov & Salo 2019, 184-185.)

Kulttuuritoimintaan osallistumiseen ja osallistamiseen liittyy palvelujen saavutettavuus ja saatavuus. Kulttuuripalvelun tulee olla saavutettavissa ja saatavilla, jotta osallistuminen on mahdollista. (Virolainen 2015a, 76-79.) Taitojärjestö ylläpitää käsityöhön liittyviä palveluja koko maassa, ja neuvonta-asemien verkosto kattaa hyvin koko maan. Maantieteellistä saavutettavuutta on parannettu busseilla, jotka tarjoavat käsityön kurssipalveluja haja-asutusalueilla muun muassa Pohjois-Karjalassa ja Keski-Pohjanmaalla (Taito Keski-Pohjanmaa 2019; Taito Pohjois-Karjala 2019). Taitojärjestön palvelurakenteessa taloudellinen saavutettavuus saattaa olla suurempi osallistumisen este kuin maantieteellinen saatavuus.

Osallistaminen ja saavutettavuus ovat saaneet näkyvästi tilaa viimeisimmissä valtioneuvoston hallitusohjelmissa (Lindholm 2015, 16; Virolainen 2015a, 28-29), tuoreimpaan hallitusohjelmaan osallisuus on päässyt jo otsikossakin ensimmäiseksi asiaksi

(Valtioneuvosto 2019). Osallistuva kansalaisuus on valtiotason tavoite, jonka kehittämistä edellytetään erityisesti verovarjoilla rahoitetulta toiminnalta. Esimerkiksi Museoviraston myöntämässä kulttuuriperintötyön avustuksissa osallistaminen ja yhteisöllisyys on edellytys hankkeiden rahoitukselle.

Kolmannella sektorilla on monella alalla jo pitkä traditio osallistamisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtoistoiminnan merkityksestä osallistumisen muotona myös tiedetään suhteellisen runsaasti. Osallisuuden kokemukset mainitaan yleisesti vapaaehtoisuutta koskevissa selvityksissä onnellisina ja palkitsevina hetkinä vapaaehtoistoimintaan osallistuvien elämässä. (Willberg 2015.) Järjestötyön näkökulmasta on kyse siitä, miten järjestön organisaatioon luodaan sekä vapaaehtoistoimijan että järjestön kannalta mielekäs paikka, tavoite ja osallisuuden mahdollisuus vapaaehtoiselle toiminnalle.

Suomessa vapaaehtoisia toimii laajasti yhteiskunnan eri aloilla, tyypillisesti sosiaali- ja terveysalalla sekä urheilu- ja liikuntaseuratoiminnassa, mutta yhä enemmän taiteeseen, kulttuuriin sekä luontoon ja ympäristöön liittyvässä toiminnassa. Vapaaehtoisuus pehmentää organisaation rajoja suhteessa asiakkaisiin tai yleisöön. Vapaaehtoisuus on kaksisuuntainen prosessi: vapaaehtoistoiminta hyödyttää sekä tekijäänsä että sen kohdetta, kumpikin saa uusia näkökulmia tekemiseensä. (Kansalaisareena 2019.)

Selvitysten mukaan joka kolmas suomalainen toimii vapaaehtoisena jossain yhteisössä, järjestössä tai seurassa. Kun sopiva tehtävä löytyy tai tulee kutsutuksi mukaan, vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneita on paljon. Ihmisten itsensä organisoima ja spontaani vapaaehtoistoiminta on ollut kasvussa viime vuodet, erityisesti sosiaalisessa mediassa. (Matintupa 2015.) Erilaiset käsityöhönkin liittyvät kampanjat ja tempaukset ovat saaneet näkyvyyttä ja leviävät nopeasti somen kautta, kuten esimerkiksi lohtuhuivikampanja keväällä 2019. Lohtuhuivin idea on konkreetti, käsin tehty lohdutus sellaista kaipaavalle. Lohtuhuivi-ilmiö alkoi, kun tamperelainen pappi kietoa neulehuivin lesken hartioille muistotilaisuudessa ja kertoi asiasta sosiaalisessa mediassa. Yhdestä päivityksestä sai alkunsa monien satojen lohtuhuivien tekijöiden verkosto, joka kommunikoi ensisijaisesti sosiaalisen median välityksellä. (Karhu 2019.)

Lohtuhuivit ovat omalla tavallaan käsityöaktivismia: käsityötä, jolla otetaan kantaa ja vaikutetaan yhteiskunnassa. Käsityöaktivismi on kansainvälinen epämuodollinen

liike, jonka toimintatapa on ”hiljainen aktivismi”. Sen tuotokset ovat tyypillisesti kirjottuja kantaaottavia lauseita tai yhteisöllisesti neuloen tai virkatien toteutettuja graffiteja. (Lähetkangas 2017.) Käsityöaktiivisuuden ehkä eniten näkyvyyttä maailmanlaajuisesti saanut kampanja ovat Yhdysvalloista alkunsa saaneet pussy-päähineet, joilla otettiin, ja yhä otetaan, kantaa ensin presidentti Trumpin, ja sittemmin yleisemmin naisten oikeuksien puolesta (BBC 2017). Käsityöaktiivisuudessa ilmaistaan mielipiteitä käsityön keinoin, mutta ei aggressiivisesti: käsityö on tapa osoittaa kiinnostusta, välittämistä ja asian tärkeyttä siihen käytetyllä ajalla.

Kotiseutuliiton (2017) selvitys tukee näkemystä vapaaehtoistyön ja hyvinvoinnin yhteydestä myös kulttuuriperintötyössä. Kulttuuriympäristöön kohdistuva työ on ihmisille tärkeää henkilökohtaisesti, ja paitsi työ, myös sen tuloksena syntyvä hyvä kulttuuriympäristö vaikuttaa, tutkimustenkin mukaan, suoraan ihmisten hyvinvointiin. (Kotiseutuliitto 2017.) Käsityökulttuurin hyväksi tehtävä työ mahdollisuus vaikuttaa omaan ympäristöön sekä konkreetisti käsityön tuotteina että prosessin tuottamana mielihyvänä.

Käsityöalan neuvontajärjestöistä Marttajärjestöllä on vankka osallistavan vapaaehtoisuuden verkosto. Marttajärjestö organisoii vuosittain tempauksia, joissa käsityön keinoin otetaan kantaa tai tuetaan jotakin ryhmää, esimerkiksi syksyllä 2019 Martat toteuttavat Sukat äidille -kampanjan tuoreille äideille. (Martat 2019.) Kun ihminen on vapaaehtoisesti mukana toiminnassa, hän toimii jonkun itselleen tärkeän ja merkityksellisen asian hyväksi. Vapaaehtoisuus voi saada monia muotoja järjestöjen toiminnassa. Olennaista on, että kehitetään mielekäs tapa sekä vapaaehtoiselle että toiminnan järjestäjälle. (Siirilä 2015.) Taitojärjestössä haetaan osallistavan toiminnan mallia, jossa käsityöperinnöstä kiinnostuneet voisivat olla mukana aktiivisesti tuottamassa perinnettä uusintavaa käsityökulttuuria.

Taitoliiton norjalainen sisarjärjestö, Norge Husflidslag ylläpitää Punaista Listaa (Rødlista) käsityöperinnön suojelemiseksi. Punaiseen listaan alueelliset yhdistykset kirjaavat käsityöhön liittyviä perinteitä, joiden säilyminen elävänä edellyttää toimia. Listalle kuvataan mitä käsityötaidon, -tuotteen tai käsityöammattien ylläpitämiseksi ja vaalimiseksi on tehty. Punaisella listalla lisätään tietoa ja ymmärrystä norjalaisesta käsityöstä, ja listan avulla myös jaetaan hyviä käytäntöjä uhanalaisten käsityötaitojen säilyttämiseksi. Norjassa on 19 käsityöneuvojaa, jotka innostavat ja tukevat järjestöjä

ja vapaaehtoisia käsityöperintötoimintaan. (Norge Husflidslag 2019.) Listattujen kohteiden takana on siis paljon toimintaa käsityöperinnön hyväksi ja paikallisia toimijoita sitoutetaan käsityöperinnön ylläpitämiseen. Käsityökummi -hankkeessa lähdettiin liikkeelle enemmän käsityöperinteen uusintamisen ajatuksesta, joka tuntui sopivalta suomalaisen toimintaympäristöön.

5 METODOLOGINEN RAAMI: KONSTRUKTIIVINEN TUTKIMUS

Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeen kehittämistavoite on luoda Taitojärjestölle malli käsityöperintötoiminnan käynnistämiseen ja uudistamiseen. Koska tehtävänä on konkreettisen uuden mallin luominen, opinnäytetyön metodologinen raami on konstruktioivinen tutkimus. Materiaali mallin konstruoimiseen on syntynyt viiden taitoyhdistyksen käsityöperintöiltamissa yhteisöllisestä ideoinnista. Tässä luvussa rakennetaan hankkeen metodologinen raami ja aineiston analysoinnin periaatteet.

5.1 Konstruktioivinen tutkimus metodologiana

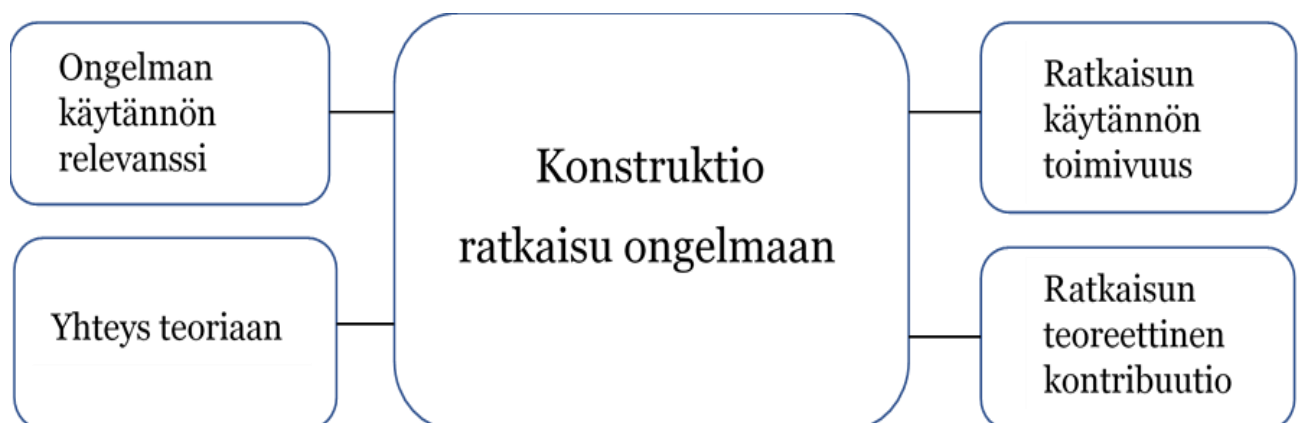
Konstruktioivinen tutkimus sopii tutkimuksen metodologiseksi raamiksi, kun kehittämistehtävänä on luoda konkreettinen tuotos tai suunnitelma, rakenne tai malli. Tutkimuksessa tavoitellaan muutosta vallitsevaan tilanteeseen luomalla malli, kuvio, suunnitelma tai muu uusi rakenne. Konstruktioivisessa tutkimuksessa ratkaistaan jokin käytännönläheinen ongelma uudella konstruktioilla. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 65; Kananen 2017, 14; Lukka 2006, 112.) Tässä opinnäytetyössä luodaan Taitojärjestölle sopiva käsityöperintötoiminnan toteuttamisen malli, jolloin kehittämistavoite vastaa konstruktioivisen tutkimuksen tavoitteita.

Kanasen (2017, 10) mukaan konstruktioivinen tutkimus on interventiotutkimusta, jossa tavoitteena on saada aikaan muutosta tekemällä toisin tai keksimällä aiempaa parempi ratkaisu. Interventioilla puututaan reaali maailmaan, tuotetaan muutosta ja sen pohjalta luodaan toiminnalle uusia muotoja (Lukka 2006, 112-113). Tässä hankkeessa interventio on käsityöperintöiltamat ja iltamissa tehtävä yhteisöllinen ideointi, jolla haetaan uusia käsityöperinnön toimintamuotoja yhdistyksille. Samalla Taitoliiton Käsi-työn äärellä -tapaamisten konseptia muokataan käsityöperintöiltamiksi.

Konseptin muokkaamisella tuodaan osallistuminen ja yhteisöllisyys vahvemmin mukaan käsityöperintötoimintaan. Taitojärjestössä yhteiskehittelyä ei ole juurikaan käytetty toiminnan suunnittelun tai kehittämisen työkaluna. Tässä hankkeessa kokeillaan yhteisöllistä ideointia käsityöperinnön toimintamallin luomiseksi. Etukäteen ei ole olemassa tietoa siitä, miten yhteisöllinen ideointi toimii yhdistysten toiminnan kehittämisen työkaluna. (Hassi, Paju & Maila 2015, 9-10.)

Hankkeen tavoite pitkällä aikavälillä on samantapainen kuin palvelumuotoilun tavoitteet: uudella toimintamallilla tavoitellaan aineetonta arvonnousua järjestön toiminnassa. Syy luoda uusi toimintamallin on se, että toimijoiden välistä vuorovaikutusta järjestetään uudella tavalla, mikä myös on yksi palvelumuotoilun tavoitteista. (Mäki 2018, 23-24.) Tässä opinnäytetyössä ei ole mahdollista todentaa saavutetaanko tämä tavoite nyt konstruoitavalla toimintamallilla. Mallin vaikuttavuuden todentaminen on jatkoselvityksen tehtävä.

Uuden konstruktion rakentaminen perustuu tietoon: tarvitaan olemassaolevaa teoreettista tietoa sekä uutta käytännöllistä tietoa kehittämisen kohteesta. Konstruktiivisessa tutkimuksessa on olennaista sitoa käytännön ongelma ja sen ratkaisu teoreettiseen tietoon. (Kananen 2017, 11; Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 65.) Käsityöperintötoiminnan toteuttamisen mallin konstruoimiseen tarvitaan käytännön tietoa Taitojärjestön toiminnasta sekä teoreettista tietoa uuden käsityökulttuurin tuottamisesta ja aineettoman elävän kulttuuriperinnön työstä.

Kuvio 5. Konstruktiivisen tutkimuksen keskeiset elementit (Lukka 2001, 2006).

Konstruktiiivinen tutkimus tarkoittaa suunnittelua, tosielämään vaikuttamista ja käsitteellistä mallintamista sekä mallien toteutusta ja testaamista (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 65; Lukka 2006, 113). Anttila (2007, 32) toteaa, että konstruktiiivinen ote tekee mahdolliseksi palveluiden käyttäjien ja muiden toimijoiden kokemusten huomiointamisen toiminnan kehittämisessä. Tämä tarkoittaa sitä, että konstruoitavan mallin elementit valikoituvat yhteisön arvojen ja käsitysten mukaisesti. Tässä mielessä konstruktio on kontekstisidonnainen ja mallin tavoite on olla hyödyllinen ja käyttökelpoinen siinä toimintaympäristössä, josta se on luotu. (ks. Anttila 2007, 32.) Käsiyöperintötoiminnan mallinnus kuvastaa niitä arvoja ja käsityksiä, joita taitojärjestössä sekä käsiyöperintöiltamiin osallistujat liittäivät käsiyöperinteeseen.

Lukka (2001) toteaa, että konstruktiiivisessa tutkimuksessa ydinkäsite konstruktio voi toteutua monella tavalla. Tunnusomaista konstruktioille on, että se keksitään ja kehitetään: sitä ei löydetä. Kehitettävä konstruktio on yksi mahdollinen syntyneen tiedon mallinnus, jota ohjaavat kehittämiskohteen kontekstin reunaehdot (Anttila 2007, 31-32).

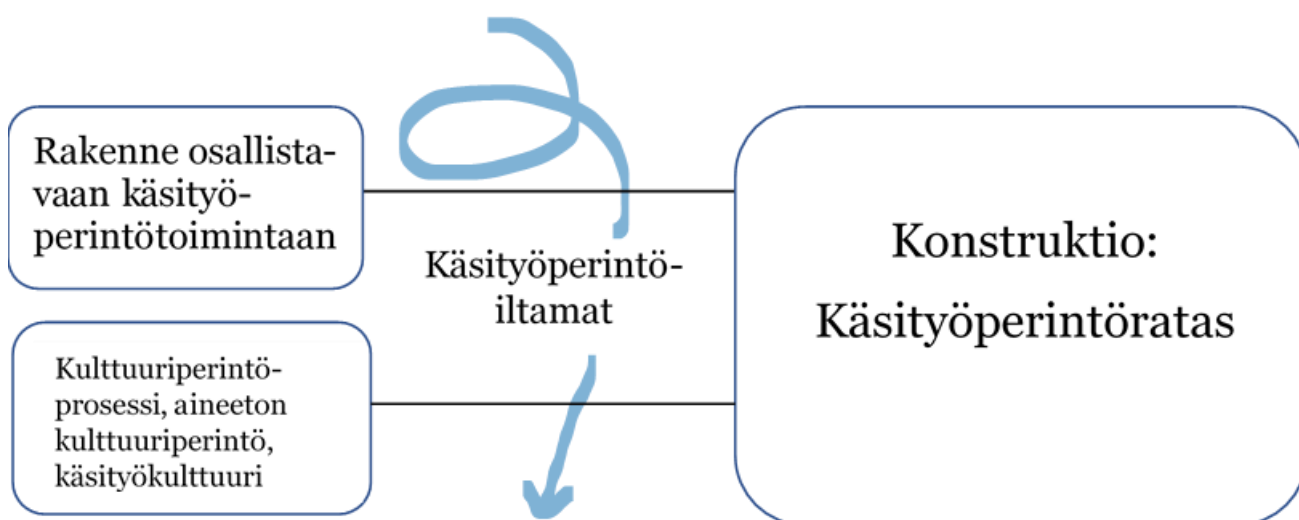
5.2 Käsiyöperintöiltamista käsiyöperintötoiminnan konstruktioon

Käsiyöperintötoiminnan malli konstruoidaan viiden Taitoyhdistyksen käsiyöperintöiltamista, iltamissa toteutetusta käsiyöperintötyön yhteisöllisestä ideoinnista sekä ideoista käydyistä keskusteluista ja yhdistysten toimista käsiyöperintöiltamien jälkeen. Konstruktiiivisessa tutkimuksessa on käytännöllinen totuuskäsitys, jossa totta on se, mikä toimii (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 66.) Uuden konstruktion luominen itsessään kehittää myös uutta todellisuutta (Lukka 2001). Tässä tapauksessa uusi todellisuus tarkoittaa käsiyöperintötoiminnan integroitumista taitojärjestön työhön ja järjestön arvolupauksen täsmentämistä siltä osin, mitä järjestö tarjoaa toiminnassa mukana oleville ihmisille (Mäki 2008, 24).

Tässä kokeilussa painottuu teoreettisen tiedon ja käytännön intervention pohjalta ratkaisun, konstruktion, rakentaminen. Konstruktio on malli siitä, miten käsiyöperintötoimintaa voidaan aloittaa ja viedä eteenpäin niissä yhdistyksissä, jotka eivät olleet kokeilussa mukana. Konstruktiiiviseen tutkimukseen kuuluvaa mallin evaluaatiota (Kananen 2017, 14-16; Lukka 2006, 116-117) ei tässä hankkeessa käytännön syistä ole mahdollista viedä läpi.

Intervention työkaluna tässä hankkeessa on käsityöperintöiltamat ja niissä toteutettu käsityöperintötoiminnan yhteisöllinen ideointi. Yhteisöllisillä ideointi- ja luovuusmenetelmillä saadaan uusia näkökulmia, ideoita ja uusia ratkaisuja kehittämiseen (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2016, 158). Käsityöperintöiltamia toteutettiin keväällä 2019 viidellä paikkakunnalla. Kaikkien iltamien kulku oli hieman erilainen, sen mukaan minkälainen lähtökohta ja tavoite kullakin Taitoyhdistyksellä oli käsityöperintötoimintaan. Yhteisöllisesti ideoimalla suunniteltiin ja kehitettiin paikkakunnalle sopivaa käsityöperintötoimintaa. Yhteisöllisesti syntyneet ideat ja yhdistysten käsityöperintötoiminta sen jälkeen ovat aineisto, josta luodaan käsityöperintötoiminnan malli.

Kuvio 6. Konstrukttiivisen tutkimuksen toteutus käsityöperintötoiminnan mallintamiseksi.

Aineistoa analysointia ohjaa konstrukttiivisen tutkimuksen tavoite saada aikaan muutosta, uusi toimintapa Taitojärjestössä. Käsityöperintöiltamissa ideoitiin yhteisöllisesti käsityöperintötoimintaa. Ideat ovat iltamiin osallistujien käsityksiä siitä, mitä ja miten käsityöperintöä voisi toteuttaa omalla paikkakunnalla. Tästä aineistosta analysoidaan käsityöperintötoiminnan ydintä: mitä sisältöjä se on saanut yhteisöllisessä ideoinnissa. Aineisto luokitellaan käsityöperinnön ydinsisältöjä kuvaaviin luokkiin. Aineistoa ei luokitella teoreettisten käsitteiden mukaisiin luokkiin, vaan teoria ja sen käsitteet ohjaavat aineiston analysointia ja tulkintaa. Luokittelun jälkeen aineistosta ja käsityöperintöiltamissa käydyistä keskusteluista tulkitaan toiminta-ajatus tai suunta käsityöperintötoiminnalle. Aineiston analysointitapa on lähinnä teoriaohjaavaa analyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116.)

Konstruktiiivisessa tutkimuksessa luodaan uusi toimintamalli, jota varten aineistoista tehdään havaintoja. Havaintojen tekeminen perustuu siihen johtoajatukseen, että aineistoista luodaan käsityöperintötoimintaa kuvaava konstruktio (ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a). Käsityöperintöiltamien ideointiaineistoja, käytyjä keskusteluja ja järjestöjen toimintaa iltamien jälkeen käsitteellistetään niin, että käsitteistä syntyy käsityöperintötoimintaa kuvaava konstruktio. Konstruktion luominen on myös tavallaan abduktiivista päättelyä, jossa luodaan kuvauksia todellisuudesta vuoropuhelussa aineiston ja teorian kanssa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a).

Ennakkokäsitys on, että kokeilusta syntyvän konstruktion tulee ohjata käytännön käsityöperintötoimintaan tai suunnata sitä. Aineistoista haetaan siemeniä tai vihjeitä toiminnasta tai teoista, joista malli käsityöperintötoiminnalle voidaan rakentaa. Konstruktion haetaan empiirisiä, käytäntöön suuntaavia käsitteitä, jotka operationalisoivat käsityöperintöprosessin toimintamalliksi. Käsitteellistämistä ohjaa mallin elementtien käytännön relevanssi ja ymmärrettävyys. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.) Tämän vuoksi luotavassa mallissa yhdistyy tietoperustaan pohjautuva näkemys käsityöperintötoiminnasta ja empiiriset havainnot käsityöperintötoiminnan yhteisöllisestä ideoinnista.

6 KÄSITYÖPERINNÖN KUMMITOIMINTA -HANKKEEN TOTEUTUS: HANKKEEN KÄYNNISTÄMINEN JA KÄSITYÖPERINTÖILTAMAT

Käsityöperinnön kummitoiminta -hanke toteutettiin viidessä Taitoyhdistyksessä. Hankkeen yhteistyökumppani oli Suomen Käsityön museo, jossa myös pidettiin starttipäivä. Yhdistyksissä toteutettiin käsityöperintöilmat, joissa nimettiin kummikäsityökohte ja ideoitin yhteisöllisesti käsityöperintötoimintaa.

6.1 Hankkeen käynnistäminen

Käsityöperinnön kummitoiminta -hanke käynnistettiin yhteisellä starttipäivällä Suomen käsityön museon tiloissa Jyväskylässä elokuussa 2018. Starttipäivän tavoite oli lanseerata hankkeessa mukana oleville Taitoyhdistyksille ajatus käsityökummiudesta käsityöperintötoiminnan muotona, jotta he voisivat hahmottaa mitä se voisi tarkoittaa

heidän toiminnassaan (liite 1). Päivään osallistuivat hankkeessa mukana olevien Taitoyhdistysten edustajat, Käsityön museon yhteyshenkilöitä sekä Taitoliitossa hanketta luotsaava kehittämispäällikkö Kikka Jelisejeff ja itse olin mukana hanketyöntekijän ominaisuudessa.

Päivän aluksi selvitimme yhdessä kehittämispäällikkö Kikka Jelisejeffin kanssa hankkeen taustoja, tavoitteita ja yleisesti ottaen elävän perinnön työstä Taitojärjestön näkökulmasta. Museoviraston erikoisasantuntija Leena Marsio oli mukana kertomassa aineettoman kulttuuriperinnön työstä erityisesti käsityön näkökulmasta ja Käsityön museon museoamanuenssi Seija Hahl kertoi mitä aineistoja museon kokoelmissa on ja miten sieltä voi löytää tietoa ja näytteitä itseä kiinnostavista kohteista.

Museoamanuenssi Seija Hahl näytti myös käytännössä mitä museon kokoelmissa on ja miten sieltä etsitään omia kiinnostuksen kohteita. Myös museon perusnäyttely Käsityössä elämän tuntu tarjosi ideoita ja virikkeitä siihen, mikä voi olla käsityöperintöä sekä kuinka sitä voidaan esittää ja tehdä näkyväksi.

Starttipäivässä pidettiin toiminnallinen osuus: työpaja, jossa sai painaa hankkeen logon (kuvio 5) kassiin ja rintanappiin. Logossa on teksti käsityöperintö ja ylämerkkinä hannunvaakuna eli käpälikkö. Hannunvaakuna on kansainvälinen merkki tai koriste, jonka neljä silmukkaa saattavat symboloida neljää ilmansuuntaa. Pohjoismaissa hannunvaakuna otettiin käyttöön 1960-luvulla kulttuurimuistomerkkien symbolina. Nykyään merkki on kansainvälisessä käytössä. (Taivaannaula 2009.) Hannunvaakuna logossa kytkee käsityöperinnön laajasti osaksi kaikkea inhimillistä kulttuuriperintöä. Kulttuuriperintö -tekstissä ö:n ja ä:n pilkkujen tilalla on lieska, joka kuvastaa käsityöperinnössä olevaa voimaa ja merkitystä tämän päivän käsityölle. Logon on suunnitellut muotoilija Boris Jelisejeff. Käsityöperintö -logo on suunniteltu käytettäväksi kun yhdistykset markkinoivat omia käsityöperintöhankkeitaan, käsityöperintöiltamia ja kutsuvat ihmisiä mukaan käsityökummitoimintaan.

KÄSITYÖ PERINTO

Kuvio 7. Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeen logo ©Boris Jelisejeff

Päivän päätteeksi kokeiltiin käsityöperinnön yhteisöllistä ideointia. Osallistujat jaettiin kahteen ryhmään ja he saivat ideoida hankkeessa mukanaolevien yhdistysten alustavista käsityöperintökohteista uusia tuotteita, tapahtumia tai muuta toimintaa. Tässä kokeilussa käytettiin seiskaseiska -ideointimenetelmää esimerkkinä yhteisöllisen ideoinnin tavasta. Koimme tarpeelliseksi käyttää jotakin systemaattista menetelmää, jotta osallistujien ajatukset voisivat lähteä liikkeelle normaalia työhön liittyvää tilannetta vapaammin.

Starttipäivän tavoite oli virittää yhdistysten edustajat pohtimaan ja etsimään kullekin sopivaa kummikäsiyökohdetta. Starttipäivän esitykset taltioitiin ja ne on tallennettu Taitojärjestön YouTube -kanavalle (Onni elää käsityössä – Taitojärjestö 2019), niin että sisältöihin on mahdollista palata myöhemmin.

6.2 Käsityöperintöiltamat: käsityöperintötoiminnan yhteisöllinen ideointi

Käsityöperintöiltamat olivat tässä hankkeessa interventio, jonka tavoite oli tuottaa yhteissuunnittelun keinoin ideoita järjestön käsityöperintötoimintaan. Samalla käsityöperintöiltamista kehitettiin työkalua, joka on osa Taitoliiton Käsityön äärellä -konseptia. Käsityöperintöiltamien tarkoitus on olla yksinkertainen ja suhteellisen helposti järjestettävä tapa käsityöperintötoiminnan yhteisölliseen ideointiin. Iltamat tarjoavat käsityöstä ja käsityökulttuurista kiinnostuneille mahdollisuuden tavata toisia samoista asioista kiinnostuneita, ja jakaa toisten kanssa omia kiinnostuksen kohteita.

Kaikissa viidessä mukanaolevassa yhdistyksessä järjestettiin keväällä 2019 käsityöperintöiltamat. Iltamien ydinajatus on, että kaikkien osallistujien ääni on yhtä arvokas ja merkityksellinen toiminnan suunnittelussa.

Kun käsityöperintöiltamia järjestettiin, yhdistyksillä oli erilaisia ja eri vaiheessa olevia ajatuksia kummikäsityökohteestaan.

- Keski-Pohjanmaa/Kokkola: vaihtoehtoina olivat olleet fransut ja verkonkudonta, joista he päätyivät verkonkudonta
- Etelä-Suomi/Lappeenranta: Kukkopilli, kukkopilli -tapahtuman kehittäminen
- Etelä-Pohjanmaa/Seinäjoki: Käsityöperinnön tapahtumien sarja uuteen Kulttuurinavettaan, jonne yhdistys muuttaa vuoden 2020 alussa.
- Keski-Suomi/Saarijärvi: Saarijärven ryijy
- Varsinais-Suomi/Sastamala: Kiikkalainen sevotettu räsymatto

Yhdistykset suunnittelivat ja järjestivät itse tilaisuuden markkinoinnin parhaaksi katsomallaan tavalla. Etukäteen keskusteltiin siitä, että on hyvä osoittaa kutsuja henkilökohtaisesti ja suoraan sellaisille yhteistyökumppaneille ja henkilöille, joiden ajatellaan olevan joko kiinnostuneita, keskeisiä tai molempia paikallisen käsityökulttuurin kannalta. Yhdistykset markkinoivat käsityöperintöiltamia hyvin eri tavoin, omien mahdollisuuksiensa ja tavoitteidensa mukaan.

Kaikissa käsityöperintöiltamissa ilta aloitettiin käsityöperintöön virittävällä keskustelulla. Keskustelu on ajatusten virittämistä aiheeseen ja antaa iltamissa mukanaoleville mahdollisuuden tutustua toisiinsa ja jakaa ajatuksia itselle tärkeästä aiheesta. Keskustelussa käytettiin työkaluna Käsityön äärellä -keskustelukortteja; Sastamalassa käsityöperintöön virittivät paikalla olleet maton kutojat ja mattokutomon työntekijät muistoiheen.

Jokaisella yhdistyksellä oli erilainen tilanne ja tavoite suhteessa käsityöperintötoimintaan. Käsityöperintöiltamissa esiteltiin ja käsiteltiin paikallista käsityöperintöä sen mukaan, mistä yhteisöllistä ideointia lähdettiin toteuttamaan. Jos kummikäsityö oli jo valittuna, oli luontevaa esitellä sitä, ja jos ei vielä ollut, kerrottiin käsityöperintötoiminnan ideoinnin reunaehdoista.

Käsityöperintötoiminnan taustaksi iltamissa valotettiin Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sopimusta ja sen toteuttamista Suomessa. Käsityöperintötoiminnan tavoite

on elävän käsityöperinnön tunnistaminen ja ylläpitäminen. Ajatus oli, että elävän perinnön käsitteen avaaminen auttaa hahmottamaan paikallisen toiminnan merkityksen laajemmassa yhteydessä. Elävän perinnön näkökulma tekee yksittäisenkin käsityön tekijän toiminnan tärkeäksi osaksi käsityöperinnön vaalimisessa.

Yhteisöllinen ideointi viritettiin yhdistyksen tavoitteiden mukaan, jokaisella paikkakunnalla vähän eri tavoin. Iltamien osallistujat jakautuivat ryhmiin, joissa käsityöperintötoimintaa ideoitiin ja kirjattiin muistiin toisille esiteltäväksi. Ryhmien ideointi käytiin läpi keskustellen, ja keskusteluissa ideat vielä rikastuivat koko osallistujajoukon vuorovaikutuksessa. Ideoinnin aineistot jäivät yhdistysten käyttöön toiminnan jatkosuunnitteluun ja toteuttamiseen.

Käsityöperintöiltamissa, kuten ihmisten kohtaamisissa muutenkin, kahvi ja pulla sopivassa kohdassa edistivät vuorovaikutusta ja vapauttavat keskustelua sekä toisiin tutustumista. Luonteva kohta iltamissa kahvittelulle oli alussa, tai juuri ennen yhteistä ideointia.

Käsityöperintöiltamien toteutuksessa oli kaikissa paikoissa samoja elementtejä, mutta myös variaatiota paikallisen tilanteen ja tavoitteiden mukaan. Käsityöperintöiltamissa ideoitu aineisto on materiaalia hankkeen konstruoimisessa käsityöperintötoiminnan malliksi. Kaikissa käsityöperintöiltamissa syntyneet ideat on luokiteltu kolmeen ryhmään: tuotteet, taito sekä tekeminen ja tapahtumat. Tällä luokittelulla selvitetään minäikäistä sisältöä osallistujat hahmottavat kuuluvasti käsityöperinteeseen.

6.2.1 Kokkolan käsityöperintöiltamat

Kokkolan käsityöperintöiltamat järjestettiin Taito Keski-Pohjanmaan Kankuritalossa 22.1.2019. Kankuritalo on Keski-Pohjanmaan taitoyhdistyksen toimitalo, jossa samassa kiinteistössä ovat taitopajat, kutomo, käsityön taiteenperusopetuksen tilat, näyttelytila, yhdistyksen henkilökunnan työtilat sekä TaitoShop Kankuri.

Yhdistys oli kutsunut mukaan käsityöperintöiltamiin käsityön taiteen perusopetuksen aikuisten ryhmän ja nuorten ryhmän, jonka kokoontuminen oli samaan aikaan kuin iltamat järjestettiin. Mukana oli myös Kankuritalon käsityöpalvelujen aktiivisia käyttäjiä sekä Taito Keski-Pohjanmaan henkilökuntaa.

Keski-Pohjanmaan yhdistys oli valinnut etukäteen kummikäsiyökseen verkonkudonnan. Verkonkudonta alueella perinteinen taito, jota on pyritty pitämään elävänä jo

aiemmissa käsityöperintöhankkeissa. Verkonkudonta on tyypillinen Keski-Pohjanmaalla erityisesti Kalajoen alueelle, jossa Taitoyhdistyksellä on myös aktiivinen toimipaikka. (Suomen Käsityön Museo 2013.) Taito Keski-Pohjanmaan toiminnanjohtaja Tuula Puoskari esitteli iltamissa verkonkudonnan historiaa sekä materiaaleja ja tuotteita, joita on tällä hetkellä Taito Keski-Pohjanmaan valikoimissa.

Yhteisölliseen ideointiin iltamien osallistujista muodostettiin 6 ryhmää. Ryhmien kokoonpanossa katsottiin, että eri ikäisiä osallistujia olisi suunnilleen tasaisesti eri ryhmissä.

Ryhmät saivat ohjeekseen miettiä mitä uutta verkkokudonnan ympärille voisi kehittää. Ryhmiä kehoitettiin käyttämään hyödyksi juuri käytyä keskustelua käsityön merkityksestä ja tärkeästä tekemisestä, mutta vapaasti ideoida ja kehittää tuotteita, taitoja ja toimintaa. Millään ryhmällä ei ollut vaikeuksia ideoiden tuottamisessa. Ideoinnissa ryhmät selvästi painottivat vähän eri näkökulmia. Kokkolassa ryhmät tuottivat suhteellisen tasaisesti ideoita kaikkiin kolmeen ryhmään.

Tuotteet olivat idealistojen alkupäässä suhteellisen tuttuja verkkotuotteita, kuten verkkokassi, riippumatto, hedelmäpussi, perhossaavi, pallokassi, amppeli ja hiusverkko. Kun ideointia jatkettiin, listoille tuli myös ei niin tuttuja verkkokudonnalla toteutettavaksi, kuten pehmoeläinten säilytin, verkkosukat, omenapuusta hedelmien keruupussi, tuolin päällinen, kiipeilyverkko ja verhot. Nämä tuoteideat liittyivät ajatukseen siitä, että verkonkudontaa voisi kokeilla ei-perinteisillä materiaaleilla, kuten juutilla, tervalangalla ja nokkoslangalla. Kaikki tuoteideat ovat varsin toteuttamiskelpoisia, vaikka osa siis edellyttäisikin tuotekehittelyä ja materiaalikokeiluja.

Taitoon liittyvissä ideoissa keskeisenä nousi usealta ryhmältä ajatus siitä, että verkonkudontaa kokeiltaisiin ja/tai tehtäisiin eri materiaaleilla. Ryhmät mainitsivat eri tyyppisiä materiaaleja, esimerkiksi nokkonen, jolle tällä hetkellä etsitään käyttötapoja sekä teollisessa että käsityömaisessa tuotannossa, näkyi usean ryhmän ehdotuksissa. Taidon siirtämiseksi sukupolvelta toiselle yksi ryhmä ehdotti työpajakiertuetta, jossa verkonkudonnan osaaja, ”vanha pappa” opettaisi taitokeskuksissa, kiertäisi kouluja ja tapahtumissa. Tämä idea sisälsi ajatuksen taitajan ”adoptoimisesta” yhdistyksen verkkokudonnan lähettilääksi. Yksi ryhmä ideoi solmukummipankin, jossa ylläpidettäisiin verkonkudonnassa tarvittavien erilaisten solmujen osaamista ja kehitettäisiin uusia solmujen käyttötapoja sekä tuotteita.

Solmukummipankki -idea laajentui myös ajatukseksi neulekummeista ja neulomisen taitopankista. Neulepankki olisi neulomisen taidon varanto, siis taitajia, jotka voisivat viedä taitoa esimerkiksi maahanmuuttajille, työpaikkojen tyhy-päiville tai ohjata aikuisten käsityön taiteenperusopetuksessa.

Tekemiseen ja tapahtumiin liittyvissä ideoissa useaa ryhmää innoitti tulossa oleva Kokkolan kaupungin 400-vuotisjuhla. Juhlavuosi kirvoitti ajatuksia paikallisen käsityöperinnön näkyväsitekemisestä esimerkiksi kaikkien puiden verkottaminen, kaupungintalon pukeminen verkkoon ja tervantuoksuisia virkkauksia tervatynnyreiden ympärille. Yksi ryhmä ehdotti myös pyrkimistä Guinnessin ennätysten kirjaan maailman suurimmalla verkolla. Osallistujat näkivät runsaasti mahdollisuuksia käsityön näkyvyydelle, ja ideoiden mittakaavassa ei nuukailtu. Kaikki ideat olivat kuitenkin samalla kiinni reaali maailmassa, niin että ne voisi toteuttaa, jos hankkeisiin saataisi riittävä tekijäjoukko ja materiaaliset resurssit. Taitoyhdistyksellä on jo hyvä yhteistyö Kokkolan kaupungin kanssa, joten yhteistyö kaupungin kanssa tempausten toteuttamiseksi nähtiin realistiseksi.

Koska mukana oli käsityön taiteenperusopetuksen opiskelijoita, oli odotettavissa, että ryhmissä syntyi ideoita taiteen perusopetuksessa ja myös koulun käsityöopetuksessa toteutettaviksi. Yksi ajatus oli verkkokudonnan käyttäminen vaatetuksessa: Kokkolan kaupungin nuoret esittelisivät vaatteita, jotka on tehty verkkotyöllä tai toteutettaisiin verkkomaista vaatetusmateriaalia kankaasta.

6.2.2 Seinäjoen käsityöperintöiltamat

Seinäjoen käsityöperintöiltamat järjestettiin Taito Etelä-Pohjanmaan Taitokeskus Kaarakassa Seinäjoella 18.2.2019. Kaarakan talossa on taitopajat, koneneulonnan tilat, käsityö- ja muotoilukoulu Näppi, henkilökunnan työtilat sekä TaitoShop Rustooppuori (Taito Etelä-Pohjanmaa 2019).

Taitoyhdistys on muuttamassa uusiin tiloihin Kalevan navettaan Seinäjoella. Kalevan navettaan on muotoutumassa kulttuuritoimijoiden keskittymä, samaan toimipaikkaan tulee muun muassa Seinäjoen taidehalli ja Seinäjoen kansalaisopisto. (Helimo 2018.) Keski-Pohjanmaan Taitoyhdistys on suunnittelemassa uuteen tilaan käsityöperintöön pohjautuvia tapahtumia ja/tai näyttelyitä. Käsityöperintöiltamien tavoite on tunnistaa

sellaista paikallista käsityöperinnettä, jonka ympärille voisi rakentaa tapahtumia yhteistyössä Kalevan navetan muiden toimijoiden kanssa.

Seinäjoella Taitoyhdistys oli kutsunut mukaan kaupungin kulttuuri- ja museotoimen toimihenkilöitä sekä yhdistyksen omaa seniorihenkilöstöä, joten paikalla oli sellaisia henkilöitä, jotka tunsivat hyvin yhdistyksen toimintaa ja historiaa. Mukana oli myös yhdistyksen toiminnassa mukanaolevia aktiivisia käsityön harrastajia ja paikallisesta käsityökulttuurista kiinnostuneita henkilöitä.

Seinäjoella yhteisöllisen ideoinnin kohteena oli tapahtuma tai näyttely Taitoyhdistyksen uuteen toimitilaan Kalevan navettaan. Yhteinen keskustelu käynnistettiin kaikkien osallistujien keskustelulla siitä, mitä tai mitkä voisivat olla käsityöperintöä, jonka ympärille toimintaa voisi rakentaa uudessa toimintaympäristössä. Keskustelussa löydettiin ja tunnistettiin 12 käsityöperinteen kohdetta.

Taulukko 1. Etelä-Pohjanmaalla tunnistettuja käsityöperinteitä

tuote: aineellinen, materiaallinen perinne	tekeminen/taito: aineeton perinne
puukko	koristeveisto
(jurvalainen) huonekalu	maton kutominen
raanut	pläkkyriperinne
täkänät	koneneulonta
fransut	pellavan viljely & käsittely
flammut	
könninkello	

Osallistujat tunnistivat 7 käsityön tuotetta tai lopputulosta ja 5 taitoa tai tekemisen tapaa, jotka heidän käsityksensä mukaan edustaisivat hyvin alueellista käsityöperinnettä. Nimetyistä kohteista voi erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että koristeveiston taito liittyy jurvalaiseen huonekaluperinteeseen. Myös puukko työvälineenä on perinteisen koristeveiston ja siis huonekalujen valmistuksen työväline. Koristeveiston

ympärille kietoutuva käsityöperinne ja -taito tunnistettiin tässä mielessä vahvasti alueelliseksi käsityöperinnöksi. Ainoastaan pellavan viljely ja käsittely on taidoista sellainen, johon ei suoraan sisälly tietoa tai näkemystä myös lopputuotteesta.

Nimettyjä kohteita työstettiin eteenpäin niin, että ryhmät valitsivat yhden käsityöperinteen, jota lähtivät kehittämään eteenpäin. Ryhmiä muodostui neljä, ja kohteikseen he valitsivat koneneulonnan, koristeveiston, puukot ja kutomisen (yhdistäen maton kutomisen, täkänät ja raanut).

Koska ideoinnin pohjana olivat tapahtumat ja yhteistyö Kalevan navetan toimijoiden kanssa, on ymmärrettävää, että ryhmien ideat liittyivät taitoon ja tekemiseen sekä toimintaan ja tapahtumiin. Kutomisen kohteekseen valinnut ryhmä oli ainoa, joka mietti uuden tuotteen kehittämistä perinteisistä matoista ja raanuista.

Taitoon liittyvissä ideoissa ryhmät, koneneulontaryhmää lukuunottamatta, olivat ajatelleet perinteisen taidon näkyväksi tekemistä työnäytöksillä niin että taitava tekijä näyttäisi osaavaa tekemistä. Erityisesti koristeveistossa ja puukon tekemisessä pidettiin tärkeänä työvaiheiden näyttämistä, kudonnassa ennemmin sujuvan tekemisen esittelyä. Tämä saattaa johtua siitä, että osallistujissa oli kudonnan taitajia, joille kudonnan perusteet ovat itsestään selviä, mutta koristeveistoon ja puukon valmistaminen ei aivan yhtä tuttua.

Kutomista miettinyt ryhmä pohti mahdollisuuksia tehdä kudonnasta uuden näköistä materiaalikokeiluilla, yhdistäen kutomiseen esimerkiksi tässä ajassa trendikkäät käsin kehrätyt, luonnonväriaineilla värjätyt tai kierrätysmateriaalit. Koneneulonnassa ryhmä ajatteli yhteistyötä vaatetus- ja neulesuunnittelijoiden kanssa neulosten ideointiin. Nämä ideat heijastelevat kummallekin alueelle tyypillisiä tapoja tuotesuunnittelussa ja tekniikoiden kehittämisessä.

Tekeminen ja tapahtumat olivat mukana kaikkien ryhmien ideoissa, ryhmän valitsemasta käsityöperinteestä. Ideoinnin orientaation myös ohjasi kehittämään tekemistä ja tapahtumia. Kudonnan, puukonvalmistuksen ja koristeveiston ryhmä pitivät tärkeänä historian kaaren esillenostamista, kun taas koneneulonnan ideat liittyivät koneneulonnan imagon uusintamiseen nuorten suunnittelijoiden näytöksillä ja kilpailuilla. Kaikki ryhmät näkivät hyviä mahdollisuuksia yhteistyöhön tulevassa Kalevan navetassa, erityisesti museon kokoelmien käyttäminen joko historian näkyväksitekemisessä tai suunnittelun virittäjänä nousi esille ideoissa. Koneneulontaa, koristeveistos

ja kudontaa miettineet ryhmät konseptoivat tapahtumaideansa jo melko pitkälle, niin että ideoinnin pohjalta olisi mahdollista lähteä jo käytännössäkin toteuttamaan ja konkretisoimaan tapahtumaa.

Ryhmien ideoinnissa näkyi myös ajatus taidon ja hiljaisen tiedon siirtämisestä seuraaville sukupolville. Taitavien tekijöiden työnäytökset ovat osa sitä, ja sen lisäksi ryhmät ideoivat perusasteen ja taiteen perusopetuksen opiskelijoille tehtäväsarjaa tai pedagogista työkalua, jonka avulla opiskelijat tulisivat kiinnittäneeksi huomiota olennaisiin ja tärkeisiin asioihin taitavassa työsuorituksessa. Koristeveiston ryhmä ideoi taidon viikkoa, jolloin opiskelijoilla olisi riittävästi mahdollisuuksia tutustua perinteisten työtapojen taitajiin. Ajatus, oli että esiteltävä taito vaihtuisi vuosittain.

6.2.3 Lappeenrannan käsityöperintöiltamat

Lappeenrannan käsityöperintöiltamat järjestettiin Taito Etelä-Suomen toimipaikassa, tunnelmallisessa Tasihinin talossa. Siellä on käsityö- ja muotoilukoulun tilat, taitokurssien ja -pajojen tilat sekä henkilökunnan työtilat ja TaitoShop Lappeenranta (Taito Etelä-Suomi 2019).

Lappeenrannan kummikäsiyöksi on valittu kukkopilli. Kukkopillin valmistamisella on pitkä traditio alueella ja Lappeenrannassa on järjestetty kukkopillin maalaamisen SM-kisoja useana vuonna. Alueen Taitoyhdistys on ollut aktiivinen kukkopilliperinteen ylläpitäjänä. Kukkopilli on jo valikoitunut paikallisesta perinteestä käsityöperinnöksi, jonka vaalimiseen halutaan luoda uusia tapoja. Käsityöperintöiltamien tavoite on luoda ideoita kukkopillin käyttämiseen sekä kukkopillikilpailun kehittämiseksi ja uudistamiseksi.

Lappeenrannassa käsityöperintöiltamissa oli mukana lappeenrantalaisia aktiivisia käsityön ja kulttuurin harrastajia. Yhteistä ideointia varten osallistujista luotiin kolme ryhmää. Kaikki ryhmät tuottivat ideoita sekä tuotteeksi, taidoksi ja tekemiseksi että tapahtumaksi ja toiminnaksi.

Ryhmät ideoivat ennakkoluulottomasti uudenlaisia tuotteita kukkopillin virittäminä. Oikeastaan kaikki tuoteideat perustuivat perinteisen kukkopillin materiaalin ja toteuttamistavan vaihtamiseen. Ryhmissä ideoitiin esimerkiksi keittiötuotesarja, jossa olisi kukkopilliaiheinen kuviointi: astioita ja keittiötekstiilejä. Keittiötuotteiden arveltiin sopivan myös matkamuistoksi, ja matkamuistoksi ideoitiin myös ”I <3 kukkopilli” -

teema, jota voitaisi painaa t-paitoihin, kasseihin ja muihin tekstiileihin. Kukkopilli toteuttiin sopivan myös kirjoneuleeseen, esimerkiksi perinteiseen kaarrokeneuleeseen, lapasiin tai sukkiin. Ajatus oli, että paikallinen graafikko voisi suunnitella kukkopillikuvion, jota sitten toteutettaisiin käsityöammattilaisten soveltamana eri tekniikoilla erilaisiin tuotteisiin, tuoteperhe -ajatuksella.

Yksi ryhmä lähti miettimään yhteistyökuvioita Lappeenrannan yliopiston kanssa, jossa tehdään materiaalikehitystyötä. Perinteinen kukkopilli tai siitä muokattu tuote toteutettuna esimerkiksi komposiittimateriaalista avaisi uusia näkymiä käsityönkin materiaaleihin ja tuotteisiin. Paikallinen käsityöperinne ja uusi teknologia voisivat näin kohdata toisensa. Toinen ryhmä ideoi kukkopilliin perustuvia elintarvikkeita: kalakukkopilli tai perinteinen grillituote vety tai atomi voisi saada kukkopillin muodon.

Taito ymmärrettiin ryhmissä sekä perinteisen kukkopillin tekemisen taidon ylläpitämisenä että taidon rajojen murtamisena. Kukkopillin tekemisen taidon ylläpitämiseksi ideoitiin mestarikurssi, jonka opettajaksi kutsuttaisiin alueen tunnettu kukkopillintekijä. Mestarikurssi olisi lyhyempi versio perinteisestä mestari-kisälli -oppimisesta. Ajatus oli, että mestarikurssi voisi toistua, niin että taidon siirtymisestä eteenpäin voitaisiin varmistua.

Yksi ryhmä ideoi yhteisöllisesti toteutettavan jättisuuren kukkopillin, joka toteutettaisiin kanaverkosta ja päällystettäisiin virkatuilla isoäidin neliöillä. Myös tämä idea edustaa ennakkoluulotonta perinteisten materiaalien ja tekniikoiden korvaamista, tässä tapauksessa sellaisiin, että yhteisöllinen tekeminen on mahdollista.

Tekemisen ja tapahtumien ideoinnissa pohjana oli kukkopillin maalaamisen SM-kisat, joita on järjestetty useana vuotena Lappeenrannassa. Ryhmissä arveltiin, että kilpailuihin voisi kehittää uusia elementtejä, kuten yhteisöllistä tekemistä ja yhdistää kukkopillitapahtumaan muita Lappeenrannan matkailukohteita. Lappeenrannan tulossa oleva 370-vuotisjuhla olisi myös hyvä mahdollisuus tuoda esille paikallista kädentaitoa ja käsityöperinnettä.

Kukkopillejä on valmistettu alueella pitkään, mutta sen merkityksestä alueen ihmisille ei juurikaan tiedetä mitään. Tämän vuoksi museoyhteistyöksi mietittiin kukkopillitarinoiden keräämistä. Ryhmissä myös tiedettiin, että Lappeenrannan alueella on kukkopillien keräilijöitä, joiden kokoelmista saisi hyvän näyttelyn aikaiseksi. Näyttelyyn voisi yhdistää tarinat ja kukkopillityöpajoja.

Ryhmissä nähtiin mahdollisuuksia laventaa kukkopilliteemaa esimerkiksi elintarvikkeisiin ja musiikin alueelle. Ryhmät ideoivat kukkopilliorkesterin, jolle tilattaisiin sävellys joltain tunnetulta säveltäjältä tai järjestettäisiin musiikkikilpailu paikallisen musiikkioppilaitoksen kautta. Ruuanvalmistuksen ja leipomisen ympärille ideoitiin herkuttelukurssi, jossa valmistettaisiin käsityöläisten kanssa kukkopillimuotti. Muoteilla tehtäisiin pikkuleipiä tai muita leivonnaisia, joilla sitten yhdessä herkutellaan. Leivonnaiset herättivät myös ajatuksen kukkopillileivonnaisten kilpailusta kondiittoreille.

Yksi ajatus oli kukkopillikilpailun muuntamisesta hiekkaveistosten kilpailuksi, teemana kukkopilli. Lappeenrannassa on järjestetty hiekkaveistosten kilpailujakin joitakin vuosia.

Ryhmät ideoivat runsaasti ja näkivät paljon yhteistyön mahdollisuuksia, aivan uusiin suuntiin. Kaikki, mitä ryhmät ideoivat, on täysin mahdollista toteuttaa, mutta vaativat toki resurssien keskittämistä. Koska ideoita ja ajatuksia syntyi vuolaasti, Lappeenrannassa päädyttiin ajatukseen kukkopilliviikosta, joka keräisi yhteen kaikki tapahtumat, työpajat ja kilpailut.

6.2.4 Saarijärven käsityöperintöiltamat

Taito Keski-Suomen käsityöperintöiltamat pidettiin Saarijärven toimipisteessä. Saarijärven taitokeskuksessa on käsityö- ja muotoilukoulun tilat, kutomo, näyttelytila Vinttigalleria sekä TaitoShop Saarijärvi (Taito Keski-Suomi 2019).

Keski-Suomen yhdistyksen kummikäsityökohteeksi on nimetty saarijärveläinen ryijy. Saarijärvellä ja sen ympäristössä valmistetuilla ryijyillä on omat tyypilliset värinsä ja kuvioaiheensa. Tällä alueella on käytetty elämänpuu- ja ihmisaiheita ryijyjen kuvioinnissa, ja tyypilliset värit ovat olleet sininen ja ruskean sävyt. Saarijärveläinen ryijy on selkeästi tunnistettava alueellinen ryijytyyppi. (Knuutila 2016.)

Käsityöperintöiltamissa oli mukana Suomen käsityön museolta amanuenssi Sari Juntunen. Hän oli etsinyt Käsityön museon kokoelmista esimerkkejä kansanomaisesta perinteisestä saarijärveläisestä ryijystä ja esitteli niiden tyypillisiä kuvioaiheita, värejä, sommittelua ja materiaaleja. Sari Juntusen alustus oli samalla hyvä näyte siitä, miten Käsityön museon kokoelmat voivat viedä paikallista kulttuuriperintötyötä eteenpäin.

Käsityöperintöiltamien tavoite oli ideoida miten saarijärveläisen ryijyn perinnettä voisi uudistaa tämän päivän käsityökulttuuriksi. Käsityöperintöiltamissa oli mukana

paikallisia käsityön aktiiviharrastajia ja kulttuuritoimijoita. Yhteiseen ideointiin muodostui kolme ryhmää.

Tuote nähtiin ideoissa monella tavalla, ryijylle ideoitiin uusia materiaaleja, kokoa sekä käyttö- ja toteustapoja. Saarijärvellä ryhmien tuotteisiin liittyvät ideat sisälsivät jo ajatuksen yhteistyöstä tai tekemisestä. Ryhmät ideoivat taitojärjestölle tekemispaketteja pikkuryijyiksi perinteisen ryijyn kuvioaiheista ja ryijykoruja.

Saarijärven ryijyssä on kahdeksan tyypillistä kuvioaihetta, josta tuli idea kutsua 8 taiteilijaa suunnittelemaan ryijyyn ja sen kuvioaiheisiin perustuvan uuden tuotteen. Suunnitteluideana voisi olla esimerkiksi matkamunistoksi sopiva tuote.

Taito liittyi ryhmien ideoissa paitsi perinteisen ryijyn tekemisen taitoon, myös taitoon toteuttaa ryijyn olemus muilla tekniikoilla ja materiaaleilla. Ryhmissä mietittiin, että kokeilemalla ryijytekniiikan tai tavoittelemalla ryijyn pinnan tuntua ja ulkonäköä muilla tekniikoilla ja materiaaleilla sekä mittakaavaa muuttamalla voitaisiin tavoittaa uusi näkökulma perinteiseen ryijyyn. Ryhmissä mietittiin myös ryijyaiheen toteuttamista erilaisilla kuvallisen ilmaisun keinoilla, kuten grafiikka, kollaasi ja plastinen sommittelu. Uudet tekniikat ja työvälineet voisivat tuoda ryijyn valmistuksen lähemmäs tätä aikaa ja niitä tekemisen tapoja, jotka ovat nyt käsityön tekijöiden hallussa ja jotka heitä innostavat.

Tekeminen ja tapahtumat liittyivät erityisesti yhteistyöhön ja kumppanuuksien rakentamiseen: saarijärveläiset ideoivat monenlaisia yhteistyömahdollisuuksia alueen toimijoiden kanssa. Käsityöperinteet voisivat osallistujien mielestä olla voimakkaammin mukana Saarijärven perinnepäivillä

Taitoyhdistyksellä on jo hyvä yhteistyö museotoimen kanssa, ja ajatuksena onkin, että ryijyyn liittyvää tietoa, tarinoita ja osaamista alettaisiin systemaattisesti kerätä talteen. Iltamissa ideoitiin miten tarinoita ja tietoa voitaisi käyttää näyttelyn ja uusien tuotteiden suunnittelun lähtökohtana.

Ryhmissä mietittiin esimerkiksi sitä, mitkä symbolit ovat tämän päivän saarijärveläisille tärkeitä; sellaisia, joista voisi tulla 2020-luvun ryijyn kuvioita. Pohdittiin, mikä tai mitä voisi olla elämänpuu ilmastonmuutoksen aikana. Mitä elämänpuu tarkoittaa tässä ajassa, vai onko sen symboliarvo liudentunut? Mitä eri ikäiset ja eri elämäntilan-

teessa olevat saarijärveläiset pitävät tärkeinä symboleina? Ideoinnissa ajatus oli perinteestä uusiutuvana ja uudistavana voimana, joka suuntaa kohti tulevaisuutta, eikä katso taaksepäin.

6.2.5 Sastamalan käsityöperintöiltamat

Taito Satakunnan käsityöperintöiltamat järjestettiin Sastamalassa, Pukstaavi -kirjaimuseon luentosalissa. Samassa rakennuskompleksissa on Herra Hakkaraisen talo ja Taito Satakunnan luotsaama Ihanien Tavaroiden kauppa sekä yhdistyksen työntekijöiden työtilat (Taito Satakunta 2019).

Taito Satakunnan kummikäsiyöksi oli valittu kiikkalainen sevotettu räsymatto. Sevottaminen tarkoittaa sekoittamista: kiikkalaiseksi maton tekee kuteiden järjestäminen kauniisti liukuviksi värisuoriksi. Kiikkalaisen sävytysmaton erikoisuus on, että kuteet päätetään valmiiksi ja koko matto sommitellaan jo kuteina. Kiikkalaisen maton liukuvat väriraidat erottavat sen muualla valmistetuista matoista. Sevotetun maton tekemisen taitoa on ylläpidetty vapaaehtoisin voimin Kiikan kylässä. (Elävä perintö 2019.) Kiikassa on ollut tunnettu mattokutomon, jossa valmistettiin karvalankamattoja. Mattonkudonta, eri materiaaleilla, on olennainen osa alueellista käsityöperinnettä.

Käsityöperintöiltamiin oli kutsuttu sevotetun maton tekemisen taitajia ja Kiikan mattokutomon vaiheita tuntevia henkilöitä ja Satakunnan museotoimen edustajia. Iltamissa Satakunnan museon suunnittelija Mari Immonen esitteli Kyläkumppanuus -toimintaa, jossa on ollut myös paikalliseen käsityöperinteeseen liittyvää selvitystyötä. Taito Satakunnan toiminnanjohtaja Hanna-Leena Rossi esitteli ja kertoi kiikkalaisen sevotetun räsymaton historiasta ja nykypäivästä sekä maton valmistuksesta. Iltamissa oli mukana runsaasti paikallisesta käsityöperinteestä kiinnostuneita, myös ympäristökunnista. Osallistujilla oli mukana kuvakansioita Kiikan kylällä ja Taito Satakunnan neuvonta-asemilla valmistuneista matoista, ja iltamien tilaan oli tuotu nähtäviksi valmiita mattoja sekä matonkuteita, jotka oli sevotettu valmiiksi kutomista varten.

Käsityöperintöiltamien tavoite oli ideoida kiikkalaiseen räsymattoon perustuvia tuotteita, tapahtumia ja sisältöjä syksyksi 2019 suunnitteilla olevalle mattonäyttelylle. Käsityöperintöiltamissa haluttiin myös kuulla osallistujien kertomuksia maton kutomisen perinteestä sekä teollisesti että käsi- ja kotiteollisesti.

Sastamalassa räsymaton käyttötapoja ideoitiin 7 ryhmässä. Jotkut osallistujat jättäytyivät pois yhteisestä ideoinnista.

Tuote, sevotettu matto, tunnetaan Sastamalassa ja sen ympäristössä hyvin. Ryhmät ideoivat selvästi eniten kiikkalaiseen räsymattoon perustuvia tuotteita. Tuoteideoiden kantava teema oli kiikkalaisen räsymaton tuotteistaminen nykyaikaiseen myyvään muotoon. Ryhmät ehdottivat kaikenlaisia käyttöesineitä, joissa voisi käyttää räsymaton sevotettua kuviointia elementtinä.

Kiikkalaisen räsymaton erityinen ominaisuus on tiukkaan lyöty kude, joka tarkoittaa sitä, että matto on jämäkkä ja jäykkä. Hyvä ominaisuus matolle, mutta ryhmissä kehitettiin ideoita, joissa sevotettuja raitoja olisi kudottu pehmeämpää ja taipuisampaa materiaaliin, jolloin sitä voisi käyttää esimerkiksi sisustustuotteisiin. Ryhmät esittivät myös maton kuvion siirtämistä laminaattiin, laattoihin tai tapettiin, jolloin räsymatto-kuviointi voisi olla sisustuksessa muuallakin kuin lattialla. Ryhmissä nähtiin myös mahdollisuuksia muuntaa kudotun maton ulkonäkö neuleeseen, esimerkiksi jämälankavillapuseroon tai kokeilla erilaisten tämän ajan materiaalien yhdistämistä sevottamisen periaatteella.

Muualta tulleiden osallistujien mielestä kiikkalainen räsymatto saisi näkyä Sastamalassa katukuvassa, esimerkiksi viireinä katujen yläpuolella, kahvilan sisustuksessa, kaatuun maalattuna mattona tai peltipoliisin huppuna. Ulkopaikkakuntalaiset näkivät, että Sastamala voisi myös ulkoisesti kiinnittyä kiikkalaisen räsymaton visuaaliseen ilmeeseen. Tuoteideoissa näkyy se, että kiikkalaisen maton olennainen elementti osallistujien mielessä on sen ulkonäkö, sevottamalla tuotettu raidoitus.

Taito valmistaa sevotettuja mattoja on Sastamalassa ylpeyden aihe. Sastamalaiset pitivät tärkeänä, että maton kutomista sekä kuteiden leikkaamista ja järjestämisen tapaa olisi mahdollista päästä näkemään käytännössä. Ideoina esitettiin lapsille ja koululaisille työpajoja, joissa voi kokeilla maton tekemisen eri vaiheita. Taitoon ja tekemiseen liittyvissä ideoissa näkyi sekä huoli että vastuu kiikkalaisen räsymaton tekemisen taidon jatkumisesta.

Vastuu tulevaisuudesta näkyy myös siinä, että ryhmät nostivat esiin räsymaton maailmanparantajana ja tarinankertojana: nyt valmistettavat tuotteet kertovat tarinaa mei-

dän ajastamme ja arvoistamme. Räsymaton suunnittelussa ja valmistuksessa on mahdollista ottaa kierrätys ja jätteen vähentäminen hyvin huomioon, ja tällä tavalla myös kantaa vastuuta tulevaisuudesta.

Tekeminen ja tapahtumat näkyivät sastamalaisten ideoissa niukasti, vain yksi ryhmä esitti idean kiikkalaiseen räsymattoon liittyväksi tapahtumaksi. He ehdottivat Maailman pisin kiikkalainen matto -haastekampanjan, johon haastettaisiin mukaan paikallisia toimijoita ja tunnettuja henkilöitä sekä muita tahoja, jotka antaisivat kampanjalle näkyvyyttä.

7 KÄSITYÖPERINTÖTOIMINNAN KONSTRUKTIOT: KÄSITYÖPERINTÖILTAMAT JA KÄSITYÖPERINTÖRATAS

Konstruktiivisessa tutkimuksessa luodaan uusi rakenne, jolla kehitetään organisaation toimintatapoja (Hassi, Paju & Maila 2015, 9-10). Tässä opinnäytetyössä luotiin kaksi konstruktioita: käsityöperintöiltamat ja käsityöperintöratas. Käsityöperintöiltamat on interventio, joka perustuu käsityöperinnöstä kiinnostuneiden osallistumiseen ja osallistamiseen käsityöperintötoiminnan yhteisöllisessä ideoinnissa. Käsityöperintöiltamat ei ole uusi konstruktio, vaan muokattu Taitoliiton Käsityön äärellä -keskustelutalouksista käsityöperintöprosessiin sopivaksi. Käsityöperintörattaalla mallinnetaan käsityöperintöprosessia ja sen vaiheita Taitojärjestössä. Käsityöperintöprosessissa käsityöperinteestä tulee käsityöperintöä, joka tarkoitti tässä hankkeessa käsityöperinteestä tunnistettavaa ja nimettävää paikallista kummikäsiötä. Tässä luvussa esiteltävät konstruktioit ovat hankkeen tutkimukselliset tulokset.

7.1 Käsityöperintöiltamat

Käsityöperintöiltamat¹ pohjautuvat Taitoliiton järjestämiin Käsityön äärellä -keskusteluiltoihin. Käsityöperintöiltamien tavoite on saada paikallisyhdistykselle materiaa-

---

¹ Käsityöperintöiltamat on Taito Satakunnan toiminnanjohtaja Hanna-Leena Rossin antama nimi. Se otettiin keskustelu- ja suunnitteluiltojen nimeksi, koska iltamat kuvaa sopivalla tavalla keskusteluiltojen moninaista toimintaa.

lia, ideoita, joita voi käyttää paikallisen käsityöperintötoiminnan käynnistämiseen, kehittämiseen ja/tai toteuttamiseen. Käsityöperintöiltamien uusi elementti on osallistumisen ja osallistamisen mahdollisuus käsityöperintötoiminnan yhteissuunnittelussa.

Käsityöperintöiltamissa on neljä elementtiä:

- Käsityöperintöön virittävä keskustelu esimerkiksi käsityön äärellä -keskustelukorttien avulla
- Paikalliseen käsityöperinteeseen liittyvän teeman ja aineettoman elävän perinnön esittely
- Käsityöperintötoiminnan ideointia yhteisöllisellä ideointimenetelmällä
- Kummikäsityön määrittäminen ja kutsuminen käsityökummiksi

Käsityöperintöiltamien järjestäjä määrittää iltamille tavoitteet ja täsmentää sisällöt. Iltamien kulku on erilainen, jos käsityöperintötoiminnalle on jo valittu kohde tai jos iltamien tavoite on tunnistaa paikallisesti merkityksellistä käsityöperinnettä. Etukäteen on mietittävä, onko sellaisia henkilöitä tai tahoja, esimerkiksi potentiaalisia yhteistyökumppaneita, joiden toivotaan olevan mukana käsityöperintöiltamissa. Ne, joiden erityisesti toivotaan osallistuvan käsityöperintötoiminnan suunnittelemiseen, kutsutaan henkilökohtaisesti mukaan.

Käsityöperintöön virittävän keskustelun tavoite on johdattaa osallistujat pohtimaan omaa suhdettaan käsityöperintöön sekä keskustelemaan aiheesta. Keskustelun tarkoitus on saada osallistujat tiedostamaan käsityöperinnön merkitystä ja sanoittamaan kokemuksiaan. Virittävä keskustelu on myös pohjana käsityöperintötoiminnan ideoinnille: osallistujat saavat omia näkemyksiään esille ja tutustuvat toisiinsa. Keskustelun purku on järjestäjälle hyvä tilaisuus saada tietoa siitä, mikä käsityöperinteestä kiinnostuneille on tärkeää ja merkityksellistä käsityössä ja käsityökulttuurissa. Keskustelun teemoja voi poimia Käsityön äärellä -keskustelukorteista. Keskustelu ja keskustelun purku ovat osallistumisen elementtejä käsityöperintöiltamissa. Käytännön kokemukset osoittivat, että yleisesti käsityön merkitykseen liittyvä keskustelu on tärkeä vuorovaikutuksellisen ilmapiirin luomiseksi. Keskustelu virittää sisältöjen lisäksi myös osallistumiseen ja madaltaa kynnystä omien ideoiden ja ajatusten esilletuomiseen yhteissuunnittelussa.

Käsityöperintöiltamissa esitellään paikallista käsityökulttuuria ja/tai -perinteitä sopivalla tavalla. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi kummikäsityöksi valittua tuotetta, tekniikkaa tai tapahtumaa. Käsityöperintöiltamissa kerrotaan esimerkiksi käsityöperin-

teen historiaa, esitellään tuotteita, pidetään työnäytös tai työpaja aiheesta. Käsityöperinnöstä voidaan pyytää (paikallisen) museon asiantuntija kertomaan käsityöperinteestä, tai voi olla mielekästä esitellä jokin käsityöperinteeseen kytkeytyvä paikallinen hanke. Esiteltävät kohteet ja asiat valitaan käsityöperintöiltämien tavoitteiden mukaan. Tavoite on, että esiteltäväksi valitaan asioita, joista saadaan virikkeitä ja aineksia käsityöperintötoiminnan ideointiin.

Elävän perinnön esittelyssä kerrotaan pääpiirteet Unescon aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksesta ja sen toteuttamisesta Suomessa. Käsityöperinteen näkökulmasta keskeistä on käsityöperinnön luettelointi elävän perinnön wikiluetteloon ja kansalliseen luetteloon sekä käsityöingin toiminta. Elävän perinnön ydintä on huomata ja tunnistaa omassa elinympäristössä harjoitettavaa elävää käsityöperinnettä sekä nähdä sen arvo osana kulttuuriperintöä. Elävän käsityöperinnön yhteydessä on luontevaa keskustella käsityöperinnön suojelemisesta ja toimista, joita voidaan paikallisesti tehdä käsityöperinnön vaalimiseksi ja ylläpitämiseksi. Tähän yhteyteen sopii hyvin myös käsityöperinnön kummitoiminnan idean esittely osallistujille, ja mietittäväksi miten itse voi osallistua käsityöperinnön suojelemiseen ja uusintamiseen. Aineettoman elävän perinnön tunnistaminen pohjustaa uuden käsityöperintötoiminnan ideoimista ja suunnittelua.

Käsityöperintötoiminnan yhteisöllisen ideoinnin tavoite on saada variaatiota ja sisältöjä alueelliseen toimintaan. Ideointi pohjustetaan käsityöperinnön ja elävän perinnön esittelyssä. Ideointi toteutetaan ryhmissä, 4-5 henkeä ryhmässä on sopivan kokoinen ryhmä niin että kaikkien on mahdollista saada äänensä kuuluviin ja ideat kehittyvät sopivasti vuorovaikutuksessa. Ideoinnissa voi olla samat keskusteluryhmät kuin teemaan johdattavassa keskustelussa.

Yhteisöllinen käsityöperintötoiminnan ideointi on käsityöperintöiltämien keskeinen osallistumisen ja osallistamisen työkalu. Käytännön havainto on, että ideointiin riittää hyvin yksinkertaiset ja helpot menetelmät. Ideointiin riittää iso paperi, paksuhkot tussit ja post-it -laput. Ideat yksinkertaisesti kirjataan isolle paperille, joko suoraan tai post-it -lapuille. Ryhmissä keskustelemisen jälkeen ryhmät esittelevät ideansa ja niistä keskustellaan kaikkien osallistujien kanssa. Yhteisölliseen ideointiin voi käyttää mitä tahansa tilanteeseen sopivaa ja ideointia edistävää menetelmää.

Käsityöperintöiltamien elementtien sisältöä ja kestoja varioidaan ja muunnellaan tilanteen mukaan. Käsityöperintöiltamisissa, kuten ihmisten kohtaamisissa muutenkin, kahvi ja pulla sopivassa kohdassa edistävät vuorovaikutusta ja vapauttavat keskustelua sekä toisiin tutustumista.

Käsityöperintöiltamia varten mietittävä

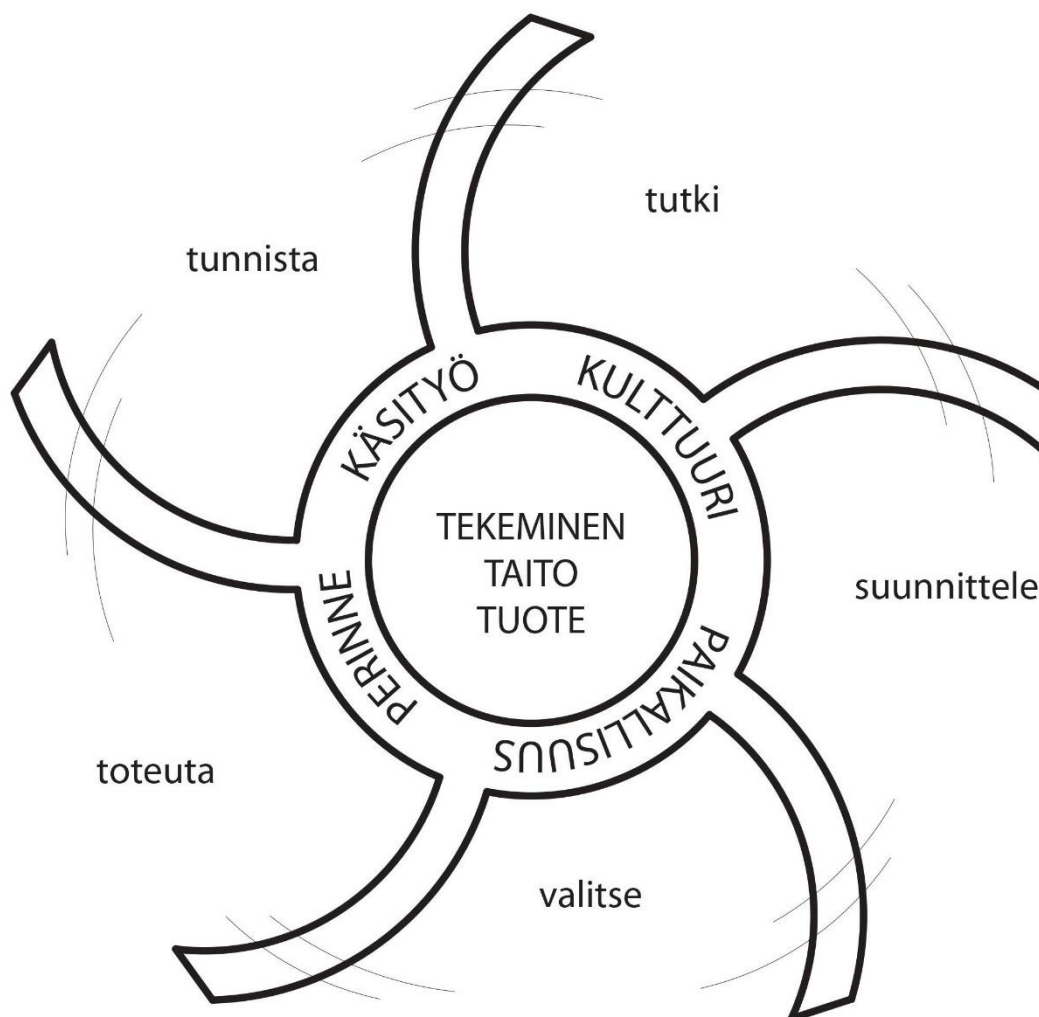
- tavoite yhteisölliselle ideoinnille
- kutsuttavat yhteistyötahot ja -kumppanit
- esiteltävät käsityöperinteen ja elävän perinnön teemat
- osallistumisen ja osallistamisen mahdollisuudet yhdistyksessä
- käsityökummikohde
- käsityökummeille sopiva rooli järjestössä
- käsityökummien rekrytointi

7.2 Käsityöperintöratas ja sen vaiheet

Käsityöperintöratas on tämän opinnäytetyön tulos, käsityöperintötoiminnan suunnitteleminen ja toteuttamista varten luotu uusi konstruktio. Käsityöperintörattaaseen on mallinnettu käsityöperintöprosessiin viisi vaihetta: tunnista, tutki, suunnittele, valitse ja toteuta. Tässä luvussa käydään läpi ensin käsityöperintörattaan kokonaisuus ja sitten avataan vaiheet esimerkkien avulla.

7.2.1 Käsityöperintöratas

Käsityöperintöratas (kuvio 7) on käsityöperintöiltamien ideoinnin, keskustelujen ja niistä tehtyjen havaintojen pohjalta luotu malli käsityöperintöprosessista Taitojärjestössä. Käsityöperintöprosessissa käsityöperinteestä valikoituu kohteet, joista tulee tai lähdetään luomaan käsityöperintöä. Käsityöperintörattaan muoto perustuu hammasrattaaseen, koska siinä yhdistyy liike ja voimansiirto: käsityöperintö muuttuu ajassa ja tilassa, ja toiminta käsityöperinnön vaalimiseksi tuo voimaa perinteiden uusintamiseen. Käsityöperintörattaassa on visualisoitu käsityöperintöprosessin kokonaisuus, ydin ja toimintaa määrittelevät elementit.

Kuvio 8. Käsityöperintöratas. Kuvio © Kikka Jelisejeff & Anna-Mari Raunio 2019.

Käsityöperintörattaan keskiössä ovat tekeminen, taito ja tuote. Näihin elementteihin kiinnittyy sekä aineeton elävä kulttuuriperintö (Siivonen 2017) että käsityön merkitys tekijälleen (Starr Johnson & Wilson 2005; Pöllänen 2015, 2019). Käsityöperintöiltämien yhteisöllisen ideoinnin aineistot oli mahdollista luokitella näihin kolmeen luokkaan. Tämä kuvastaa sitä, että käsityöperintötoiminnan ytimessä kulttuuriperintö ja käsityön olemus liittyvät toisiinsa.

Rattaan keskustaa ympäröi käsityö, perinne, paikallisuus ja kulttuuri. Näiden käsitteiden varaan rakennettiin käsityöperinnön kummitoiminta -hanke. Ne nimeävät elementit, joista lähdetään luomaan paikallisesti merkityksellistä uutta käsityökulttuuria. Käsityö tarkoittaa tässä sen kaikkia puolia: aineellista ja aineetonta, prosessia ja pro-

duktia, tekemistä ja tuotetta. Perinne sisältää kaiken ihmisen tuottaman kulttuuriluoman. Perinteistä tulee kulttuuriperintöä, kun yhteisö tai ryhmä tunnistaa kohteessa merkityksellisyyttä yhteisön identiteetille, yhteenkuuluvuudelle ja itsetunnolle. Paikallisuus kytkee käsityön ja perinteet jollekin (rajatulle) alueelle ja sen historiaan. Se ei määritä ihmisiä tai perinteen harjoittajia, vaan liittyy kulttuuriperintötoiminnan paikkaan. Kulttuuri ymmärretään tässä laajan kulttuurimääritelmän mukaisesti yhteisön omaksumaa elämäntapaa sekä maailman hahmottamisen ja mielekkääksi kokemisen tapaa. Kulttuurin sisälle mahtuu kaikenlainen inhimillinen tekeminen ja toiminta, jolla elämäntapaa ylläpidetään ja uusinnetaan.

Käsityöperintörattaan käyttövoima on käsityöperintötoiminnan yhteisöllinen kehittäminen. Yhteisöllinen kehittäminen on väljää ideointia tai kohdennettumpaa suunnittelua sen mukaan, missä rattaan vaiheessa ollaan. Tässä hankkeessa yhteisöllinen kehittäminen sisällytettiin käsityöperintöiltamiin, ja se toteutettiin yhteisöllisenä käsityöperintötoiminnan ideointina. Iltamien tarkoitus on lisätä käsityöstä kiinnostuneiden tietoisuutta mahdollisuuksista osallistua käsityöperintötoimintaan sekä osallistaa ja sitouttaa harrastajia ja ammattilaisia käsityön kehittämiseen ja uusintamiseen. Käsityöperintöiltamien yksi tavoite oli kokeilla käsityöperintötoiminnan yhteisöllistä kehittelyä. Iltamat voidaan järjestää missä tahansa käsityöperintöprosessin vaiheessa rikastamaan toiminnan sisältöjä. Yhteisöllinen kehittäminen on tässä mallissa moottori, jolla käsityöperintöratas saadaan pyörähtämään.

Käsityöperintöratas sisältää ajatuksen yhteisöllisestä kehittelystä, osallistumisen mahdollisuuksien lisäämisestä ja osallistamisesta. Osallistumisen muodoksi käsityöperintöiltamien konseptiin on sisällytetty yhteisöllinen kehittäminen. Käsityöperintötoimintaan osallistamiseksi yhdistykset voivat kutsua käsityökummeja esimerkiksi viemään käsityöperintöiltamissa ideoitua käytäntöön. Käsityökummit ovat yksittäisiä ihmisiä tai yhdistys, jotka haluavat edistää ja olla mukana tuottamassa uutta käsityökulttuuria. Kummit voivat olla mukana toiminnassa täsmäjaksoja, esimerkiksi tapahtuman tai näyttelyn tuottamisessa tai sitoutua pitkäkestoisesti esimerkiksi tiedon keruuseen käsityöperinnöstä. Kummien tehtävät suunnitellaan yhdistyksen käsityöperintötoiminnan ja kummien kiinnostuksen mukaan.

Käsityöperintöiltamat ovat sysäys toiminnalle, ja käsityöperintörattaan vaiheet nimeävät vaihtoehtoja toiminnalle. Rattaassa on viisi käsityöperintöprosessin vaiheita kuvaavaa verbiä imperatiivimuodossa. Verbit tunnista, tutki, suunnittele, valitse ja toteuta kehottavat ja suuntaavat käytännön käsityöperintötoimintaa. Verbimuodon valitsemisen tarkoitus on tukea näkemystä aktiivisesta toiminnasta ja toimijoista käsityöperintötoiminnassa. Rattaan verbit ovat syntyneet kokeilussa toteutettujen käsityöperintöiltamien yhteissuunnittelun ideoista ja niiden pohjalta käydyistä keskusteluista sekä yhdistysten jatkamasta tai käynnistämästä toiminnasta käsityöperintöiltamien jälkeen. Verbeillä nostetaan toiminnan kuvauksen yleisyystasoa niin, että konstruoitu malli ei ole suoraan kiinni kokeilussa havaitussa, vaan sitä voi soveltaa muihinkin kohteisiin ja tilanteisiin.

Rattaan vaiheet kuvaavat käsityöperintoiminnan prosessia yhdistyksessä. Käsityöperintötoiminta voi käynnistyä mistä vaiheesta tahansa, paikallisen tilanteen mukaan. Prosessi ei siis välttämättä ala tietystä kohdasta tai etene vaiheiden mukaisesti, vaan toiminta voi edetä iteratiivisesti vaiheittain tarkentuen. Käsityöperintötoiminnan käynnistäminen ei edellytä kaikkien ratasmallin vaiheiden läpikäymistä, vaan oman yhdistyksen tilanteen tunnistamista. Käsityöperintöprosessi aloitetaan sellaisella tekemisellä, joka vastaa yhdistyksen tarpeita. Toiminnan kehittämiseen saattaa riittää yksi rattaan hammas.

Käsityöperintöratasta voi käyttää toiminnan ideoinnin ja suunnittelun välineenä. Ratas auttaa hahmottamaan käsityöperintöprosessin kokonaisuutta ja sen avulla voi esimerkiksi suunnitella käsityöperintöön liittyvän hankkeen. Käsityöperintörattaan viisi verbiä ohjaavat käsityöperintöprosessia ja suuntaavat toimintaa. Vaiheita kuvaavien verbien tarkoitus on olla virikkeinä käytännön käsityöperintötoimintaan (taulukko 2).

Taulukko 2. Käsityöperintöratas toiminnan suunnittelussa

Käsityöperintörataan vaihe	Esimerkki käsityöperintörataan vaiheesta käytännössä
Tunnista	Merkityksellisen käsityöperinnön tunnistaminen tapahtumissa, messuilla ja koulutuksissa, esimerkiksi lapuilla puun oksille (käsityöperintöpuu).
Tutki	Järjestön arkistoista käsityöperinnön esille nostaminen, kuten Taito-lehden vuosikerroista, esimerkiksi poppana tai koristeveisto.
Suunnittele	Opetuskokonaisuuden tai kurssin suunnittelemine käsityöperintökouluksi, esimerkiksi solmukoulu tai ryijykoulu.
Valitse	Käsityöperinnöstä poimitaan teema taiteen perusopetuksen käsityökouluun, esimerkiksi elämänpuu.
Toteuta	Paikallisen käsityöperinnön esittely ja näyttely järjestön verkkosivuille, esimerkiksi poppanan tarina.

Verbien sisältöjen kuvauksia voi käyttää tarkistuslistana, jossa on avattu eri näkökulmia käsityöperintöprosessiin. Vaiheet on kuvattu yleisellä tasolla, jotta käsityöperintörataan käyttäjien omille ideoille ja sovelluksille olisi riittävästi tilaa käsityöperintöprosessin toteuttamisessa. Kuvaukset ovat ehdotuksia käsityöperintötoiminnan eteenpäinviemiseksi, omaan toimintaan soveltamalla. (vrt. Nugraha 2012, 210-214.) Käsityöperintörataan vaiheet voivat ohjata toimintaa monella tavalla ja useaan suuntaan. Olennaista on tunnistaa oman toimintaympäristön mahdollisuudet käsityöperintöprosessin toteuttamiseen.

7.2.2 Tunnista

Tunnistaminen tarkoittaa paikallisesti merkityksellisen käsityöperinteen tunnistamista. Merkityksellinen käsityöperinne voi tarkoittaa sekä tekemistä, tuotteita että taitoja. Merkityksellinen käsityö ei välttämättä ole tyypillisin, vaan se voi olla sellainen, jolla on pitkä historia, joka kuvastaa osuvasti paikallista eetosta, siinä on käytetty alueelle tyypillisiä materiaaleja ja tekniikoita tai alueella on käsityön taitajia. Tunnistaminen tarkoittaa juuri sitä, että huomataan, mikä on tärkeää paikallisesti ja sellaista, minkä yhteisö voi nimetä merkitykselliseksi. Tunnistaminen tarkoittaa merkitykselli-

sen käsityöperinteen nimeämistä, jotka ovat paikkaidentiteetin ydintä ja erityisen merkityksellisiä alueelle. Tärkeän ja merkityksellisen käsityöperinteen tunnistaminen on perusta käsityöperinnölle ja antaa suuntaa uuden kulttuurin tuottamiselle.

Tunnistamisen voi käytännössä toteuttaa yhteisellä ideoinnilla, jossa lähdetään liikkeelle pohtimalla mitä käsityöhön liittyvää osallistujat tunnistavat kuuluvan paikalliseen kulttuuriperinteeseen. Tunnistamista voi tehdä myös museoiden kokoelmista, kirjallisesta tai kuvallisesta lähdeaineistosta. Paikallisten käsityöläisten ja asukkaiden muistitieto ja kuvaukset käsityökulttuurista voivat auttaa merkityksellisen kulttuurin tunnistamisessa.

Tunnistamisen tuloksena voi löytyä käsityöperinne, joka nimetään alueen kummikäsi-työksi. Kummikäsi-työn vaalimiseksi, suojelemiseksi ja uusintamiseksi voidaan tehdä toimia, joita kuvataan käsityöperintörattaan muissa vaiheissa.

Tunnista

- mikä on käsityön merkitys paikkakunnalla
- mikä on merkityksellistä käsityötä paikkakunnalla
- mikä on paikallista käsityökulttuuria
- miten käsityö on osa paikallista historiaa
- missä on esimerkkejä paikallisesta käsityöperinteestä
- ketkä tällä hetkellä pitävät yllä käsityöperinteitä
- vapaaehtoistyön mahdollisuuksia käsityökulttuurin toteuttamisessa

Esimerkki: Taito Etelä-Pohjanmaan/Seinäjäki on luomassa uutta toimintakonseptia Kalevan kulttuurinavettaan. Uusi tila ja siellä avautuvat yhteistyön mahdollisuudet käsityön elävän perinnön näkyväksi tekemiselle oli lähtökohta käsityöperintötoiminnan ideoinnille. Yhteisöllisessä ideoinnissa tunnistettiin ja nimettiin paikallisesti merkityksellistä käsityöperinnettä. Seinäjoella käsityöperintötoiminnan suunnitelmaa vietiin jo eteenpäin niin että syntyi suunnitelma tapahtumien sarjasta. Koska käsityöperintötoiminnan ideoinnin ytimessä oli käsityöperinteiden tunnistaminen, Taito Etelä-Pohjanmaa edustaa tässä aineistossa tunnistamista.

7.2.3 Tutki

Tutkiminen tarkoittaa käsityöperinteen taustojen ja ilmenemisen selvittämistä. Uuden käsityökulttuurin tuottamisen taustaksi selvitetään, kartoitetaan ja tutkitaan tietoa ja kokemuksia paikallisesta käsityökulttuurista. Tutkiminen voi tarkoittaa faktatiedon tai kokemustiedon kokoamista ja keräämistä. Faktatyyppistä tietoa voi löytää museoiden

ja keräilijöiden kokoelmista, arkistoista ja kirjallisuudesta. Kokemustietoa saadaan käsityön tekijöiltä, ammattilaisilta ja harrastajilta sekä muilta käsityökulttuurista kiinnostuneilta.

Tutkiminen voi tarkoittaa myös käsityötekniikoiden, -materiaalien ja tuotteiden valmistamista ja erilaisten vaihtoehtojen kokeilemistä. Jos vanhoja malleja tai tuotteita halutaan uusintaa ja toteuttaa, se edellyttää tekniikoiden, työtapojen ja materiaalien tutkimista ja hyvien vaihtoehtojen kartoittamista.

Kukoistavan käsityökulttuurin edellytykset ovat yhteydet ja yhteistyö muihin kulttuuri-toimijoihin. Käsityöperintötoiminnan taustaksi voi olla syytä tutkia mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja kumppanuuksiin sekä paikallisesti että toimialalla.

Tutki

- mitä tietoa paikallisesta käsityöperinnöstä on mahdollista kerätä
- missä on tietoa käsityöperinnöstä
- ketkä tuntevat paikallista käsityöperintöä
- miten ja missä käsityötä on tehty
- miten ja missä käsityötä tehdään
- mitä ovat paikallisesti tyypilliset tuotteet, taidot, tekemisen tavat ja tekijät
- mitä käsityöhön liittyvää toimintaa, tapahtumia ja näyttelyjä paikkakunnalla ja on
- mitä käsityön ja lähialojen ammattilaisia paikkakunnalla on
- mitä resursseja ja rajoituksia (paikkakunnalla, järjestössä) on käsityökulttuurin toteuttamiseen
- missä ja ketkä ovat aktiivisia käsityön harrastajia ja käsityökulttuurista kiinnostuneita

Esimerkki: Taito Keski-Suomen/Saarijärvi käsityöperintötoiminta lähtee liikkeelle ryijyperinteen tutkimisesta. Taito Keski-Suomi on saanut Leader Viisari -apurahan, jolla Saarijärven Taitokeskus yhteistyökumppaneineen on käynnistänyt hankkeen ”Saarijärven salomailla, palasista ja tarinoista koottu ryijy 2019-2020”. Hankkeessa kootaan tietoa Saarijärven ryijystä: muistoja ryijyn valmistamisesta, lahjoittamisesta, lahjaksi saamisesta, käyttämisestä ja omistamisesta. Tiedot tallentuvat Saarijärven ja Suomen käsityön museoon. Tavoitteena on valmistaa osia ryijystä erilaisilla tekniikoilla. Saarijärven museo suunnittelee vuodelle 2022 erikoisnäyttelyä Tekstiilien tarinaa Saarijärven ryijystä nykyaikaiseen.

Saarijärven käsityökoulun ryhmissä tutkitaan ryijyä toiminnallisesti. Saarijärven ryijylle tyypillinen aihe elämänpuu on teemana lasten käsityökoulu ryhmissä ja aikuisten ryhmissä ryijyteemaa käydään läpi toteuttamalla sitä eri tekniikoin.

7.2.4 Suunnittele

Suunnitteleminen on raamin rakentamista käsityöperintötoiminnalle. Suunnitelmassa tarkennetaan ajatuksia siitä, minkälainen käsityökulttuurin toiminta sopii paikkakunnalle, miten siitä tuotetaan lisää tai uutta tietoa, miten käsityöperintöä tehdään näkyväksi, ketkä ovat tai keistä voi tulla käsityöperinnön toimijoita ja miten toimijoita osallistetaan uuden kulttuurin toteuttamiseen. Suunnitelma voi koskea olemassaolevan tapahtuman, toiminnan tai tuotteen laajentamista tai uusintamista. Suunnittelussa kartoitetaan mahdollisuuksia ja haetaan erilaisia näkökulmia käsityöperintötoimintaan.

Yhteisöllinen ideointi on hyvä tapa toteuttaa suunnittelemista: kun suunnitellaan, on jo olemassa jokin pohja tai tilanne, jota suunnitteleminen koskee. Kun kohde on jo tiedossa, on sen eteenpäin suunnitteleminen suhteellisen konkreettista. Suunnittelemisessa on usein kyse resurssien ja rajoitteiden tunnistamisesta. Näitä voivat olla erilaiset paikalliseen organisoitumiseen liittyvät asiat ja yhteisöjen toimintamallit sekä taloudellisiin resursseihin liittyvät reunaehdot.

Suunnittelemisen tuloksena on olemassa toiminta-ajatus: mitä ryhdytään tekemään. Suunnitelma voi konkretisoida hanke- ja rahoitushakemukseksi, kumppanuksien solmimiseksi tai yhteistyökuvioksi. Suunnitelma voi olla käsityötuotteen tai julkaisun suunnitelma, joka sitten mahdollisesti toteutetaan. Suunnitelmassa on aina väljyyttä niin, että toteutus

Suunnittele

- paikkakunnalta puuttuvaa käsityöperintötoimintaa
- olemassaolevalle kulttuuriperintötoiminnalle uudistus tai laajennus
- miten tietoa käsityöperinteestä voidaan muuttaa tekemiseksi, taidoksi ja/tai tuotteeksi
- opetuskokonaisuus käsityöperinnöstä
- keiden kanssa haluat ja voit toteuttaa uutta käsityökulttuuria
- rooli vapaaehtoisille käsityöperintötoimintaan
- vapaaehtoisten rekrytointikampanja
- miten medialle kerrotaan käsityökulttuurista
- mitä resursseja tarvitaan toiminnan toteuttamiseen

Esimerkki: Taito Etelä-Suomi/Lappeenranta halusi suunnitella kukkopilliperinteelleen uusia toteuttamistapoja. Lappeenrannassa on järjestetty useita vuosia kukkopillin maalaamisen SM-kisat, joihin oli tarve löytää uusia elementtejä ja toimintatapoja. Käsiyöperintöiltamissa suunniteltiin kokonaisuus, joka uudistaisi kukkopillitapahtuman kukkopilliviikoksi. Kukkopilliviikon ydintä laajennettaisiin monenlaisella yhteistyöllä eri alojen toimijoiden kanssa. Ideoitiin esimerkiksi kukkopillityöpajoja, yhteistyössä muusikoiden kanssa kukkopilliorkesteri ja sävellyskilpailu, kukkopillileivonnaisen kehittäminen konditorioiden kanssa ja matkailutoimen kanssa kukkopilliaiheisten tuotesarjojen suunnittelemista.

7.2.5 Valitse

Valitseminen tarkoittaa käsiyöperintötoiminnan reunaehtojen määrittelemistä, valintojen tekemistä. Toiminta kohdennetaan jollekin kohderyhmälle, johonkin aikaan ja paikkaan, joillekin kumppanuuksille ja joillakin resursseilla. Valitseminen tarkoittaa resurssien ja rajoitusten tunnistamista ja määrittämistä niin, että toiminta on realistisesti toteutettavissa. Valinnassa joudutaan tasapainottelemaan ideoiden ja resurssien välillä.

Toteuttavan idean ja toiminnan valinnassa voi käyttää apuna yhteissuunnittelua ja päättää yhteisöllisesti mikä idea valitaan käytännön toteutukseen. ”Yhteisvalinnan” tulos voi antaa osviittaa siitä, minkälainen toiminta kiinnostaa mahdollisia osallistua, ja mikä koetaan vähemmän kiinnostavaksi.

Valitseminen on suunnitelman muokkaamista olemassaolevassa toimintaympäristössä toteutettavaksi. Valinnan tuloksena tiedetään, miten toimintaa rajataan ja mihin resurssit kohdennetaan.

Valitse

- tekeminen, taito ja/tai tuote, joka toteutetaan
- miten tekeminen, taito ja/tuote toteutetaan
- tekemisen, taidon ja/tai tuotteen kohderyhmä
- kohderyhmälle sopiva markkinointikanava
- ajankohta ja paikka, johon suunnitelma sopii
- yhteistyökumppanit ja vapaaehtoiset
- mitä medialle kerrotaan hankkeesta
- miten resurssit kohdennetaan kohteen toteutumiseksi

Esimerkki: Taito Satakunta/Sastamala on tehnyt selkeän valinnan: paikallisesti merkityksellinen käsityö on kiikkalainen sevotettu matto. Sastamalassa keskitytään kiikkalaisen räsymaton ja siihen liittyvän historian ja tarinoiden näkyväsitekemiseen. Kiikkalaiselle sevotetulle matolle on perustettu facebook-ryhmä, jossa esitellään mattoja ja kerätään tarinoita ja kertomuksia maton tekemisestä ja historiasta. Keskustelu ryhmässä on varsin vilkasta. Lokakuussa 2019 on avattu näyttely ”Sekaisin sevotusta” kulttuuritalo Jaatsissa yhteistyössä Sastamalan museon ja Sastamalan opiston kanssa, osana Sastamalan kaupungin 10-vuotisjuhlavuotta. Taito Satakunta on yhdistyksenä sevotetun maton käsityökummi. Sastamalassa yhdistyksen kohdennetaan resurssit valitun käsityöperinnön vaalimiseen ja elävänä pitämiseen.

7.2.6 Toteuta

Toteuttaminen on käsityöperintötoimintaa käytännössä. Se voi olla tapahtuman, työpajan, näyttelyn, tuotteen, tekemisen tavan tai eri asioiden yhdistelmän toteuttamista. Toiminta voi olla olemassaolevan uudelleenajateltu, uusinnettu versio tai kokonaan uusi toiminnan muoto, tapa tai tulos.

Käsityöperintörattaan mukaisesti toteuttaminen sisältää kaikki viisi vaihetta: tunnistamisen, tutkimisen, suunnittelemisen ja valitsemisen, jotka ovat mukana toiminnan toteuttamisessa. Toteuttamisessa realisoituu kaikki se, mitä käsityöperinteestä on selvitetty, kokeiltu, suunniteltu, resursoitu ja rajattu.

Toteuttaminen voi tarkoittaa pitkä- tai lyhytkestoista tapahtumaa, yksittäistä tai toistuvaa tilannetta. Toteutuksia voi olla sisäkkäin: näyttelyyn liittyvä työpaja, tuotelanseerauksen kyljessä asiakasilta, kummitoiminnan tempauspäivä. Toteuttamisen sykli voi olla pitkä tai lyhyt.

Toteuttaminen sisältää myös toiminnan kokonaisarvioinnin ja kehitettävien kohtien tunnistamisen seuraavaa käsityöperintöprosessia varten.

Toteuta

- uusi tai uudistettu tekeminen, taito ja/tai tuote
- käsityöperintöön perustuva käsityökurssi tai opetuskokonaisuus
- harrastajia ja ammattilaisten osallistaminen toimintaan
- yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa
- resurssien seuranta
- toteutuksen arviointi: mitä korjattavaa, parannettavaa tai täydennettävää

Esimerkki: Taito Keski-Pohjanmaa/Kokkola oli miettinyt verkonkudonnan kummikä-sityökseen. Käsityöperintöiltamissa ideoitiin monenlaisia käyttökohteita, tapahtumia ja kurssi-ideoita verkonkudonnan ympärille. Iltamissa nousi esiin myös ajatus eri tekniikoiden käsityökummien piireistä. Kokkolassa on käytännön tarve käsityökummeille erityisesti maahanmuuttajien ohjaamisessa suomalaiseen käsityökulttuuriin tutustumisessa. Käsityöperintötoiminta onkin käynnistetty Kokkolassa rekrytoimalla käsityökummeja, jotka ovat mukana erityisryhmien työpajoissa apuohjaajina. Kummit ovat aloittaneet toiminnan maahanmuuttajaryhmän kanssa, joka perehtyy keskipohjalaisesta käsityöperinteestä kumpuavaan pienten käsityötuotteiden valmistamiseen. Taito Keski-Pohjanmaa edustaa tässä aineistossa toteutusta: käsityöperintöön käydään kä-siksi toteuttamalla toimintaa, joka on yhdistykselle ensisijaisesti tarpeellista.

8 POHDINTA

Käsityöperinnön kummitoiminta -hanke ja siitä mallinnettu käsityöperintöratas antavat aihetta pohtia käsityöperintöä sekä Taitojärjestön toiminnassa että laajemmin osana kulttuuriperintötyötä. Tässä luvussa reflektoin omia kokemuksiani ja ajatuksiani, raportoin tilaajan ja hankkeen ulkopuolelta tulleita kommentteja sekä pohdin käsityöperintöön liittyviä kysymyksiä yleisellä tasolla.

8.1 Käsityöperintötoiminnan konstruktioiden arviointi

Tämän opinnäytetyön tehtävä oli konstruoida käsityöperintötoiminnan toteuttamisen malli Taitojärjestölle. Malli luotiin järjestön käsityöperintötoiminnan kehittämisen tarpeeseen. Malli syntyi Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeesta, jossa viidessä taitoyhdistyksessä toteutettiin käsityöperintöiltamat. Käsityöperintöiltamien osana oli käsityöperintötoiminnan yhteisöllinen ideointi. Käsityöperintötoiminnan mallin, käsityöperintörattaan, lisäksi kokeilussa kehitettiin käsityöperintöiltamien konseptia Taitoliiton toteuttamien Käsityön äärellä -keskustelujen pohjalta.

Opinnäytetyön aihe rajattiin toimintamallin luomiseen. Käsityöperinnön kummitoiminta -hanke kokonaisuudessaan oli sisällöltään laajempi. Toimintamallin luominen vaati taustaksi suhteellisen laajan tietoperustan: käsityön elävä perintö ja sen toteut-

taminen linkittyy laajasti kulttuuriperintöön ja kulttuuriperintötyöhön, elävän perinnön sopimuksen toteuttamiseen sekä toimijoiden osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksien luomiseen. Tähän opinnäytetyöhön rajattu näkökulma hankkeeseen oli se, jolle tilaajalla oli tarve käytännön käsityöperintötyön kehittämiseksi järjestössä. Itselleni koko hanke ja siitä toimintamallin rakentaminen oli mielekäs jatkumo Taitoliitossa tekemilleni harjoittelujaksoille, suurin yhteys opinnäytetyöllä on eriytyvien suuntautumisopintojen harjoitteluun ja siinä kehittämistehtävänä tuottamilleni tässäkin hankkeessa käytössä olleisiin Käsityön äärellä -keskustelukortteihin.

Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeen ytimessä on tunnistaa käsityöperinteestä se, joka on merkityksellistä yhteisölle niin, että sitä ylläpidetään ja muunnetaan yli ajan. Nugraha (2012, 238) toteaa, että perinteitä ei tarvitse keksiä uudelleen ja herättää henkiin, kun niitä muokataan jatkuvasti aikaan ja ympäristöön sopiviksi. Käsityöperintörattaalla haetaan mallinnusta toiminnalle, jolla voidaan pitää huolta sekä käsityöperintötoiminnan jatkuvuudesta että käsityöperinnön jatkuvasta muuntumisesta ja muuntamisesta paikallisesti, toimintaympäristöön sopivalla tavalla. Käsityöperintörattaan olisi voinut myös nimetä käsityöperinnön tuottamisen rattaaksi, koska sen viisi vaihetta kuvaavat miten käsityöperintötoimintaa tuotetaan järjestössä tai järjestölle. Järjestötoimijoille ajatus tuottamisesta voi kuitenkin johtaa ajatukseen tapahtumatuotantoon, joten malli nimettiin neutraalisti käsityöperintötoiminnan malliksi.

Käsityöperintörattaalla mallinnetaan sekä kokonaista käsityöperintöprosessia että yksittäistä käsityöperintötekoa tai -toimintaa. Nyt luotua malli perustuu havaintoihin viidessä Taitoyhdistyksessä, mutta sitä ei ollut mahdollista testata niissä Taitojärjestön yhdistyksissä, jotka eivät olleet hankkeessa mukana tai muilla kulttuuriperintöaloilla. Hankkeen aikana ei vielä ollut mahdollista nähdä ja todentaa millä tavalla käsityöperintötoiminta asettuu Taitoyhdistysten toimintaan. Kulttuuriperintöprosessin sujuvuus ja luonteva asettuminen yhdistysten toimintaan saattaa edellyttää vielä palvelumuotoilua tai muuta tukea kulttuuriperintöprosessin aloittamisessa ja toteuttamisessa. Kulttuuriperintöprosessin palvelumuotoilu yhdistyksiin sopisi hyvin opinnäytetyönkin aiheeksi kulttuurituottajalle tai palvelumuotoilijalle.

Käsityöperintöratas konstruoi puitteet käsityöperintötoiminnalle järjestössä ja kuvaa käsityöperintöprosessia yleisellä tasolla. Mallissa on viidellä verbillä käsitteellistetty käsityöperintöprosessin vaiheet, ja lisäksi voidaan ajatella, että rattaan viisi vaihetta

yhdessä muodostavat kokonaisen käsityöperintöprosessin. On huomattava, että käsityöperintörattaassa ei suoraan kerrota miten tunnistamista, tutkimista, suunnittelemista, valitsemista tai toimintaa tehdään käytännössä. Jotta käsityöperintörattaan idea ja käyttömahdollisuudet aukeaisivat, on sen vaiheet aukikirjoitettu ja niille esitetty esimerkkejä mitä vaiheet voisivat tarkoittaa käytännössä. Mallinnukseen sisältyy näkemys siitä, että paikalliset tilanteet ovat erilaisia ja vaiheita voidaan toteuttaa eri tavoin, tilanteen mukaan. Mallin soveltaminen käytäntöön edellyttää sen tuottamisessa yhdistyksen ja sen toimintaympäristön tuntemusta.

Vaiheiden, ja käsityöperintötoiminnan kokonaisuuden, käytännön toteuttamista varten Taitoliitto tuottanut järjestön sisäiseen käyttöön sähköisen käsikirja -tyyppisen aineiston, jota tulee täydentää ja muokata, kun kokemuksia käsityöperintötoiminnan toteutuksista yhdistyksissä kertyy lisää. Siihen liitetään myös käsityöperintöratas, vaiheiden kuvauksineen. Käsikirjassa on tätä opinnäytetyön raporttia laajemmin kuvattu vapaaehtoistoiminnan merkitystä ja järjestämistä järjestöissä, ja mukana on myös pohja käsityöperintöiltamien kutsulle, lehdistötiedotteeksi ja kutsuksi käsityökummiksi.

Käsityöperintörattaaseen sisältyy ajatus yhteiskehittämisestä kaikissa käsityöperintöprosessin vaiheissa. Ajatus on, että yhteisöllinen ideointi tuo prosessiin energiaa, joka liikuttaa ratasta kohti käytännön toimintaa. Tässä kokeilussa yhteisöllinen ideointi sisällytettiin käsityöperintöiltamien konseptiin, joka on täydennetty ja muokattu versio Taitoliiton kehittämästä Käsityön äärellä -keskusteluista. Kokemukset käsityöperintöiltamissa osoittivat, että konsepti toimii hyvin, ainakin kun kokoonnutaan ensimmäistä tai ensimmäisiä kertoja yhteen miettimään miten paikallista käsityöperintöä voisi tehdä näkyväksi ja uudistaa.

Käsityöperintöiltamien konsepti on kevyt ja väljä, sen elementtejä voi muuttaa ja muokata tarpeen ja tilanteen mukaan. Iltamien muoto ja tarvittavat välineet yksinkertaisia, ja paikallisesti on mahdollista säädellä resurssien käyttämistä iltamien järjestämiseen. Käsityöperintöiltamissa olennaista on mukanaolevien osallistuminen keskusteluun ja osallistaminen käsityöperinnön luomiseen. Kokemukset iltamista osoittavat, että käytökelpoisia ideoita syntyy runsaasti, vaikka yhteisöllisen ideoinnilla struktuuri on yksinkertainen. Ideoinnin kannalta tärkeää on ilmapiiri, jossa osallistujat kokevat tasa-vertaisuutta ja oman kompetenssinsa tärkeäksi.

Hankkeen aikana yhteisöllistä ideointia käytettiin vain kerran, käsityöperintötoiminnan ideoimiseksi ja käynnistämiseksi yhdistyksissä. Tavoite ja tarkoitus oli saada runsaasti ideoita ja ajatuksia käsityöperintötoiminnan lähtökohdaksi. Yhteisöllisen ideointi tuotti kaikissa iltamissa runsaasti hyviä, käyttökelpoisia ideoita, joten kokeilu rohkaisee käyttämään yhteisöllisiä ideointimenetelmiä muissakin yhteyksissä. Ideoiden laatu ei ollut kiinni siitä, kuinka paljon iltamissa oli osallistujia tai keitä osallistajat olivat, enemmän on kyse siitä, miten saadaan aikaiseksi vapaata ideointia ylläpitävä vuorovaikutus ideoinnissa. Siihen vaikuttavat ideoinnin tehtäväksiänto ja ideointiin osallistuvien vapautuminen ilmaisemaan näkemyksiään.

Tässä hankkeessa tavoitteena oli luoda toimintamalli, jossa käsityöstä kiinnostuneita osallistetaan käsityöperintötoiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Käsityöperintöiltamissa osallistujien haluttiin tuottavan ideoita ja sisältöjä käsityöperintötoimintaan, joka tarkoittaa, että he ovat mukana prosessissa osallistujina (Hautio 2015, 78). Osallistamisen seuraava taso, osallisuus, on mahdollista, kun yhdessä suunniteltua toimintaa kehitetään eteenpäin toiminnaksi. Kun esimerkiksi valitaan toteutettavaa tuotetta ja luodaan toteutukselle reunaehdot, käsityöperintötoimintaan sopii hyvin strukturoidut yhteisölliset ideointimenetelmät kuten kuusi ajatteluhattua tai learning cafe. (Esim. Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2016, 160.) Käsityöperintörattaassa on mukana ajatus jatkuvasta osallistumisesta ja osallistamisesta, joka edellyttää myös menetelmien variaatioita.

Käsityöperintöiltamissa luodaan yhteisöllisellä ideoinnilla aineistoa yhdistysten käsityöperintötoiminnan kehittämiseen, joko suunnitellen kokonaan uutta tai aiempaa muokaten. Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti (2016, 160) toteavat, että ideointi on halpaa, mutta ideoiden toteuttaminen kallista. Ideointi ja ideoiden toteuttaminen edellyttää joka tapauksessa resursseja, vähintään järjestön työntekijöiden aikaa. Jotta käsityöperintötoiminta tulisi näkyväksi osaksi Taitojärjestön toimintaa, tarvitaan siihen resursseja. Tyypillisesti uutta toimintaa rahoitetaan ulkopuolisella hankerahoituksella, kuten tämänkin hankkeen rahoitus tuli Museoviraston rahoituksella ja Taito Keski-Suomi sai rahoituksen saarijärveläisen ryijyn tutkimiseen. Resurssointi on haaste, koska hankerahoituksen jälkeen, tai ilman sitä, toiminnan resurssointi tulee järjestön omasta rahoituksesta, jossa on niukasti mahdollisuuksia uusille toiminnoille.

Käsityöperintötoiminnan haaste järjestötyössä on se, että se muuntuu tuotoksi välillisesti ja pitkällä aikavälillä. Käsityöperintötoiminnan arvonmuodostus on ensisijaisesti aineetonta: syntyy uusia palveluja ja palvelutuotteita. Palveluketjut laajenevat niin, että erilaiset yhteistyömallit ovat aiempaa tärkeämpiä yritysten, yhdistysten ja järjestöjen toiminnassa. Vapaaehtoistoiminta luo uudenlaista asiakkuutta ja sitoutumista järjestön toimintaan. Taitojärjestön organisaatio- ja rahoitusmallissa aineettoman arvonmuodostuksen korostuminen on osittain tuttua, mutta sen uudenlaisten muotojen asettuminen järjestön vakituiseksi toiminnaksi vaatii aikaa ja toiminnan strategian pohdintaa tästä näkökulmasta. Kun elävän perinnön työ saa yhä enemmän painoarvoa kulttuuripoliittisestikin, se tuottaa järjestölle myös lisäarvoa. Mikäli järjestön resurssit antavat myöden, elävän perinnön osuutta budjetissa voi miettiä niin, että siitä voisi myöntää yhdistyksille tukea käsityöperintötoiminnan käynnistämiseen.

Aineettoman kulttuuriperinnön työtä Suomessa vahvistaa uusi laki kuntien kulttuuri-toiminnasta, joka kehottaa kuntia edistämään kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa. Lain perusteluissa kulttuuriperintö määritellään aineelliseksi ja aineettomaksi kulttuuriperinnöksi. (Eduskunta 2019.) Keväällä 2019 työnsä aloittaneen valtioneuvoston hallitusohjelmassa myös todetaan osana kulttuuria, nuorisoa ja liikunta-asioita, että ”huolehditaan aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta.” Lisäksi hallitusohjelmassa on kirjattu kulttuuriperintöstrategian laatiminen, joka on erityinen mahdollisuus sekä tarkoittaa että laajentaa käsitystä aineettoman kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä. (Valtioneuvosto 2019.) Tämä avaa uusia mahdollisuuksia aineettoman kulttuuriperinnön toimijoille paikallisesti, ja haastaa samalla kuntia huomioimaan ja tukemaan elävää perintöä työssään entistä vahvemmin. Paikallisella kulttuuriperintötyöllä ja eri alojen toimijoiden yhteisillä hankkeilla on aiempaa paremmat edellytykset saada resursseja toimintaansa myös kuntatasolla.

8.2 Taitoliiton ja elävän perinnön toimijoiden arviota käsityöperintörattaasta

Tilaaajan kanssa hankkeen tuloksista ja opinnäytetyössä luoduista konstruktioista käydyssä keskustelussa puhuimme sekä laajasti käsityöperintötyöstä ja elävän perinnön toiminnasta järjestössä että yksityiskohtaisemmin Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeen myötä syntyneistä kehittämisajatuksista. Käsityöperintöratas on tullut tilaa-

jalle tutuksi jo aiemmissakin keskusteluissa, sen muotoa ja sisältöä on kehitetty yhteistyössä niin, että siinä käytetyt käsitteet ja ilmaisut vastaisivat tilaajan tarpeita. Tilaaja totesi, että käsityöperintöratas pitää koetella uusissa Taitoyhdistyksissä, jotta voidaan varmentua, onko sen sisältö ja sisällön kuvaukset viritetty yhdistyksiä palvelemaan muotoon.

Tilaaja totesi, että käsityön elävä perintö on Taitojärjestössä yksi toiminta-alue, järjestössä edistetään ja kehitetään käsityötoimialaa vahvasti muun muassa koulutuksen ja elinkeinon näkökulmasta. Käsityön elävän perinnön käsitteen alle ei ”mahdu” kaikki järjestön toiminta, mutta elävän perinnön työ on saanut lisää painoarvoa järjestössä. Koska kehittämisaueita on monta ja kehittämisen resurssit, ovat kaikki työkalut ja mallit käsityön elävän perinnön työhön tarpeellisia.

Käsityöperinnön kummitoiminta -hanke ja hankkeen tuloksena syntyneet mallit ovat tilaajan näkökulmasta perusta, jolta voidaan kehittää ja vahvistaa edelleen elävän perinnön työtä järjestössä. Jos Taitoliitto saa Unescon akkreditoinnin elävän perinnön neuvonantavaksi järjestöksi, siltä edellytetään vielä aiempaa vahvempaa näyttöä elävän perinnön vaalimiseksi tehtävästä työstä. Elävää perintöä ylläpitävät toimet edellyttävät pitkäjänteistä kehittämistä. Toteutettu hanke on systemaattinen jatko Taitoliiton kehittämälle Käsityön äärellä -konseptille, jossa käsityön elävän perinnön vaaliminen on tärkeässä osassa.

Tilaajan näkökulmasta resurssien osoittaminen sekä elävän perinnön työhön että vapaaehtoistoimintaan on haaste. Taitoliitossa on tehty periaatepäätös, että elävän perinnön budjettiosuudesta on mahdollista tukea yhdistyksiä, jotka haluavat järjestää käsityöperintöiltamia ja aloittaa kummikäsityön vaalimisen. Jos elävään perintöön ja vapaaehtoisuuteen liittyvän toiminnan volyyymi kasvaa, on tarve koordinaattorille tai tuottajalle. Taitojärjestössä ei ole tällä hetkellä henkilöresurssia kasvavan uuden toimintamuodon koordinointiin, joten tähän tarvitaan hankerahoitusta. Elävän perinnön ja vapaaehtoistoiminnan kokonaisuus edellyttää järjestön koko toiminnan hahmottamista ja arviointia myös strategian tasolla.

Vapaaehtoistoiminta on järjestölle tärkeä kehittämiskohde, koska vapaaehtoistyön määrää seurataan valtionavun hakemuksissa ja raportoinnissa. Myös tämä kertoo

siitä, mihin suuntaan kulttuuripolitiikka ohjaa järjestöjen työtä. Tämän vuoksi hankkeessa saadut kokemukset ja niiden mallintaminen ovat tilaajan näkökulmasta järjestön työn kehittämisessä hyviä työkaluja.

Hankkeen järjestettiin käsityöperintöiltamat viidessä Taitojärjestössä. Siinä yhteydessä nousi esiin, että yhdistyksissä tehdään ja on tehty monenlaista käsityön elävän perinnön edistämiseksi. Tilaaja totesi, että järjestössä olisi paikallaan toteuttaa käsityöperintötoiminnan selvitys esimerkiksi kyselyllä, jotta jo tehty ja meneillään oleva työ käsityöperinnön ylläpitämiseksi järjestössä tulisi näkyväksi. Vaikka elävän perinnön käsitettä ja toiminnan sisältöä on pidetty esillä järjestössä, myös strategian tasolla, ei sen merkitys ja mahdollisuudet ole välttämättä kokonaan avautuneet. Koko järjestön kattava selvitys olisi hyvä mahdollisuus myös käydä keskustelua siitä, mitä annettavaa elävän perinnön toiminnalla on ja miten sitä voisi vahvistaa yhdistyksissä.

Tilaajan näkökulmasta oli ilahduttavaa, että käsityöperintöiltamien ideoinnissa syntyi helposti ideoita hankkeista, joita voisi toteuttaa yhteistyössä muiden kulttuuriperintötoimijoiden tai toimialojen kanssa. Paikallisessa toiminnassa yhdessä tekeminen vahvistaa kaikkia, ja antaa samalla uusia näkökulmia omaan toimintaan. Järjestö- ja toimialarajat ylittävissä hankkeissa tulee myös huomanneeksi ja sanoittaneeksi oman toiminnan ydintä ja vahvuuksia. Käsityöperinnössä on mahdollista nähdä risteyspaikkoja moneen toimialaan, jotka voivat yhdessä vahvistaa käsityön merkitystä paikallisessa kulttuurissa.

Pyysin kommentteja käsityöperintötoiminnan konstruktioista Marketta Luutoselta, joka on Taitoliiton aiempi toiminnanjohtajaa, käsityökulttuurin tutkija ja elävän perinnön käsityöringin aktiivitoimija. Hän piti sekä käsityöperintöiltamia että käsityöperintörasta loogisina ja perusteltuina toimintamalleina ja erityisesti esimerkkien avulla käyttökelpoisina. Marketta Luutonen kiinnitti huomiota siihen, että yhdistyksille toiminnan pitäisi auteta hyvänä tapana edistää käsityötä ja sen näkyvyyttä, ja myös yhdistyksen toiminnan näkyväksi tekeminen on hyvä ponnin käsityöperinnön esillä pitämiseen. Näihin asioihin on syytä kiinnittää huomiota käsityöperintötoiminnan jatkohankkeissa.

Marketta Luutonen totesi myös, että kaikki järjestötoimijat eivät ole tottuneet yhteistölliseen toimintaan ja vapaaehtoisuus on myös uusi tapa ajatella järjestön organisointumista. Uudentyyppisten toimintatapojen asettuminen organisaatioon vie aikaa ja

edellyttää tukea ja innostamista. Hänen ehdotuksensa on, että yhdistystoimijoille laaditaan kuvaus käsityöperintöprosessista myös prosessin vetäjän näkökulmasta, ja aukikirjoitetaan mikä ihmisiä motivoi sekä käsityöperintötoimintaan että vapaaehtoisuuteen. Nämä näkökohdat otetaan huomioon, kun käsityöperinnön kummitoiminnan käsikirja-aineistoa täydennetään.

Käsityöperintöratas on rakennettu Taitojärjestön ja käsityöperintötoiminnan tarpeisiin. Koko ajan on mukana ollut myös ajatus siitä, että mallia voisi kokeilla ja soveltaa muillakin elävän perinnön aloilla. Kun olen kertonut joillekin elävän perinnön toimijoille minkälainen malli on tekeillä, se on herättänyt välitöntä kiinnostusta. Lähes kaikki elävän perinnön toimijat ovat pieniä järjestöjä, joilla ei ole resursseja kehittää työkaluja elävän perinnön työhön, vaikka se koetaan tärkeäksi. Erilaiset välineet, joilla elävän perinnön työtä voidaan jalkauttaa, ovat kuitenkin tarpeellisia ja tärkeitä elävän perinnön ideoiden vakiinnuttamiseksi kentälle. Käsityöperintörattaasta tehdään ”neutraali” versio muiden elävän perinnön toimijoiden käyttöön, ja se julkaistaan todennäköisesti artikkelityyppisenä julkaisuna Taitojärjestön verkkosivuilla.

8.3 Ajatuksia käsityöperinnön rajoista, yhteisöistä ja omistajuudesta

Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeessa etsittiin ja tunnistettiin yhteisöille merkityksellistä käsityöperintöä. Lähtökohtaisesti eri erityisesti mietitty kenen perinnettä merkityksellinen perintö on. Käsityöperinteet, joita käsityöperintöiltamissa käsiteltiin ja jotka tulivat valituiksi yhdistysten kummikäsityöksi, edustavat valtaväestön suomalaisiksi miellettyä kulttuuriperintöä. Kulttuuriperintötyössä on syytä kuitenkin tiedostaa, että kaikkien perinne ei välttämättä tule nähdäksi ja huomioonotetuksi ilman erityistä huolehtimista. Käsityöperinteessä on ryhmiä, jotka jäävät katveeseen ja näkymättömiin, ja jatkuvasti syntyy uusia ryhmiä, joilla on myös omaleimaista tekemisen kulttuuria. Käsityössä myös digitaaliset yhteisöt tulee ottaa huomioon käsityökulttuurin toimijoina (ks. Vartiainen 2012).

Perinteet ja kulttuuriperintötyö voivat pitää yhteisöjä koossa ja perinteet voivat olla tärkeä osa yhteisön identiteettiä ja identiteetin ylläpitämistä. Samalla kun perinteet yhdistävät, ne paradoksaaliset rajaavat jotakin pois ja sulkevat ulkopuolelle niitä, jotka eivät koe perinteitä omakseen. Kulttuuriperintöprosessissa jotakin tai joitakin valitaan

kuuluviksi joukkoon, ja joitakin jätetään pois. Näissä prosesseissa on hyvä olla vähintään sensitiivinen perinteiden sisältämille rajoille ja rajoituksille. Kulttuurituottajan tehtävä on tehdä rajoja näkyviksi ja tunnistaa tuotannoissa niiden sisältämiä ennakkokäsityksiä joukkoon kuulumisesta ja kuulumattomuudesta.

Käsityökulttuurissa olisi paikallaan kysyä kenen perinteitä ja perintöä välitetään eteenpäin, ja onko kaikkien mahdollista kokea osallisuutta käsityössä elävään perinteeseen? Käsityöperintötoiminnan tuottaminen on mahdollista suunnata myös suoraan jollekin ryhmälle, ja esimerkiksi poimia kummikäsityö valtaväestön ulkopuolelta. Käsityökulttuurin tuottamisessa on syytä kiinnittää erityistä huomiota siihen, että toiminta on kaikille ryhmille saavutettavaa. Käsityöperintötoiminnan ideointiin ja suunnitteluun voidaan kutsua erikseen vähemmistöryhmien edustajia. On mahdollista, että esimerkiksi kulttuurivähemmistöjen edustajat eivät huomaa tai ymmärrä käsityöperintötoiminnan koskevan kaikkia paikallisia toimijoita ja ryhmiä.

Paikallisuus kulttuuri- tai käsityöperinteen määreenä rajaa, mutta ei sulje pois eri taustoista tulevia tekemisen kulttuureja. Paikallinen voi olla monikulttuurista tai taustaltaan mistä tahansa. Tämän vuoksi paikallinen käsityökulttuuri on hyvä lähtökohta, kun tunnistetaan merkityksellisiä käsityöperinteen kohteita. Paikallisuus on vähemmän latautunut kuin esimerkiksi suomalaisuus tuotteen tai toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Kuitenkin on syytä pitää mielessä, että esimerkiksi museot ja muut historialliset kokoelmat kuvastavat aina oman aikansa arvoja ja arvostuksia; ne ovat syntyneet palvelemaan tiettyjä tarkoituksia. (Hatakka 2007, 5-7.) Kenen historiaa ja millä tavalla on tallennettu? Keiden asiat on valittu ja päätyneet tallennettaviksi tuleville sukupolville. Samalla tavalla arvottavaa valintaa teemme, kun valikoimme kohteita, jotka nyt hyväksytään tai tunnistetaan käsityöperinnöksi.

Kulttuuriperintöprosessi alkaa merkityksellisen perinteen tunnistamisesta. Merkityksellisyys tarkoittaa psykologista omistajuutta: kokemusta siitä, että asia, esine, kohde tai toiminta 'on minun' tai 'kuuluu minulle'. Henkilö voi kokea psykologista omistajuutta kohteisiin, joita hän ei laillisesti omista. Tällaisia ovat esimerkiksi museoiden kokoelmissa olevat tai toisen henkilön kulttuuriperintökohteet. (Matilainen 2019, 11-12.)

Kulttuuriperintöön liittyvä omistajuus on hiljattain herättänyt runsaasti huomiota, kun Kansallismuseo luovutti Yhdysvalloille kokoelmissaan olleita intiaanikansojen

jäänteitä alkuperäisväestölle takaisin (Kansallismuseo 2019a). Suomessa käsityöalan kokoelmia on keskitetty Suomen Käsityön Museoon, sinne on siirretty esimerkiksi oppilaitosten ja pienten järjestöjen kokoelmia, jotta niitä voitaisi paremmin huoltaa ja saatavuus olisi turvattu. Toisaalta, pienempien yksiköiden kokoelmat, kuten hankkeessamme Sastamalassa ja Saarijärvellä, ovat selvästi paikallisille toimijoille tärkeitä ja ylläpitävät paikallisidentiteettiä. Kokoelmien digitointi, kun se toteutuu, lisää kulttuuriperinnön saatavuutta ja tukee paikallisia hankkeita elävän perinnön ylläpitämisessä.

Käsityöperinnön psykologisen omistajuuden syntymisestä ei tiedetä juuri mitään, joi-takin viitteitä siitä on keskusteluista saamenkäsitöiden tekijöistä ja toisinoista. Psykologinen omistajuus liittyy kuitenkin kaikkeen kulttuuriperintöön, ja vaikuttaa siltä, että sillä on tekemistä paikallisesti merkitykselliseksi perinteeksi tunnistamisen kanssa (ks. Ahvenjärvi 2017). Ajattelen myös, että käsityöperinnön omistajuuden kokemus on erilaista esimerkiksi saamelais- ja romanikulttuurissa kuin valtaväestön käsityökulttuurissa, tai esimerkiksi metsän psykologinen omistajuus. Ymmärrys psykologisesta omistajuudesta antaisi hyvän tuen käsityöperintötoiminnan suunnittelemiseen ja toteuttamiseen.

Käsityöperinnön kummitoiminta -hankkeessa, ja käsityöperintötoiminnassa yleensäkin, oli tavoitteena synnyttää ja voimistaa psykologista omistajuutta yhteiseen käsityöperintöön. Psykologinen omistajuus näkyy käytännössä haluna vaalia ja pitää huolta kohteesta sekä käyttää aikaa ja nähdä vaivaa kohteen hyväksi. Myönteisenä seurauksena omistajuuden vahvistumisesta on identiteetin ja minäkuvan kiinnittyminen kohteen edustamaan asiaan, kuten kotipaikkaan. Käsityöperinnön kummitoiminnan ideologia perustuu juuri tähän. Käsityöperinnön vaaliminen ja ylläpitäminen sisältää arvovalinnan yhteisen kulttuuriperinnön hyväksi.

LÄHTEET

- Adopt a monument 2019. Adopt a Monument Programme. Heritage Council Ireland. Viitattu 19.9.2019. <https://www.heritagecouncil.ie/projects/adopt-a-monument>
- Adoptoi monumentti 2019. Adoptoi monumentti. Viitattu 12.9.2019. <https://adop-toimonumentti.fi/>
- Ahvenjärvi, Kaisa 2017. Kulttuurinen omiminen on vallankäyttöä. Poliitikasta -verkkojulkaisu. Viitattu 4.10.2019. <https://politiikasta.fi/kulttuurinen-omiminen-vallankayttoa/>
- Aineettoman kulttuuriperinnön toimenpideohjelma 2016–2018. Museovirasto. Viitattu 9.9.2019. <http://www.nba.fi/fi/File/2960/toimenpideohjelma.pdf>
- Aineeton kulttuuriperintö. 2018. Aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmä 2018-2022 asetettu. Viitattu 9.9.2019. <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/artikkeli/aineetto-man-asiantuntijaryhma-2018-2022-asetettu>
- Aineeton kulttuuriperintö 2019. Viitattu 21.8.2019. <http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/index>.
- Anttila, Pirkko 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: Akatiimi.
- Auvinen, Ari-Matti & Liikka, Piia 2015. Osallistamisen käsikirja. eOppimiskeskus. Verkkojulkaisu. Viitattu 19.9.2019. https://www.slideshare.net/eOppimiskeskus/osallistamisen-ksikirja?from_action=save
- BBC News 2017. 'Pussyhat' knitters join long tradition of crafty activism. BBC News US & Canada. Viitattu 16.11.2019. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38666373>
- Eduskunta 2019. Hallituksen esitys HE1952018 vp. Viitattu 21.8.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_195+2018.aspx
- Elävä perintö 2019. Räsymaton kudonta. Elävän perinnön wikiluettelo. Viitattu 27.9.2019. https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/R%C3%A4symaton_kudonta
- Erkko, Anni 2017. Luksukseksi mielletään yhä useammat Suomen valtit - ekologisuus, käsityö ja elämykset. Kauppalehti Optio. Viitattu 17.11.2019. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/nain-teet-bisneksestasi-luksusta/fba671ee-4d99-3082-aa3a-348546689707>
- Hanasaari 2019. Living Heritage in the Nordic Countries. Viitattu 16.11.2019 <https://www.hanaholmen.fi/event/living-heritage-in-the-nordic-countries/>
- Harju, Aaro 2004 Osallisuus. Järjestötoiminnan tietopalvelu – osallistuminen ja vaikuttaminen. Kansalaisyhteiskunta. Viitattu 15.8.2019. https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/osallistuminen_ja_vaikuttaminen/aiemmat_artikkelit/osallisuus
- Hassi, Lotta & Paju, Sami & Maila, Reetta 2015. Kehitä kokeillen. Organisaation käsikirja. Helsinki: Talentum Pro.
- Hatakka, Mari 2007. Katsaus: narratiivisen käänteen vaikutus museoiden toimintaan ja tutkimukseen. ELORE (1) 14. Verkkojulkaisu. Viitattu 16.9.2019. <https://journal.fi/elore/article/view/78634/39533>.
- Hautio, Minna 2015. Osallistaminen taide- ja kulttuurihankkeissa. Teoksessa Lindholm, Arto (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 74-83.
- Haveri, Minna 2016. Pehmeä taide. Helsinki: Maahenki.

- Helinko, Matias 2018. Itikanmäen tulevan kulttuurikeskus Kalevan navetan tiloista on varattu 95 prosenttia. Seinäjoen Sanomat 20.11.2018. Viitattu 27.9.2019. <https://www.seinajoensanomat.fi/artikkeli/722623-itikanmaen-tulevan-kulttuurikeskus-kalevan-navetan-tiloista-on-varattu-95>
- Hyvät käytännöt 2019. Elävä perintö, hyvät käytännöt. Wikiluettelo. Museovirasto. Viitattu 9.9.2019. https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Luokka:Hyv%C3%A4t_k%C3%A4yt%C3%A4nn%C3%B6t
- Häyrynen, Simo 2015. Kulttuuripolitiikan liikkuvat rajat. Kulttuuri suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa. Helsinki: SKS.
- Häyrynen, Maunu 2017. Kulttuurisuunnittelu, kulttuurikartoitus ja suomalainen kaupunkikehitys. Teoksessa Maunu Häyrynen & Antti Wallin (toim.) Kulttuurisuunnittelu. Kaupunkikehityksen uusi näkökulma. Helsinki: SKS, 7-28.
- Ihatsu, Anna-Marja 2005. Käsityö – uusiutuva luonnonvara. Teoksessa Kaukinen, Leena & Collanus, Miia (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Artefakta 17. Helsinki: Akatiimi, 19-30.
- Immonen, Visa 2017. Kulttuuriperintöä ei ole vailla utopioita. Verkkojulkaisu Sadan vuoden satoa. Suomi 100 -julkaisu. Museovirasto. Viitattu 13.9.2019. <http://www.sadanvuodensatoa.fi/fi/artikkelit/kulttuuriperintoa-ei-ole-vailla-utopioita>
- KAMK 2019. Keskeiset käsitteet - käsitteellistäminen. Opinnäytetyöpakki. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.10.2019. <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teorettinen-materiaali/Tukimateriaali/Kasitteet?contentid=d1d0d49a-cbbb-45c8-a215-ofa74e220e0d&refreshTree=0#Operatsioonaa-listaminen>
- Kananen, Jorma 2017. Kehittämistutkimus interventiotutkimuksen muotona – opas opinnäytetyön ja pro gradun kirjoittajalle. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 232.
- Kansalaisareena 2019. Vapaaehtoistoiminta. Viitattu 23.8.2019. <http://www.kansalaisareena.fi/osallistu/vapaaehtoistoiminta/>
- Kansallismuseo 2019a. Suomi luovuttaa Yhdysvalloille intiaanikansojen jäänteitä kansalliskokoelmista. Viitattu 18.11.2019. <https://www.kansallismuseo.fi/fi/ajankohtaista/suomi-luovuttaa-yhdysvalloille-intiaanikansojen-jaanteita-kansalliskokoelmista>
- Kansallismuseo 2019b. Tule kulttuurikummiiksi. Viitattu 29.10.2019. <https://www.kansallismuseo.fi/fi/tule-kulttuurikummiiksi>
- Karhu, Emilia 2019. Pappi kietoi lohtuhuivin lesken hartioille – syntyi ilmiö, ja nyt huiveja neulotaan ympäri Suomea. Kotimaa24. Viitattu 23.8.2019. <https://www.kotimaa24.fi/artikkeli/pappi-kietoi-lohtuhuivin-lesken-hartioille-syntyi-ilmio-ja-nyt-huiveja-neulotaan-ympari-suomea/>
- Karhunen, Eeva 2014. Porin Kuudennen osan tarinoista rakennettu kulttuuriperintö. Turun yliopiston julkaisuja C 379.
- Karppinen, Seija 2005. "Mitä taide tekee käsityössä?": Käsityötaiteen perusopetuksen käsitteellinen analyysi. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta, soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 263.
- Karppinen, Seija & Kouhia, Anna & Syrjäläinen, Erja 2014. Esipuhe – Kättä pidempää käsityöstä. Teoksessa Seija Karppinen & Anna Kouhia & Erja Syrjäläinen (toim.) KÄTTÄ PIDEMPÄÄ Otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä. Helsingin yliopisto. Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 33, 5-10.

- Knuutila, Raija 2016. Suomalaisen ryijyn historiaa 1800-luvulle asti. Punomo. Verkkokaartikkeli. Viitattu 27.9.2019. <https://punomo.fi/kasityokulttuuri/kronologia/suomalaisen-ryijyn-historiaa-1800-luvulle-asti/>
- Kokko, Anu 2019. Osallistaminen on taitolaji. Fountain Park. Viitattu 23.8.2019. <https://www.fountainpark.fi/osallistaminen-on-taitolaji/>
- Koskennurmi-Sivonen, Ritva 2002. Tieto, taito ja tekijän hiljainen tieto. Verkkokaartikkeli. Viitattu 1.9.2019. https://rkosken.kapsi.fi/taito_ja_tieto.html
- Kotiseutuliitto 2017. Selvitys: Vapaaehtoistyöllä oletettua suurempi merkitys kulttuuriympäristöasioissa – hyvinvointi ja hyvä ympäristö tuovat vapaaehtoistyölle merkityksen. Viitattu 15.8.2019. <https://kotiseutuliitto.fi/selvitys-vapaaehtoistyolla-oletettua-suurempi-merkitys-kulttuuriymparistoasioissa-hyvinvointi-ja-hyva-ymparisto-tuovat-vapaaehtoistyolle-merkityksen/>
- Kouhia, Anna 2016. Unraveling the meanings of textile hobby crafts University of Helsinki, Faculty of Behavioural Sciences Department of Teacher Education Home Economics and Craft Studies Research Reports 42.
- Kulttuuriperintöbarometri 2017. Museovirasto ja ympäristöministeriö. CC by 4.0. Viitattu 23.8.2019. <http://www.kulttuuriperintovuosi2018.fi/assets/files/Kulttuuriperintobarometri.pdf>
- Laki 688/2001. Valtionavustuslaki. Viitattu 30.8.2019. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20010688>
- Lehtonen, Kai & Vanhanen, Elise 2017. Johdanto. Teoksessa Lehtonen, Kai & Vanhanen, Elise (toim.) Taide ja hyvinvointi. Katsauksia kansainväliseen tutkimukseen. Helsinki: Taideyliopisto, 7-28.
- Lindholm, Arto 2015. Johdanto. Teoksessa Lindholm, Arto (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 14-32.
- Lukka, Kari 2001. Konstruktiivinen tutkimusote. Metodix- metoditietämystä kaikille. Verkkójulkaisu. Viitattu 5.9.2019. <https://metodix.fi/2014/05/19/lukka-konstruktiivinen-tutkimusote/>
- Lukka, Kari 2006. Konstruktiivinen tutkimusote: luonne, prosessi, arviointi. Teoksessa Rolin, Kristiina & Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa & Henttonen, Elina (toim.) Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus, 111-133.
- Luutonen, Marketta 2005. Käsiyöläisyyden tulevaisuus. Teoksessa Leena Kaukinen & Miia Collanus (toim.) Tekstejä ja kangastuksia. Puheenvuoroja käsityöstä ja sen tulevaisuudesta. Hamina: Akatiimi, 174 – 185.
- Luutonen, Marketta 2017. Johdanto. Teoksessa Aura Kivilaakso & Marketta Luutonen & Leena Marsio (toim.) Itsetekemisen perinne. Käsityöt elävänä kulttuuriperintönä. Helsinki: Museovirasto, 7-10.
- Lähdesmäki, Tuuli 2015. Materiaalisuus ja paikka eurooppalaisen kulttuuriperinnön tuottamisessa. Tahiti: Taidehistoria tieteenä 4/2015. Verkkolehti. Viitattu 10.9.2019. <http://tahiti.fi/04-2015/tieteelliset-artikkelit/materiaalisuus-ja-paikka-eurooppalaisen-kulttuuriperinnon-tuottamisessa/>
- Lähetkangas, Outi 2015. Craftivismi – Matalan kynnyksen aktivismia käsityön keinoin. Tekstiilipettaja 1/2015. Viitattu 16.11.2019. <https://www.tekstiilipettajaliitto.fi/toiminta/lehti/craftivismi/>
- Marsio, Leena 2017. Elävää perintöä vaalimassa – Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta Suomessa. Teoksessa Aura Kivilaakso, Marketta Luutonen & Leena Marsio (toim.) Itsetekemisen perinne. Käsityöt elävänä kulttuuriperintönä. Helsinki: Museovirasto, 11-21.

- Martat 2019. Kässämartat. Viitattu 10.9.2019. <https://www.martat.fi/martat/tu-tustu-toimintaamme/vapaaehtoistoiminta/kassamartat/>
- Matilainen Anne 2019. Feelings of Psychological Ownership Towards Private Forests. Helsingin yliopisto. Ruralia-Instituutin julkaisuja 36.
- Matintupa, Minna 2015. Suomalainen auttaa vapaaehtoisesti – käskyttäminen ei kannusta. Yle uutiset 5.12.2015. Viitattu 23.9.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-8499739>
- Museovirasto 2015. Elävä perintö! Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta. Suunnitelma kansallisesta toimeenpanosta. Viitattu 2.9.2019. <http://www.nba.fi/fi/File/2586/toimeenpanosuunnitelma.pdf>
- Museovirasto 2016. Aineettoman kulttuuriperinnön toimenpideohjelma 2016 – 2018. Verkkojulkaisu. Viitattu 2.9.2019. <http://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/File/2960/toimenpideohjelma.pdf>
- Museovirasto 2017. Elävä perintö -wiki. 2018. Viitattu 14.8.2019. <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/>
- Museovirasto 2018. Tiedotteet. Viitattu 2.9.2019. <http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/tiedotearkisto?Article=6538>
- Museovirasto 2019. Aineeton kulttuuriperintö, avustukset. Museovirasto. Viitattu 10.1.2019. <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankohtaista/museovirasto-on-ja-kanut-avustuksia-aineettoman-kulttuuriperinnon-sopimuksen-mukaisiin-yhteisty-ja-kehittamishankkeisiin-seka-maailmanperintokohteiden-tutkimus-ja-kehittamishankkeisiin>.
- Mäkinen, Milla 2018. Palvelumuotoilu – ajattelemalla paremmaksi? Opas järjestö- ja yhdistystoimijoille. Helsinki: Changeagenta.
- Nordic Safeguarding Practices. 2019. About Nordic Safeguarding Practices. Verkkoivut. Viitattu 9.9.2019. <https://www.nordicsafeguardingpractices.org/about/>
- Norges Husflidslag 2019. Norges Husflidslag Rødlista. Viitattu 13.9.2019. <http://www.husflid.no/fagsider/roedlista> .
- Nughara, Adhi. 2012. Transforming Tradition. A Method for Maintaining Tradition in Craft and Design Context. Doctoral dissertation. Helsinki: Aalto University.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro.
- OKM 2018. Suomi liittyy eurooppalaiseen kulttuuriperintötunnukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote 28.11.2018. Viitattu 29.10.2019. https://mi-nedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomi-liittyy-eurooppalaiseen-kulttuuriperintotunnukseen
- Onni elää käsityössä – Taitojärjestö 2019. YouTube-kanava. Viitattu 14.11.2019. <https://www.youtube.com/channel/UCHkooF9xMFNPepsZxFVcPXw>
- Pastuhov, Annika & Salo, Petri. 2019. Kansalaisuus osallisuutena puutyökurssilla. Etnografinen tutkimus kansalaisopiston senioreiden kädentaitojen kurssilla. Aikuiskasvatus 39 (3), 182 – 191. Verkkojulkaisu. Viitattu 25.10.2019. https://journal.fi/aikuiskasvatus/issue/view/aikuiskasvatus_3_2019
- Pöllänen, Sinikka 2015. Elements of Crafts that Enhance Well-Being. Journal of Leisure Research, 47 (1), 58-78.
- Pöllänen, Sinikka 2017. Käsien tehtyä hyvinvointia: käsityö psyykkisen hyvinvoinnin tuottajana. Teoksessa: Kivilaakso, Aura, Luutonen, Marketta & Marsio, Leena (toim.) Itsetekemisen perinne - käsityöt elävänä kulttuuriperintönä. Helsinki: Museovirasto, 73-85.

- Pöllänen, Sinikka 2019. Käsien tekemisen merkitys tekijälleen. Luento Luonnosta käsin -seminaari 12.10.2019 Kansallismuseo, Helsinki.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006a. Aineisto- ja teorialähtöisyys. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 21.10.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006b. Operationalisointi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 21.10.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_2.html
- Siirilä, Merja 2015. Entisajan ompeluseurat ovat nyt muuttuneet kahviloiksi. Yle uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-7765244> Luettu 16.9.2019.
- Siivonen, Katriina 2017. Aineeton kulttuuriperintö mullistaa tulevaisuuden. Sadan vuoden satoa. Suomi 100 -julkaisu. Verkkojulkaisu. Museovirasto. Viitattu 13.8.2019. <http://www.sadanvuodensatoa.fi/fi/artikkelit/aineeton-kulttuuriperinto-mullistaa-tulevaisuuden>.
- Sormunen, Jaana 2019. Maailmalla vitsaillaan, kasvatetaan haukkoja ja saunotaan - perinteet sekä yhdistävät että erottavat meitä. Haastateltavina erikoisasiantuntija Leena Marsio ja yliopistotutkija Tuuli Lähdesmäki. Tiedeykkönen 10.9.2019. Yle Areena. Viitattu 13.9.2019. <https://areena.yle.fi/1-50274489>
- Starr Johnson, Joyce & Wilson, Laurel E. 2005. "It Says You Really Care": Motivational Factors of Contemporary Female Handcrafters. Clothing and Textiles Research Journal 23 (2), 115-130.
- Suomen Käsityön Museo 2013. Käsityö yhdistää – verkkohistoriikki. Taito Keski-Pohjanmaa. Viitattu 27.9.2019. https://www3.jkl.fi/craft/craftmuseum/kasityo_yhdistaa/yhd_taito_keski-pohjanmaa.htm
- Suomen Käsityön Museo 2019a. Tietoa meistä. Viitattu 23.9.2019. <https://www.craftmuseum.fi/suomen-kasityon-museo/museo-ja-yhteystiedot/tietoa-meista>.
- Suomen Käsityön Museo 2019b. Vapaaehtoistoiminta. Viitattu 29.10.2019. <https://www.craftmuseum.fi/suomen-kasityon-museo/tule-museoon/vapaaehtoistoiminta>
- Suomen virtuaaliammattikorkeakoulu 2006. Käsityötaide. Käsityö, kulttuuri ja ympäristö. Viitattu 15.8.2019. http://www2.amk.fi/mater/taide/kasityotaide/kasityoe_kulttuuri_ja_ympaeristoe_12198.html
- Taito 2018a. Käsityön aineeton kulttuuriperintö. Viitattu 30.8.2019. <https://www.taito.fi/toimintamme/kasityon-elava-perinto/>
- Taito 2018b. Taitoliitto. Viitattu 30.8.2019. <https://www.taito.fi/meista/taitoliitto/>
- Taito 2018c. Taitoyhdistykset. Viitattu 30.8.2019. <https://www.taito.fi/meista/taitoyhdistykset/>
- Taito 2018d. Tutkimukset ja julkaisut. Viitattu 1.9.2019. <https://www.taito.fi/meista/tutkimukset-ja-julkaisut/>
- Taito Etelä-Pohjanmaa 2019. Taito Etelä-Pohjanmaa. Viitattu 27.9.2019 <https://www.taitoep.net/taito-ep>
- Taito Etelä-Suomi 2019. Lappeenrannan toimipiste. Viitattu 27.9.2019. <https://www.taitoetelasuomi.fi/index.php?k=315850>
- Taito Keski-Pohjanmaa 2019. Tilauskurssit Taito Keski-Pohjanmaa. Viitattu 27.9.2019. <https://taitokeskipohjanmaa.fi/kurssit/tilauskurssit/>
- Taito Keski-Suomi 2019. Saarijärven taitokeskus. Viitattu 27.9.2019. <https://taitokeskisuomi.fi/taitokeskus-saarijarvi/>

- Taito Pohjois-Karjala 2019. Taitobussi – kiertävä käsityöneuvonta. Viitattu 20.9.2019 <https://www.taitopohjoiskarjala.fi/Taitobussi/taitobussi.html>
- Taito Satakunta 2019. Ihanien tavaroiden kauppa. Viitattu 27.9.2019. <http://www.taitosatakunta.fi/ihanientavaroidenkauppa.htm>
- Taitojärjestö 2018. Taitojärjestön vuosikertomus 2018. Taitojärjestön sisäinen julkaisu. Helsinki: Taitoliitto.
- Taitoliitto 2018. Käsityön äärellä -keskustelukortit. Viitattu 28.8.2019. <https://www.taito.fi/kasityon-aarella-keskustelukortit/>
- Taitoliitto 2019a. Käsityöperinnön kummitoiminta. Viitattu 2.9.2019. https://www.taito.fi/toimintamme/kasityoperinnon_kummitoiminta/
- Taitoliitto 2019b. Taitojärjestön strategia 2019-2021. Järjestön sisäinen työpäpaperi. Helsinki: Taitoliitto.
- Taivaannaula 2009. Hannunvaakuna eli kypälikkö. Viitattu 10.9.2019. <http://www.taivaannaula.org/2009/09/03/hannunvaakuna-eli-kapalikko/>
- Tilastokeskus 2015. Vapaa-aikatutkimus. Suomen virallinen tilasto. Helsinki. Viitattu 17.9.2019. http://www.stat.fi/til/akay/2009/05/akay_2009_05_2011-12-15_tie_001_fi.html.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura 2013. Kulttuuriperintökysymysten jäljillä. Teoksessa Outi Tuomi-Nikula & Haanpää, Riina & Aura Kivilaakso (toim.) Mitä on kulttuuriperintö? Tietolipas 243. Helsinki: SKS, 12 – 27.
- Unesco 2018a. Basic Texts of the 2003 Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage. 2018 Edition. Viitattu 28.8.2019. https://ich.unesco.org/doc/src/2003_Convention_Basic_Texts-2018_version-EN.pdf
- Unesco 2018b. What is Intangible Cultural Heritage? Unesco/Culture/Convention Viitattu 29.8.2019. <https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003>
- Unesco 2019. Accreditation of NGOs. Viitattu 13.9.2019. <https://ich.unesco.org/en/accreditation-of-ngos-00192>
- Ylönen, Irene 2003. Taito elää. Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry:n yhdeksän vuosikymmentä. Hamina: Akatiimi.
- Valtion talousarvio 2019. Valtionavustus järjestöille. Talousarvioesitys HE 123/2018 vp (14.9.2018). Viitattu 17.9.2019. <http://budjetti.vm.fi/indox/si-salto.jsp?year=2019&lang=fi&maindoc=/2019/aky/aky.xml&id=/2019/aky/YksityiskohtaisetPerustelut/29/10/51/51.html>
- Valtioneuvosto 2019. Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019 OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019: 23. Viitattu 21.8.2019. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161662>.
- Vartiainen, Leena 2010. Yhteisöllinen käsityö. Verkostoja, taitoja ja yhteisiä elämyksiä. Käsityötieteen väitöskirja. Itä-Suomen yliopiston julkaisuja. Dissertations in Education, Humanities, and Theology 4.
- Virolainen, Jutta 2015a. Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Cuporen verkkojulkaisuja 26. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämiskeskitys. Viitattu 19.9.2019. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/kulttuuriosallistumisenmuuttuvatmerkitykset_000.pdf

- Violainen, Jutta 2015b. Kulttuuripoliittinen näkökulma osallistumiseen. Teoksessa Lindholm, Arto (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, 53-62.
- Willberg, Elina 2015. Vapaaehtoistoiminnasta iloa monille. Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyön vastuut ja käytännöt. Sitran selvityksiä 63. Verkkojulkaisu. Helsinki. Viitattu 27.9.2019. <https://www.sitra.fi/julkaisut/vapaaehtoistoiminnasta-iloa-monille/>

Käsityöperinnön kummitoiminnan starttipäivä

Jyväskylä 21.8.2018 klo 10.45-16 Suomen käsityön museo, Kauppakatu 25

Tervetuloa starttaamaan käsityöperinnön kummitoimintaa Taito Etelä-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Keski-Suomi. Kummitoiminnassa saamme uppoutua käsityökulttuurin uumeniin, ideoida ja suunnitella mitä kaikkea kunkin alueen käsityöperinnön ympärille voidaan rakentaa. Käsityön museo tarjoaa parhaan mahdollisen ympäristön yhteiselle sukellukselle käsityöperinnön hienoon maailmaan.

Päivän ohjelma

10.45 **lounas**, Sodexho-ravintola Tietotalo, Kilpisenkatu 1

11.45 **Käsityöperinnön kummitoiminnan hanke**: mihin käsityö tarvitsee kummeja? Hankkeen kummitäti Kikka Jelisejeff ja kumminkaima Anna-Mari Raunio Taitoliitosta

Elävän perinnön peruskummi Leena Marsio Museovirastosta

12.15 **Käsityön museon spesiaali**. Käsityön museon museoamanuenssi Seija Hahl johdattaa museon toimintaan ja kokoelmiin kummitoiminnan näkökulmasta

- museoyhteistyön mahdollisuuksia
- museon arkiston ja kokoelmien aarteita: aihioita kummikäsitöille
- tutustuminen museon perusnäyttelyyn ja Pehmeätä touhua -näyttelyyn: ideoita ja virikkeitä kummikäsitöihin

14.15 **Kummipajatus**

- kummikamatyöpaja
- kummipajatusta: yhteinen ideointi ja kummitoiminnan suunnittelua

Kahvia ja teetä tarjolla työpajan ja keskustelun lomassa.

16.00 mennessä päivä päättyy

Kummihanke tarjoaa lounaan ja kahvit.
Hanke ja starttipäivä toteutetaan Museoviraston tuella.

Tervetuloa ideoimaan ja suunnittelemaan käsityökummien toimintaa!

Ilmoittakaa tulijat ja erityisruokavaliot
14.8.2018 mennessä
Kikka Jelisejeffille
kikka.jelisejeff@taito.fi
p. 040 7523662